

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Crailsheimli Adam Werner
ÇEVİRİ Türkis Noyan

Padişahın Huzurunda

Elçilik Günlüğü, 1616-1618

KitapYAYINEVİ

Padişahın Huzurunda

Elçilik Günlüğü, 1616-1618

CRAILSHEIMLI ADAM WERNER

ÇEVİRİ

TÜRKİS NOYAN

KitapyAYINEVi

KİTAP YAYINEVİ – 252
SAHAFTAN SEÇMELER DİZİSİ – 24

PADİŞAHIN HUZURUNDA; ELÇİLİK GÜNLÜĞÜ, 1616-1618 / CRAILSHEIMLI ADAM WERNER

ÖZGÜN ADI
TACEBUCH DER KAISERLICHEN CESANDSCHAFT NACH KONSTANTINOPEL, 1616-1618

© 2011, KİTAP YAYINEVİ LTD.
TANITIM İÇİN YAPILACAK KISA ALINTILAR DIŞINDA HİÇBİR YÖNTEMLE ÇOĞALTILAMAZ

ÇEVİRİ
TÜRKİS NOYAN

YAYINA HAZIRLAYAN
FÜSUN KİPER

KİTAP TASARIMI
YETKİN BAŞARIR, BEK

TASARIM DANIŞMANLIĞI
BEK

KAPAK TASARIMI
DİLEK ÇETİNKAYA

GRAFİK UYGULAMA VE BASKI
MAS MATBAACILIK A.Ş.
KÂÇIT HANE BİNASI
HAMİDİYE MAHALLESİ, SOĞUKSU CADDESİ NO. 3
34408 KÂÇITHANE
SERTİFİKA NO. 12055
T: 0212 294 10 00 F: 212 294 90 80
E: INFO@MASMAT.COM.TR

1. BASIM
ARALIK 2011, İSTANBUL

ISBN 978-605-105-077-5

YAYIN YÖNETMENİ
ÇAĞATAY ANADOL

KİTAP YAYINEVİ LTD.
KÂÇIT HANE BİNASI
HAMİDİYE MAHALLESİ, SOĞUKSU CADDESİ NO. 3/1-A
34408 KÂÇITHANE İSTANBUL
SERTİFİKA NO. 12348
T: 212 294 65 55 F: 212 294 65 56
E: kitap@kitapyayinevi.com
W: www.kitapyayinevi.com

İÇİNDEKİLER

YAYINCININ NOTU 7

PRAG'DAN KONSTANTİNOPOLİS'E YOLCULUĞUN EN YENİ ÖYKÜSÜ 9

1- PRAG'DAN KONSTANTİNOPOLİS'E KARADAN VE NEHİRDEN YAPILAN YOLCULUK 13

2- KONSTANTİNOPOLİS'TE YAŞADIĞIMIZ OLAYLAR VE YAPTIĞIM GÖZLEMLER 57

3- KONSTANTİNOPOLİS'TEN PRAG'A KARAYOLUYLA DÖNÜŞÜMÜZ 104

4- TÜRKLERİN, YA DA KENDİ ADLANDIRMALARINA GÖRE MÜSLÜMANLARIN KURDUĞU

EN BÜYÜK DEVLETİN GÜÇ ALDIĞI KAYNAKLAR 128

A- ELÇİLİK HEYETİNDE YER ALANLAR 131

B- TÜRK DEVLETİNİN ELÇİLİK HEYETİNE TAHSİS ETTİĞİ İHTİYAÇ MADDELERİ 134

C- ELÇİLİK HEYETİNİN GETİRDİĞİ ARMAĞANLAR 135

DİZİN 139

YAYINCININ NOTU

Adam Wenner'in yolculuk günlüğü ilk kez 1622 yılında Nürnberg'de Simon Halbmeyer yayınevi tarafından yayınlandı. Eser üç yıl sonra Johann Andreas Endtern ve Wolfgang des Jüngerer Erben yayınevi tarafından yeniden basıldı. Almanya'daki son basımı ise 1984'te *Tagebuch der Kaiserlichen Gesandtschaft nach Konstantinopel* başlığıyla ve Karl Nehring'in önsözüyle gerçekleşti.

Yazarın yaşamöyküsü hakkında fazla bilgimiz yok. Crailsheim kentinde dünyaya geldiğini, yolculuk sırasında imparatorluk elçisinin sekreterliğini üstlendiğini, yolculuk sona erince tekrar Crailsheim'e döndüğünü biliyoruz.

Wenner'in yolculuk güncesindeki isimleri ilk geçtiği yerde orijinal metinde yazıldığı gibi, daha sonra Türkçedeki kullanımıyla yazdık. Metinde köşeli parantez içindeki kısa açıklamalar ve notlar çevirmenimize aittir.

PRAG'DAN KONSTANTİNOPOLİS'E YOLCULUĞUN EN YENİ ÖYKÜSÜ

Macaristan'ı ve Bohemya'yı da kapsayan Roma [Germen] İmparatorluğu hükümdarı II. Matthias hazretleri, geçen yıl I. Ahmed adıyla anılan ve Osmanlı hanedanının on altıncı kuşağından olan Türk hükümdarının

Viyana'ya göndermiş olduğu elçiye karşılık Konstantinopolis'teki "Osmanlı Kapısı"na [Babıâli] bir elçi göndermeye karar vermişti.

Bu kitapta, elçilik heyetinin 1616 yılında üstlendiği görevleri başarılı bir biçimde yerine getirmesiyle 1618 yılında sona eren yolculuk anlatılmaktadır. Yolculuk süresince her gün, konaklanan yerlerin görünümü ve durumu dışında buralarda geçen olaylar hakkında da bilgi aktarılmış ve ayrıca gerekli bazı açıklamalara da yer verilmiştir. Bunlara ek olarak, Türklerin –ya da kendi deyişleriyle Müslümanların– bu en büyük devletinin hangi özelliklerinden dolayı bu üstün güce eriştiği konusunda genel bir yorum sunulmuştur.

Ayrıca, Sayın Elçi ile birlikte yolculuğa çıkan saygın, soylu kişilerin ve görevlilerin adları, Türklerin elçiliğe gönderdikleri günlük erzak ve Konstantinopolis'e götürülmek üzere İmparator tarafından elçilik heyetine emanet edilen armağanlar da üç ayrı liste halinde belirtilmiştir.

Dört ayrı bölümde sunulan bu bilgiler, dikkatli gözlemlerini özenle kaydetmiş olan

Crailsheimli Adam Wenner

sayesinde derlenmiş ve

Nürnberg'de Simon Halbmayer tarafından basılıp yayınlanmıştır.

MDCXXII

İTHAF

Yüce Soylu Hükümdarımıza ve Efendimize

Bu kitap, Prusya'daki Mark Brandenburg eyaleti, Pomeranya'daki Stettin Kenti, Silezya'daki Slav Halklarının Efendisi, Crossen ve Jaegerndorff Dükü, Nürnberg Kontu ve Rügen Prensi Haşmetli Efendim Prens Joachim Ernst Hazretlerine adanmıştır.

Haşmetli Hükümdarım ve Efendim,

Kendimi bildim bileli, yabancı ülkeleri gezip görmek, oralardaki durumu, insanların nasıl yaşadıklarını incelemek, halklarını tanımak ve mümkünse konuştukları dilleri öğrenmek hevesini hep aklımda ve gönlümde taşıdım. Fakat bu arzumu gerçekleştirmeyi kendi olanaklarımla sağlayamayacağım için, böyle fırsatların karşıma çıkabileceğini umduğum Prag kentine gittim. Nitekim amacımın burada yerine gelebileceğini düşünmekte haklı olduğumu gördüm. Bir süre Majesteleri Roma İmparatorunun değerli yardımcısı ve Tımar işleri danışmanı Sayın Johann Baptista Eysen'in yanında kaldım. O sırada, daima saygıyla andığım İmparator Hazretleri, Prag kentinde bir Türk elçiliğinin kurulmasına karşılık, Osmanlı Kapısı'na bir elçi göndermek kararını vermişler. Ben de bu vesileyle ve Sayın Bay Eysen'in lütufkârane aracılığıyla elçilik heyetine katılma imkânına kavuşmuş oldum.

Oradan ülkeme dönmek için, bir Felemenk gemisine binerek yolculuğuma denizden devam etme olanağını da bulmuş ve bunu gerçekleştirmeye karar vermiştim. (Daha sonra anlatacağım gibi, Afrika'da, ya da diğer adıyla Berberistan'da bulunan Fas kralının elçisi de bu gemi ile gelmişti ve tekrar aynı gemi ile ülkesine dönecekti.) Fakat Sn. Elçi bu kararıma karşı çıktı ve ben de niyetlendiğim bu deniz yolculuğunu ertelemek zorunda kaldım.

Haşmetli Hükümdarım ve Efendim,

Ben bu yolculuğun başından sonuna kadar her safhasına katılmış bulunduğumdan, gün be gün yaşanan olayları ve çevrede gördüklerimi büyük bir dikkatle inceledim. Daha önce de elçilik heyetleriyle birlikte yol-

culuk yapmış ve yaşayıp gördükleri hakkında eksiksiz, ayrıntılı bilgi vermiş olan kişilerin varlığından haberim olmadığından, gerek yolculuğa katılanların, gerekse diğer bazı beyefendilerin ısrarlı önerileri üzerine, bu yolculukla ilgili pek çok şeyin bilinmesinin faydalı olacağı düşüncesiyle, gördüklerimi ve yaşadıklarımı anlattığım yazıları bastırıp yayınlamaya söz verdim ve bu sözümü de yerine getirdim. Bunu yapmakla da, Türklerin bir atasözü doğrultusunda davranmış oldum. Şöyle ki: Efendisine borçlu olduğu hürmet ve itaati göstermek isteyen kişi, hiçbir zaman efendisinin karşısına eli boş olarak çıkmamalıdır; ne kadar önemsiz ve ufak olursa olsun, efendisine bir armağan sunmalıdır. İşte ben de, ülkemin hükümdarı Haşmetli Efendime bu naçizane yolculuk kitabını ithaf ediyorum ve lütfen kabul buyurmalarını rica edip teveccühlerini benden esirgememelerini diliyorum.

Crailsheim 20 Kasım 1618

Haşmetli Prens Hazretlerinin İtaatkâr bendesi

Crailsheimli Adam Wenner

Değerli Okurlar

Bu yolculuk öyküsünde sözünü ettiğim kaleleri, sarayları ve kentleri, gerçek görünümlerine en uygun biçimde çizdirip, kitabımı resimlendirilmiş olarak sunmam kuşkusuz daha güzel ve faydalı olurdu. Fakat bunu gerçekleştirebilecek bir yayınevini görevlendirmek, benim gibi geçimini kendi emeğiyle sağlayan bir kişinin maddi olanaklarını aşmaktadır.

Yolculuğun geçtiği ülkelerde yaşayan çeşitli insanların (özellikle Türklerin) yaşam biçimi, davranışları ve doğal görünümleri şimdiye dek birkaç kez tüm ayrıntılarıyla anlatılmış ve gözler önüne serilmiş olduğundan, bu konuların üzerinde fazla durmadım. Amacım, meraklı okurlarıma sadece özel nedenlere dayanan ve açıklama gerektiren konular hakkında bilgi vermektir. Olayların sırayla takip edilebilmesi için uğradığımız yerlere varış ve ayrılış zamanlarını da yeni takvime göre kaydettim.

BU KİTAPTAKİ BÖLÜMLERİN İÇERDİĞİ KONULARIN ÖZETİ

Birinci bölümde, Prag'dan Konstantinopolis'e kadar karadan ve nehir üzerinden yapılan yolculuk anlatılmaktadır.

İkinci bölüm, kaldığımız yerlerde geçirdiğimiz zaman süresince yaşanan olayları ve yaptığım gözlemleri içermektedir.

Üçüncü bölümde, Konstantinopolis'ten ayrılıp kara yoluyla Prag'a gelişimiz anlatılmaktadır.

Bu üç bölümde, yolculuğumuzun başından sonuna kadar gün be gün konakladığımız yerler, bunlar arasında önem taşıyanların ortamı ve durumu, burada yaşanan güncel olaylar ve ayrıca da açıklanması gereken sorunlar ayrıntılı olarak tanıtılmıştır.

Dördüncü bölüm, kendilerini "Müslüman" diye adlandıran Türklerin bu en büyük devletinin ve sahip olduğu gücün hangi temellere dayandığına dair genel bir bakışı içermektedir. Bu bölüm de gene üç kısımdan oluşmaktadır. Birincisinde Sn. Elçi ile birlikte yolculuğa katılan yüksek konumlu ve soylu kişilerin, ayrıca bunların emrindeki görevlilerin adları bildirilmektedir. İkincisi Türklerin elçilik heyetine tahsis ettikleri erzak ve diğer malzemenin dökümünü vermektedir. Üçüncü kısımda İmparatorun Türklere gönderdiği armağanlar bildirilmektedir.

PRAG'DAN KONSTANTİNOPOLİS'E KARADAN VE NEHİRDEN YAPILAN YOLCULUK

TÜRK ELÇİSİNİN VİYANA'YA GELİŞ ZAMANI VE NEDENİ

Osmanlı hanedanının 16. kuşağından olan Sultan I. Ahmed'in elçisi Ahmed Kâhya, Hırvat kökenli ve henüz Hıristiyanlıktan dönmemiş olan yaveri Caspar Gratiano de Gradischad ile birlikte 22 Mayıs 1615 tarihinde Viyana'ya gelmişti. Görevi, Roma [Germen] İmparatoru, Macaristan ve Bohemya Kralı II. Matthias¹ Hazretlerine Yirmi yıllık barış anlaşmasının² uzatılması vesilesiyle bazı armağanlar sunmak ve aynı zamanda henüz haklarında tam bir fikir birliğine varılmamış olan yerler ve konular hakkındaki müzakereleri sürdürüp bir sonuca bağlamaktı.

TÜRK ELÇİ İLF MÜZAKERELER

Saygıyla andığım İmparator Hazretleri, Türk elçiyi huzura kabul ettikten sonra, üzerinde fikir birliğine ulaşılmamış olan yerler ve maddeler hakkında incelemeler yapmak ve karşılıklı müzakerelerde bulunarak anlaşmaya varmak üzere bazı kişileri görevlendirmeye karar vermişti. Yukarda sözü edilen Türk elçiye karşılık "Osmanlı Kapısı"na bazı bildirimleri iletmek için Konstantinopolis'e gidecek olan elçi, aynı zamanda Majestelerinin özgür isteği ile Türk hükümdarına sunacağı armağanları da beraberinde götürecekti.

1616 YILINDA İMPARATOR HAZRETLERİ TARAFINDAN H. TSCHERNİN'E ELÇİLİK GÖRFVİNİN VERİLMESİ

Bu amaca yönelik olarak İmparator Hazretlerinin danışmanı ve Arşidük Ferdinand Hazretlerinin musahibi olan eski Prag kentinin yöne-

1 Matthias: İmparator (1612-1619), Macaristan kralı (1608-1619).

2 Yirmi yıllık barış anlaşması: Vivana Barış Anlaşması, 14 Temmuz 1615.

ticisi yüce soylu Herman Tschernin von Chudenitz ile bağlantı kurularak anlaşma yapıldı ve kendisine elçilik görevi verildi. Söz konusu kişi daha önce de Türkiye, Kudüs, İspanya ve diğer bazı ülkelere yolculuk yapmıştı.

ŞUBAT 1616

SAYIN ELÇİYE YOLA ÇIKMA FMRI VERİLDİ

4 Şubat 1616 tarihinde İmparator Hazretlerinin adına özel danışmanlık tarafından Sn. Elçiye, artık Tanrının izniyle yola çıkma hazırlıklarına başlaması ve ya Viyana'da ya da Komorn'da kendisine verilecek ek görevlerin bildirilmesini beklemesi buyruldu.

SN. ELÇİNİN HUZURA KABUL EDİLMESİ

Sn. Elçi, ayın on sekizinde Arşidük Maximilian Hazretleri tarafından ve ayın on dokuzunda İmparator Hazretleri tarafından huzura kabul edildi ve bu vesileyle saraydan ayrılıp yola çıkmak üzere kendilerinden izin istedi.

PRAG KENTİNDEN YOLA ÇIKIŞ

20 Şubatta 6 kupa arabası, iki yük arabası ve bunlara eşlik edecek olan şövalyeler ve hizmetlilerle birlikte Prag kentinden yola çıkıldı.

ZLABE'YE VARİŞ

Ayın 21'inde akşamüzeri Sn. Elçinin konutlarından birinin bulunduğu Zlabe adlı yere vardık ve ayın 27'sine kadar orada kaldık.

ZLABE'DEN HAREKET

28 Şubatta Sn. Elçi eşi ile ve orada bulunan diğer kişilerle samimi bir hava içinde vedalaştıktan sonra hep birlikte oradan ayrıldık.

MART 1616

VIYANA'YA VARİŞ

5 Mart akşamı Viyana'ya vardık ve Roter Krebs adlı konuk evine yerleştik. Burada 19 Mayıs'a kadar kaldık. Bu süre içinde Sn. Elçi, kentin

PRAG'DAN KONSTANTİNOPOLİS'E KARADAN VE NEH'RDEN TAPILAN YOLCULUK

valisi Kont Trautsahm'ı, başkan Sayın Johann von Mohlard'ı ve diğer bazı beyefendileri, ayrıca da Türk elçiliğini birkaç kez ziyaret etti. Bu kişiler de karşı ziyarete geldiler.

SN. ELÇİNİN YOLCULUK İÇİN SON HAZIRLIKLARI

İmparator Hazretlerini temsilen yapılacak olan bu yolculukta gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir, en azından hizmetliler görevlerinin önemine uygun kıyafetlerle donatılmalıydılar. Nitekim onlara kırmızı renkte Macar giysileri temin edildi. Elçilik kafilesine katılan şövalyeler ve onların hizmetkârları da yeni kıyafetler edindiler.

MAYIS 1616

Sn. Elçi, 15 Mayıs'ta kaledeki özel danışmanı ve savaş danışmanlarını ziyaret etti.

SN. ELÇİNİN RESMÎ ZİYARETLERİ

Sn. Elçi 18 Mayıs'ta Sn. Clesel³ tarafından kabul edildi. Bu kişilerden beraberinde götüreceği mektupları, talimat belgelerini ve özgür isteğe dayanarak sunulan armağanları teslim aldı. Sn. Elçi böylece yerine getireceği görev hakkında bilgi edindikten sonra yolculuğa çıkmak üzere izin istedi.

VİYANA'DAN AYRILIŞ

Sn. Elçi, 20 Mayıs'ta birlikte öğle yemeği yediği beyefendilerle, akraba ve dostlarıyla samimi bir hava içinde vedalaştı. Akşam saat 5'te, şövalyelerden ve hizmetlilerden ibaret heyetle birlikte kendileri için hazırlanmış olup Schlachtbrucken adındaki yerde bulunan Roter Turm önünde beklemekte olan gemilere binildi. Türk Elçi de kendisine eşlik eden yaveri ile birlikte Tuna'nın öteki kıyısındaki gemiye binmişti. Gemiler rüzgârda dalgalanan bayraklarla süslenmiş olarak hep birlikte kıyıdan ayrıldılar. Bir yandan da davullar, borazanlar çalınıyordu. Türk Elçinin ve yaverinin binmiş oldukları gemi bizim arkamızdan gelmekteydi. Kalabalık bir izleyici kitlesi iyilik ve

3 Clesel: Melchior Klesl, Kardinal, İmparator Matthias'ın özel danışmanlık müdürü (ölümü 1630)

yol açıklığı dilekleriyle bizi uğurlamak için toplanmıştı. Böylece yola çıktık. İmparator Hazretlerinin Viyana'dan bir mil uzaklıkta bulunan yazlık sarayı ile yeni yapılan binaların arasındaki bir yerde Tuna'nın sol kıyısına vakitlice yanaştık ve geceyi orada geçirdik.

YOLCULUĞA KATILANLARIN SAYISI

21 Mayıs'ta sabah saat 4 dolaylarında kıyıdan ayrıldık. Sn. Elçinin yardımcılığına atanmış olan Sn. Caesare Gallo (bir İtalyan) da bize katıldı ve böylece 26 gemiden ve (gemiciler dışında) 400 kişiden oluşan bir kafilde yola çıktık. Kayalık bir dağ üzerine kurulmuş olan Dewen şatosunu sol tarafta bıraktık. Burada Marck [Morova] adındaki akarsu Tuna nehrine kavuşmakta ve adını yitirmektedir. Öbür tarafta Leida adıyla anılan akarsu gibi o da Avusturya'yı Macaristan'dan ayırmaktadır.

PRESSBURG'A VARİŞ

Öğleden sonra saat 2'de Pressburg'a ulaştık ve sol kıyıda bulunan tersanenin biraz aşağısında kıyıya yanaştık. Yörenin belediye meclisi tarafından Sn. Elçiye birkaç testi beyaz ve kırmızı Macar şarabı armağan edildi.

SN. ELÇİNİN VERDİĞİ YEMEK DAVETİ

O akşam Sn. Elçi yukarıda sözü edilen tersanede bir yemek daveti verdi. Şölene vali Sn. Istvan Palvi, beraberinde Macar eşrafından birkaç beyefendiyle birlikte geldi. Türk Elçi ve her iki elçinin yaverleri de şölene katıldılar ve hep birlikte hoşça vakit geçirdiler. Sn. Elçinin çalgıcıları da onlara güzel bir müzik dinletisi sundu.

KARADA ÇIKAN OLAY

22 Mayıs'ta Pfingstfest bayramı nedeniyle bulunduğumuz yerde kaldık. Sn. Elçi, Türk Elçinin özel yardımcısını ve has ahırlar sorumlusunu öğle yemeğine davet etti. Beyefendiler birlikte masa başında otururken, birden dışarıda büyük bir kalabalık toplandı ve gürültüler koptu. Sebep, Türk aşçıların rüzgâr nedeniyle yemek pişirmek için gemide ateş yakamayıp karada ateş yakmış olmalarıydı. Yöre halkı buna öfkelenmiş ve aralarından bazıları aşçıların üzerine taşlar fırlatmaya başlayınca, adamlar tekrar

gemilerine binmek zorunda kalmışlardı. Sn. Elçi bunu duyunca, Bay Palvi ile birlikte olay yerine gitti ve ortalığı yatıştırdı. Türk Elçi bu şiddet gösterisinden ötürü şikâyetle bulundu ve orada bir süre daha kalmaya karşı çıktı. Sn. Elçi ve Bay Palvi olanlardan ötürü özür dilediler ve olay çıkaranların saptanıp cezalandırılması için emir vereceklerini söylediler. Gene de yola çıkmak üzere gemilerde hazırlık yapılmaya girişildi. Bu arada Türk Elçi, sözü edilen nedenlerden ötürü çıkabilecek olaylara karşı önlem olarak bir koruma görevlisi atanmasına razı edildi.

PRESSBURG KENTİ VE ŞATOSU

Pressburg kenti, Tuna nehrinin akış yönünün solunda, güzel ve verimli bir bölgede kurulmuştur, sağlam bir sur ve bir hendekle çevrilmiştir. Engabeli arazinin en yüksek tepesine korunaklı bir biçimde inşa edilmiş olan sarayda Macar krallarının tacı muhafaza edilmektedir. Saraya Macar ve Alman askerler yerleştirilmiştir.

PRESSBURGDAN AYRILIŞ

23 Mayıs günü öğleden evvel saat 10 dolaylarında kıydan ayrıldık.

BUDAK

Akşam saat 6'da Tuna'nın sol kıyısında bulunan Budak adındaki Macar köyüne vardık, karaya yanaşp geceyi orada geçirdik.

RAAB

Ayın 24'ünde sabah erkenden tekrar yola çıktık ve sağ tarafta iyi muhafaza edilmiş olan güzel Raab [Yanık] kalesini gördük. Rüzgârın ters yönden esmesi yüzünden büyük zahmetlerle gece geç vakit Komorn'a ulaştık.

KOMORN'A VARIŞ VE KARŞILAMA TÖRENİ

Buranın valisi olan Şövalye Hanns Diederich von und zu Reiffenberg bizi çok sayıda top atışlarıyla selamladı ve askerler bayraklarını dalgalandırarak kıyıya kadar gelip bizi görkemli bir törenle karşıladılar. Askerlerin birçoğu o gece ve ertesi gece orada kalıp nöbet tuttular. Sn. Vali daha o gece Sn. Elçiyi gemide ziyaret etti ve sonra tekrar kaleye döndü.

SN. ELÇİNİN KALEYİ ZİYARETİ

Ayın 25'inde Sn. Elçi kaleye gidip dini ayine katıldı. Bu vesileyle de kaleyi ve çevresini gezdi.

TÜRK GEMİLERİNDE ARAŞTIRMA

Bundan sonra Türk Elçinin ve yaverinin bulunduğu gemide araştırma yapıldı ve içerde iki Hıristiyan'ın saklı tutulduğu saptandı. Tutsaklar geri götürüldü. Gemide saklı tutulmakta olan birkaç başka kişi daha vardı, fakat yapılan araştırmalara rağmen bunlar bulunamadı. Daha sonra Konstantinopolis'te bunlardan birine rastladım. Yaklaşık on yedi yaşında güzel bir Viyanalı delikanlıydı. Orada sadaka dilenirken Türkler tarafından kaçırılmış. Türk Elçi onu, Budinli Ali Paşa'nın Babıâli'deki temsilcisi olan Ali Ağa adında zengin bir adama hatırı sayılır bir para karşılığında satmış. Bu adam delikanlıyı (Türklerin iddiasına göre, İtalyanlardan öğrendikleri biçimde) keyfi için kullanmaktaymış.

VALİNİN YEMEK DAVETİ

Vali beyefendi bu gün öğle vakti kalenin dışında bulunan güzel bir bahçede Sn. Elçimize, Türk Elçiye ve her ikisinin de yaverlerine gösterişli bir şölen düzenledi. Bu vesileyle Bay Gratiano, biri Türk, diğeri Tatar iki tutsağı azat ettirdi.

SN. ELÇİNİN PAŞAYA GELİŞİNİ BİLDİRMESİ

Ayın 26'sında sabah erkenden Sn. Elçi, Bohemyalı bir soylu olan Marquart Psioffsski'yi bir mektupla Budin'e Ali Paşa'ya gönderdi ve yakında oraya varacağını bildirdi.

Komorn kalesi

Komorn, Tüm Macar kalelerinin arasında "bakire" diye nitelendirilebilecek bir kaledir. Tuna nehrinin sol yakasında güzel ve verimli bir ovada çok sağlam olarak inşa edilmiştir. Bu kentin ilerisinde iki geniş ve gemi işletmeye müsait nehir birbirine kavuşmaktadır: Sağda Tuna nehri ve solda Wag nehri. Bu durum kent için çok önemli bir güvencedir. Kaleye Alman askerleri yerleştirilmiştir, yakında bulunan büyük pazar yerinde ise

Macarlar yaşamaktadır. 1594 yılında Hristiyanların en azılı düşmanı olan Sinan Paşa⁴ kaleyi kuşatmış, fakat ele geçirmeyi başaramayınca, burayı top ateşine tutarak havaya uçurmuş.

KOMORN'DAN AYRILIŞ

Öğleden sonra saat 1’de Komorn’dan hareket ettik. Yanımıza çok sayıda şayka⁵ verdiler. Bunların her birinde iki küçük top bulunmaktaydı ve bunlar gerektiğinde kolayca ileri geri hareket ettirilebiliyordu. Ayrıca şaykalarda nasadist denilen ve gemilerde hem kürek çeken hem savaşan 25-30 mürettebat ve kumandanları bulunmaktaydı. Bunlar teknelerindeki halatları bizim gemilerimize bağladılar ve bizi çekmeye başladılar. Karada da Macar süvarilerinden ibaret iki birlik bize refakat etmekteydi. Sn. Elçi Komorn Valisi ve yaveri Caesare Gallo ile birlikte en öndeki şaykada gitmekteydiler. Komorn’un yarım mil ötesinde, sınır bölgesindeki bir yere gelindiğinde, orada daha önceden bir şayka ile yola çıkmış olan Türk Elçi ve yaveri, Gran [Estergon] kalesinin kumandanı olan Sancakbeyi, çok sayıda süvari ve yeniçeri (bunlar Türklerin piyade askerleridir ve Türk hükümdarının ordusun çekirdeğini oluştururlar) bizi beklemekteydiler.

Sınırdaki veda töreni ve Türklere emanet edilmemiz

Karada dostça bir selamlaşmadan sonra Komorn Valisi bir konuşma yaptı: Âlicenap İmparatorunun ve Kralının “Osmanlı Kapısı”na gönderdiği elçiye, yaverine ve maiyetindeki diğer kişilere, tıpkı onların bize yolladıkları elçilerine de davranıldığı gibi, iyi davranmalarını ve gidecekleri yere ulaşmalarına yardım etmelerini, böylece de onların üslendikleri görevleri yerine getirdikten sonra sağ salim ve gecikmeden ülkelerine geri dönmelerini sağlamalarını temenni ettiğini açıkladı. Dinleyenler de onun bu dileğini yerine getireceklerine güvence verdiler.

Bu arada birçok bayrakla ve çeşitli süslerle donatılmış 25 kadar iyi silahlanmış şayka, top atışları, naralar ve ortalığı inleyen davul zurna

4 Sinan Paşa: Osmanlı Sadrazamı (ölümü 1596).

5 Nehirlerde işletilen topa donatılmış küçük tekne.

sesleri arasında bize doğru yaklaşp gemimizin etrafını sardılar. Sonra da âdet olan teminat parasını ödememize meydan vermeden halatlarını atıp gemimizi kendilerinininkine bağladılar ve bizi çekmeye başladılar. Bunun üzerine Komorn Valisi ve Estergon Sancakbeyi adamlarıyla birlikte yerlerine döndüler. Biz de akşamüzeri saat 6'da Tuna nehrinin sağ kıyısında, güzel bir ovada bulunan ve halkı kendi kararlarıyla Osmanlı egemenliğine geçmiş olan Neussmühl adındaki bir köyün yakınında kıyıya yanaştık. Türk Elçi, Sn. Elçimiz ve yaveri için burada bulunması mümkün olan yiyecek ve içeceklerin temin edilmesi emrini verdi.

ESTERGON'A VARİŞİMİZ VE KARŞILANMAMIZ

Ayın 27'sinde sabah erkenden tekrar yola çıktık ve yolda güzel bir arazide, bizimkilere ait olan Dotes'i gördük. Bunu sağımızda bırakarak öğleden evvel saat 7'de Estergon'a ulaştık. Kaleye yaklaştığımız sırada toplar atılmaya başladı ve biz daha kıyıya çıkmadan bir kez daha topları doldurup ikinci kez ateşlediler. Kıyıda bizim gelişimizi görmek için yüzlerce kişi toplanmıştı. Meğer Sancakbeyi, onları önemli konumlardaki Türkleri, Sn. Elçiyi karşılamakla görevlendirmişti. Yakındaki güzel bir çayırda çok sayıda çadır kurulmuştu ve Türkler bizim için bol bol yiyecek ve şarap temin etmişlerdi.

SANCAKBEYİNE ARMAĞAN VERİLMESİ

Öğleden önce Sn. Elçi, Estergon Beyine ayrılmış olan armağanı gönderdi ve o da armağanı teşekkürlerle kabul etti. Öğleden sonra Estergon Beyi gemilerimizin bulunduğu yere çok güzel süslenmiş 25 değerli at gönderdi.

ESTERGON BEYİNİ ZİYARET

Bunun üzerine Sn. Elçi, Türk Elçi ve her ikisinin yaverleri, şövalyeler ve hizmetlilerle birlikte, kimi atlarıyla kimi de yaya olarak kaleye gittiler. Selamlaşmadan ve kısa bir sohbetten sonra, Estergon Beyi çok güzel porselen ve çini kâseler içinde şerbet ikram ettirdi. Bize kaleyi de gezdirip gösterdiler. Daha sonra gemilerimize döndük.

ŞERBET NEDİR?

Şerbet bir Türk içeceğidir ve şekerle kaynatılarak koyulaştırılmış meyve sularının suyla karıştırılmasıyla, arzuya göre tatlı veya ekşi, koyu veya sıvı olarak hazırlanır. Bizim Julep (Gülâb) dediğimiz içeceğe benzer.

SN. ELÇİMİZİN VERDİĞİ DAVET

Akşamüzeri Sn. Elçimiz, Estergon Beyini, Türk Elçisini, her ikisinin yaverlerini ve daha birçok önemli konumdaki Türk beyefendilerini akşam yemeğine davet etti. Açık havada sofralar kuruldu ve konuklar keyifle sohbet ederek, hoşça vakit geçirdiler. Sn. Elçimizin davulcuları ve borazancıları da bu vesileyle hünerlerini gösterdiler.

ESTERGON KALESİ

Türklerin “Ostorgon” (Estergon) adını verdikleri, bizim “Gran” diye bildiğimiz kalenin bu isimle anılmasının nedeni, Gran akarsuyunun bu kentin yakınlarında Tuna nehrine dökülmesidir. Burası Türklerin Hristiyan ülkelerine karşı kurdukları ilk ve en önemli kaledir ve Tuna nehrinin akışı yönüne göre sağ yakasında bulunan yüksek kayalık bir tepenin üzerine kurulmuştur. Bu nedenle doğal olarak korunaklıdır. Önceleri burada Macarlara ait bir başpiskoposluk bulunmaktaydı. Halen de orada görülmekte olan kırmızı mermerden terk edilmiş kiliseler ve şapeller bu dönemden kalmıştır. Türkler bu binaları şimdi kendi mescitleri olarak kullanıyorlar. Dağın Tuna’ya bakan yamacındaki kıyı kenti kaleye bağlı olarak inşa edilmiş bir surla çevrilidir. Hemen yanında, güneyinde bulunan Sırp mahallesi tamamen tahrip edilmiş durumdadır. Kalenin alt tarafında Thomasberg adı verilen tepede bir savunma tesisi (Plockhauss) ve onun da üst tarafında güzel ve çok verimli bir vadide Gockern Palankası bulunmaktadır. Buraları sınır bölgeleri olduğundan görülmeye değer yapıları yoktur. Çok güzel sıcak suyu olan hamam da harap durumdadır. Bu yöre 1605 yılında Türk hükümdarına teslim edilmiş ve o tarihten sonra Gockern Palankası ve savunma tesisi onarılmış ve sağlamlaştırılmıştır. Şimdi buralarda Macarlar, Türkler ve birçok da Yahudi yaşamaktadır.

ESTERGON'DAN AYRILIŞ

Ayın 28'inde sabah erkenden gemilerle yolumuza devam ettik. Estergon Beyi bizi belli bir yere kadar geçirdi. Sağ tarafımızda bulunan Fischegrad [Visegrad] denilen yerin önünden geçtik. Burası yüksek bir kayanın üzerine kurulmuş, toprakla oldukça tahrip edilmiş olan bir şatodur ve şimdi Türklerin elindedir. Kaleden top atışlarıyla bizi selamladılar. Öğleden evvel saat 9'da sağ tarafta bulunan ve üzerinde çok sayıda çadır kurulmuş olan sevimli bir ovanın hizasında kıyıya yanaştık.

WAITZEN'E [VAC] VARİŞİMİZ VE ORASI HAKKINDA BİLİNMESİ GEREKENLER

Karşıda, Tuna nehrinin sol kıyısında bizimkilere ait olan ve Macarların yaşadığı Vac kalesi bulunmaktadır. Nehir yoluyla Estergon'dan aşağı yönde, ya da Budin'den ve o dolaylardaki diğer bazı yerleşimlerden yukarı yönde işleyerek mal ya da insan taşıyan tüm gemiler oraya uğramak zorundadırlar, aksi halde topa tutularak batırılırlar. Türkler bundan çok rahatsız olduklarından Hıristiyanlara ait olan Estergon ile Budin arasındaki bu sınır kalesini ve henüz üzerinde anlaşmaya varılmamış bazı başka yerleri elde etmek için büyük çaba harcamaktadırlar. Bu kalenin kumandanı öğleden sonra iki şayka ile nehri geçerek bizim bulunduğumuz kıyıya geldi ve Türk Elçi ile görüştü. Bizim elçimiz ve her iki elçinin yaverleri de bu görüşmeye katıldılar. Sn. Elçimiz daha sonra bizlerden birkaç kişiyi de yanına alarak kaleyi gezip görmek için karşı kıyıya geçti. Kalenin kumandanı, orada Sn. Elçimize ve bizlere her türlü nezaketi gösterdi.

BUDİN'E VARİŞİMİZ VE KARŞILANMA TÖRENİ

Ayın 29'unda sabahın erken saatlerinde yola çıktık. Budin (Ofen) kalesinden çeyrek mil uzaklıkta bulunan alt Ofen [Eski Buda] köyüne geldiğimizde, birçok bayrakla ve süslerle donatılmış yaklaşık yirmi şayka bizi karşıladı. Güzel bir düzen içinde çevremizde dolaştılar, top atışları, davul zurna sesleri ve tekne mürettebatının naraları ile bizi selamladılar. Bize tahsis edilmiş olan şaykalarda bulunanlar da buna aynı şekilde yanıt verdiler.

Bu sırada bin kadar Türk askeri, güzel çapraklar⁶ örtülü atlarının üstünde, gümüş ya da altınla kaplanmış, değerli taşlarla süslü kılıçlarını, palalarını, bozdoğanlarını⁷ kuşanmış, omuzlarında oklukları ve yaylarıyla gösterişli bir biçimde silahlanmış olarak Tuna nehrinin her iki yakasından bizim hizamıza doğru yaklaştılar ve bir savaş oyunu sergilediler. Bir yandan da Plockhauss ve Peşte kalelerinden toplar atılıyordu (keskin nişancılar ses çıkaran mermilerini gemilerimizin üzerinden aşırıyorlardı). Böylece hem karada hem denizde büyük ve gürültülü gösterilerle karşılandık. Kıyıda binlerce kişi gelişimizi seyretmek için toplanmıştı. Öğleden evvel saat 9'da Tanrıya şükür sağ salım kalenin ve has ahırların dibinde kıyıya yanaştık.

ALİ PAŞA'NIN VERDİĞİ ZİYAFET

Karaya yanaşıldığında, yeniçerilerin komutanı olan iki Zorbaschi [çorbacı], Sn. Elçimizi gemiden alıp biraz ötede kurulmuş olan uzun bir çardağa götürdüler. Elçimiz burada bir koltuğa yerleştikten sonra Ali Paşa'nın⁸ yanında görevli olan İmrahor, yanında Türk eşrafından birkaç kişi olduğu halde gelip Ali Paşa adına Sn. Elçimizi selamladı, salimen buraya kadar gelmiş olmasından dolayı memnuniyetini belirtti ve bir gün istirahat edip yolculuğun yorgunluğunu üzerinden atmasını önerdi. Elçimiz kendisine teşekkür edip Ali Paşa'ya selamlarının iletilmesini rica etti. Bunun üzerine aynı çorbacılar Sn. Elçimizi uzun çardağın içinde bizim usulümüzce kurulmuş ve çeşitli yemeklerle donatılmış olan sofranın yanından geçirip hemen yakında bulunan bir çadıra götürdüler. Çadırın ve çardağın çevresi bir perde ile çevrilmişti ve çok sayıda yeniçeri etrafta nöbet tutmaktaydı. Burada da ziyafet sofrası hazırlanmıştı. Sayın Elçi, yardımcıları, şövalyeler ve önemli konumlardaki Türkler hep birlikte burada öğle yemeği yediler. Hizmetliler de daha önce sözünü ettiğim uzun sofrada da ağırlandı.

6 Çaprak. Eğer örtüsü.

7 Gürz, topuz.

8 Ali Paşa: Vezir, Budin Beylerbeyi: 1602-1604, 1605-1609, 1614-1616.

ALİ PAŞA'YA ARMAĞAN VERİLMESİ

Ayın 30'unda Sn. Elçi, özel sekreteri aracılığı ile Ali Paşa'ya tahsis edilmiş olan armağanı gönderdi. Ali Paşa teşekkürleriyle birlikte buna karşılık olarak Sn. Elçimize ve sekreterine birer kaftan armağan etti.

Ayın 31'inde Ali Paşa, gemilerin bulunduğu yere güzel ve süslü 35 at göndererek elçilik heyetini makamına davet etti. Sn. Elçi, yaveri ve şövalyelerle birlikte bu atlara binerek Ali Paşa'yı makamında ziyaret etmek üzere yola çıktılar. Kafilenin önünde subaylar ve hizmetkârlar ikişer ikişer sıra olmuş yürüyorlardı. En önde ise yüksek rütbeli Türkler ve (birçok işlerde kullanılmalarının dışında yabancı elçilere eşlik etmekle görevlendirilen) çavuşlar at üstünde ilerlemekteydiler. Böyle düzenlenmiş olan alayımız, yarım saat kalenin etrafında dolaştıktan sonra nihayet şatonun yanındaki bir kapıdan Ali Paşa'nın konağına ulaştı. Gemilerin bulunduğu yerden başlayarak buraya kadar yolun her iki tarafına dizilmiş olan, tepeden tırnağa silahlanmış yeniçerilerin ve şayka tayfalarının arasından geçtik. Konağın önünde de birçok çavuş ve yeniçeri beklemekteydi. Avlunun içinde de çorbacılar ve yüksek rütbeli Türkler durmaktaydı. Oraya varınca, konağın merdivenlerinin dibinde Ali Paşa'nın emrindeki İmrahorbaşı, Sn. Elçinin attan inmesine yardım etti. İki Türk kendisine eşlik ederek onu geniş bir salona götürdüler. Burada yerden iki karış kadar yüksek, sahneye benzer, üzerine güzel halılar yayılmış bir zemine yerleştirilmiş olan kumaş kaplı alçak bir iskemlede Ali Paşa oturmaktaydı (bu unvan gerek siyasi gerekse askeri yöneticiler için kullanılır). Elçimiz kendisine yaklaşırken, Paşa iki adım kadar ilerleyerek onu kendi usullerince selamladı ve tekrar yerine oturdu. Sn. Elçimize Paşa'nın sol tarafında yer gösterildi. Türklere göre bu bir onurdur, çünkü kılıç da sol tarafta taşınmaktadır ve bu yüzden de hep serbest olmalıdır. Elçimizin yanına Sn. Caesare Gallo, diğer tarafa ise Türk Elçi ve Sn. Gratiano yerleştiler. Şövalyeler ve hizmetliler ayakta duruyorlardı. Sn. Elçimiz Paşa'ya İmparator hazretlerinin selamlarını ilettiler ve kendisine verilmesi gereken mektupları sundu. Paşa teşekkür etti ve özel bir saygı göstermek amacıyla mektupları öperek başındaki kavuğa değdirdi. Sonra İmparator hazretlerinin, saygıdeğer erkek kardeşlerinin, Bay Clesel'in ve Kont Altheim'in

sağlık ve esenlik içinde olup olmadıklarını sordu. Böylece bir süre nezaket icabı sohbet edildikten sonra, salonda bulunan Türkler yüksek sesle barışı kutladılar. Arkasından Ali Paşa, Sn. Elçimize, Türk Elçiye, her ikisinin yaverlerine ve şövalyelere birer kaftan sundu. (Kaftan, Macar paltosuna benzeyen, yakasız ve iliksiz, üzeri sırmalı, simli, renk renk çiçek motifleriyle işlenmiş uzun cekettir.) Hizmetlilerin hemen hemen hepsine de üç-dört arşın kumaş armağan etti. Bunun üzerine armağan alanlar âdet olduğu üzere Paşa'nın elini ve eteğini öptüler.

Daha sonra Sn. Elçi, nezaketle veda etti ve Viyana Kapısı'ndan geçerek geldiğimiz düzen içinde gemilerimize döndük. Elçimiz attan inince, daha önce sözünü ettiğim ve aynı düzen içinde buraya kadar gelen askerler tüfeklerini ateşleyerek Sn. Elçimizi selametlediler. Az sonra Paşanın davulcuları ve zurnacıları da gelip hünerlerini gösterdiler ve birer armağan aldılar. Bir sürü Çingene de kemanları ve çeşitli sazları ile kıyıda toplandılar. Kimi özenli giysilerle, kimi derbeder kılıkta, karmakarışık olarak, bağıra çağıra Türk hükümdarlarının kahramanlıklarını, zaferlerini öven destanlar söylemeye koyuldular. Bunlara da bir miktar para dağıtarak başımızdan savdık.

Türk güreşçileri ve âdetleri: Öğleden sonra Türklerin "pehlivan" dedikleri birçok güreşçi gemilerimizin bulunduğu yere geldi ve uzun süre güreş tutarak birbirlerinin sırtını yere getirmek için çaba sarf ettiler. Bunlara da bir miktar para dağıtıldı. Konstantinopolis'te çeşitli meydanlarda akşamları bu gibi gösteriler düzenlenmektedir. Bu güreşçiler esmer tenli, iri gövdeli, güçlü adamlardır ve sanki günlerdir tüm uzuvları işkence âletinde gerilerek yerlerinden oynatılmış gibi vücutları esnektir. Bunlar henüz küçük yaştaiken güreşmeye başlarlar ve bu sayede büyük beceri kazanırlar. Bedenlerinin üst kısmı çıplaktır, altlarına deriden dar paçalı bir don giyerler ve üstlerine yağ sıvarlar. Böylece hasımların, birbirlerinin uzuvlarını elle yakalayıp tutmaları mümkün değildir. Sadece birbirlerini kuvvetle itip bastırarak yere devirebilirler. Hasımının üstüne çıkmayı başarakabilen galip sayılır ve etraftaki seyirciler tarafından ödüllendirilir.

HAZİRAN 1616

Elçilik heyetine gönderilen erzak: Haziran 1’de Ali Paşa, Sn. Flçiye, refakatçileri olan şövalyelere ve hizmetlilerine erzak temin edilmesi için günde 125 gulden gönderdi. Ayrıca Sn. Caesare Gallo, Türk Elçi, Sn. Gratiano ve yaverlerinin her birinin atları için de yeterli miktarda yem temin ettirdi.

Paşa ile görüşme: Ayın 2’sinde Sn. Elçi gene Paşa ile görüşmeye gitti.

Paşaya armağan edilen köpek: Ayın 3’ünde Sn. Elçi, Paşaya armağan olarak çok güzel iri bir İngiliz köpeği gönderdi ve Paşa bunun karşılığında teşekkürlerini bildirdi.

Paşanın daveti: Ayın 5’inde Paşa, İmrahorbaşını göndererek Sn. Elçiyi tüm maiyetiyle birlikte ertesi gün öğle yemeğine davet etti.

İki tutsağın serbest bırakılması: Ayın 6’sında Sn. Elçi, şövalyeleri, hizmetlileri, Türk Elçi, yaverleri ve maiyetleri ile birlikte davete gittiler, orada büyük itibar görerek ağırlandılar. Ziyafet sırasında Sn. Elçi, Bay Ferdinand Rudolff Leschantzcki’yi ve iki tutsağı serbest bıraktırdı. Bu kişiler 1602 yılında Belgrad alındığı sırada kumandanları Joan Marco d’Isolan ve başka yüksek rütbeli subaylarla birlikte esir düşmüşlerdi. (Kumandan daha sonra Türklerin tutsaklığında ölmüştü.) Diğerleri de o zamandan beri demir kelepçelere ve zincirlere bağlı olarak yaşamışlardı. Tutsaklardan biri Augsburg kentinden Anthoni Seltzemann, diğeri ise Silezya’daki Stübitz kentinden Lorentz Starck idi.

Av gösterisi: Paşa, yemekten sonra bir öküzün köpekler tarafından ölünceye dek kovalanmasından ibaret bir çeşit av gösterisi sundu. Arkasından herkes dostça bir hava içinde birbiriyle vedalaştı.

Sn. Elçinin verdiği ziyafet: Ayın 7’sinde Sn. Elçi gemide bir ziyafet verdi: Türk Elçi ve her iki elçinin yaverleri de bu yemekte hazır bulundular. Paşa, Tuna nehri üzerinde ve Peşte dolaylarındaki alanda görkemli bir havai fişek gösterisi düzenlettirdi. Bu gösteri gece yarısına kadar sürdü ve herhangi bir olumsuzluk baş göstermeden sona erdi. Aynı zamanda Paşanın çalgıcıları da üzerimizdeki salonda hünerlerini gösterdiler ve bizimkiler de onlara karşılık verdiler.

3. Görüşme: Ayın 9'unda Sn. Elçi, Paşa ile üçüncü ve son kez görüştü ve aynı zamanda da onunla vedalaştı. Daha sonra Ali Paşa, İmrahorbaşı vasıtasıyla Sn. Elçimize güzel bir Arap atı gönderdi. O da buna teşekkür etti ve İmrahorbaşını yemeğe alıkoydu. Ali Paşa aslında Macar kökenliymiş ve gençliğinde Türkler tarafından tutsak olarak saraya götürülüp orada yetiştirilmiş. Kendisi herkes tarafından saygı gören, liberal, anlayışlı ve Hıristiyanlara yakınlık duyan, elli yaşlarında bir adamdır ve Türk hükümdarının kız kardeşi ile evlidir.

Köylülerin getirdiği armağanlar: Biz Budin'de kaldığımız sürece Osmanlı egemenliğine geçmiş olan Vac'da ve diğer bazı yerleşimlerde yaşayan Macar köylüleri Sn. Elçimize armağan olarak çok güzel Macar şarapları, ekmekler, tavuklar ve koyunlar gönderdiler. Biz de bunun karşılığında onlara bir miktar para armağan ettik.

Hamam keyfi: Burada kaldığımız zaman zarfında biz de Tuna nehrinin çok yakınındaki, beyaz ve kırmızı mermerden çok güzel inşa edilmiş olan hamamların şifalı, doğal sıcak, kükürtlü sularında hoşça vakit geçirdik.

BU HAMAMLARIN VE DİĞER TÜRK HAMAMLARININ TANITILMASI KADINLARIN BÜYÜK BİR KEYİFLE HAMAMLARDA YIKANIP EĞLENMELERİ

Hamamın girişinde geniş, dört köşeli bir salon vardır. Ortasında fiskiyeli bir mermer havuz bulunur ve bunun dört tarafı bir buçuk arşın yüksekliğinde ve aynı genişlikte bir setle çevrilidir. Setin üstünde giyinip soyunmak ve elbiseleri bırakmak mümkündür. Buradan asıl yıkanma bölümüne geçilir. Aslında hamamdan çok bir şapele benzeyen bu mekânın ortasında mermerden yapılmış, bir insan boyu derinliğinde, etrafındaki dört-beş basamaktan inilerek içine girilebilen bir havuz bulunmaktadır. Bu basamaklardan istenen derinliğe kadar inmek ve havuzda yüzmek mümkündür. Havuzun dışında iki ayak kadar ötede çok güzel mermer sütunlar bulunmaktadır ve bunların altındaki zemin çepeçevre yarım arşın kadar yükseltilmiştir. Her iki sütunun arasına küçük bir odacık ya da dinlenme yeri yapılmıştır ve bunun da ortasında yüksekçe bir yerde yuvarlak, büyük bir mermer çanak [kurna -ç.n.] bulunmaktadır. Bu çanağa duvardaki iki musluktan istenildiği kadar soğuk ve sıcak su akıtılabilir. Hamamın tepesi

yuvarlak, yani kubbe şeklindedir ve iinin aydınlanabilmesi için büyük camlarla donatılmıştır. Suyunun ısıtılması gereken diğeri hamamlar da aynı tarzda inşa edilmişlerdir. Bunlarda ortadaki havuzun bulunduğı yerde bir yükselti bulunur ve suyu ısıtan ateş bunun altında yakıldığından burası en sıcak yerdir. Terlemek için bu yükseltinin üzerine yatılır. Hamamlar alttan ısıtılırlar ve yakılan ateş bir yıl boyunca hiç söndürölmez, çünkü Türkler her gün yıkanılırlar. Hamamların iç duvarları genelde beyaz ve kırmızı mermerle veya başka güzel cilalanmış taşlarla kaplıdır. Tepeleri kurşunla örtölüdür. İçerde insanların yıkanmasına, keselenmesine, kurulanmasına yardımcı olan çok güzel eğitilmiş hizmetliler vardır.

KADINLARIN HAMAM KEYFİ

Kadınların hamamları ayrıdır ve burası onlar için sadece yıkanmalarına yaramaz, aynı zamanda onlar için bir eğlence yeridir. Kadınlar, ölen yakınlarının mezarlarını ziyarete gittikleri günlerin dışında, kocalarının iznini almadan sokağı çıkamazlar ve evin dışındayken öyle sımsıkı örtölürler ki, gözlerinden başka hiçbir yerleri görünmez.

TÜRK ERKEKLERİNİN KISKANÇLIĞI

Türkler kadınlarını öyle kısıkanılırlar ki, karılarını, kızlarını evin en arkasındaki odalarda, kimselerin göremeyeceğı yerlerde yaşatılırlar. Erkek evde olmadığı zamanlar kadınların yanına yakın akrabaları, erkek kardeşleri bile giremez.

TÜRK KADINLARININ HAMAMI BAHANE EDEREK BAŞKA YERLERE DE GİTMELERİ

Hem bu yüzden, hem de dini yasalar sık sık yıkanmayı emrettiğı için kadınlar haftada en az üç veya dört kez hamama giderler. Bazen bunu bahane ederek başka yerlere gittikleri ve daha farklı zevklere kendilerini adadıkları da olur.

TÜRK KADINLARININ MERAKLİLİĞİ VE KEYIFLERİNE DÜŞKÜNLÜĞÜ

Genelde kadınlar –ister Türk olsun, ister Rum– toplu halde sekiz, on, on iki kişilik gruplar halinde hamama giderler. Bu nedenle Doğı ülkelerinde kadınların birbiriyle tanışıp dostluk kurmaları ancak sık sık hamama gitmeleri ile mümkündür. Bana anlattıklarına göre, bir yerde

güzel bir kızıdan veya kadından söz edildiğini duyduklarında, (bildiğim kadarıyla) eğer bu kişi evden dışarı çıkabiliyorsa, onunla hamamda buluşabilmek, onu doya doya seyretmek, elle dokunup okşayabilmek için her çareye başvururlar. Türk kadınları işte böyle meraklı ve zevklerine düşkündürler.

Kadınlar sabahtan öğlene kadar hamamda kalırlar, arkadaşça birbirlerinin saçlarını örerler, birbirlerini keseleyip yıkarlar, ellerini tırnaklarını Türklerin “kına” adını verdikleri kırmızı renkli bir boya ile boyarlar. Bu kırmızımımsı boya zamanla solar. Türkler, mahrem yerlerindeki kılları da rusma adını verdikleri bir merhemle temizlerler.

BUDİN (OFEN) KALESİ

Türklerin “Buda” veya “Budin” adını verdikleri Ofen kenti, Atilla’nın erkek kardeşi Buda tarafından kurulduğu için onun adını almıştır. Önceleri aşığı Macaristan’ın başkenti ve Macar kralının da payitahtı idi. Bina harabelerinden anlaşıldığı kadarıyla, burası eskiden ileri derecede mamur, pek çok görkemli sarayla ve güzel taş evlerle donatılmış büyük, güzel, süslü bir kentmiş. Günümüzde bu binalar birer taş yığını halinde ortalıkta duruyor ve Türkler bunu hiç umursamıyorlar. Gene de doğal olarak korunaklı olan bu kent hâlâ Viyana’ya yakın büyüklüktedir. Buda, Tuna nehrinin akış yönüne göre sağ kıyısında bulunan yüksek ve uzunca bir dağın üzerine kurulmuştur. Etrafı çok verimli topraklarla çevrilidir. Özellikle Tuna nehri yönüne doğru çok güzel bir manzaraya sahiptir.

Ne yazık ki dağın Tuna’ya bakan yamacında şehir çok harap bir durumdadır. Kentin batı tarafı kaleye bitişik olarak inşa edilmiş olan ve Tuna nehrine kadar uzanan sağlam bir surla korunmaktadır. Bu surun bitiminde, bizim oraya vardığımız sırada, sağlam yuvarlak bir kule inşa edilmişti. Kalenin doğudaki en uç kısmında, biraz daha alçakta, kral sarayı bulunmaktadır ve bunun bir tüfek atımı kadar uzağında tuhaf biçimli, kayalık, yüksekçe bir tepenin üzerinde, savunma amacıyla yapılmış Plockhaus denen eski kale ve Tuna nehrinin karşı yakasında uzanan güzel bir ovada Peşte kenti bulunmaktadır.

PEST (PEŞTE) KENTİ

Burası da oldukça büyük bir yerleşim olmakla beraber, nüfusu daha azdır. Kara tarafı sağlam bir surla, nehrin kıyısına bakan tarafı ise palanka denilen bir çitle çevrilidir.

GEMİLERDEN OLUŞAN KÖPRÜ

Kentin yakınında Tuna nehrinin iki kıyısını birleştiren 60 gemiden ibaret 680 adım uzunluğunda bir köprü bulunmaktadır.

TUNA'DAN GEÇEN DEMİR ZİNCİR

Tuna nehrinden geçen gemilerin gerektiğinde engellenebilmeleri için, su yüzeyinin altından geçirilen çok kalın demir zincirin bir ucu buradaki has ahırın dibine bağlıdır. Bu zincirin yarısını bizimkiler 1602 yılında Peşte'yi ele geçirdiklerinde koparıp götürmüşler. Öbür yarısı henüz has ahırların önünde duruyor. Burası sınıra çok yakın olduğundan, hamamlarından başka görülmeye değer binalar bulunmamaktadır.

Kale, 1542 yılında Macaristan kraliçesi Isabella⁹ tarafından, Osmanlı hanedanının on ikinci kuşağından olan Türk hükümdarı II. Süleyman'a teslim edilmiştir. Kalede Macarlar, Türkler ve Yahudiler yaşamaktadır ve bunlar ticaretle ya da çeşitli zanaatlarla uğraşırlar.

BUDİN'DEN AYRILIŞIMIZ

10 Haziranda hep birlikte Budin'den hareket ettik. Peşte önünde, gemilerden oluşan köprüünün bulunduğu yerden bizim rahatça ve tehlikesizce geçebilmemiz için köprüyü destekleyen iki kalası açtılar. Akşam saat 5'te, sağ tarafta bulunan St. Nikolaus adındaki köyün yakınlarında kıyıya yanaştık. Burada, erzakımızla ilgili olarak Budin'de varılmış olup diğer yerler için de geçerli olan kararların uygulanmasına başlandı.

CUBIEN [KUVİN]

11 Haziran günü sabah saat 4'te kıyıdan ayrıldık ve akşamüzeri saat 3'te sağ tarafta bulunan Kuvın adındaki köye vardık.

9 Isabella: Macaristan kraliçesi Isabella (ölümü 1559). Johann Szapolya'nın (ölümü 1540) dul eşi.

BOCHSCHAD

12 Haziran günü yola devam ettik ve öğleden sonra saat 2’de Tuna nehrinin sağ yakasında bulunan, bir palanka ile çevrili Bochschat adındaki oldukça büyük köye vardık.

TOLNA

13 Haziran sabahı erkenden saat 4’te kıydan ayrıldık ve öğleden evvel saat 10’da Tuna’nın sağ kıyısında bulunan ve Tolna adı verilen, palanka ile çevrili büyükçe bir köye vardık. Burada İngiliz köpekleriyle kışkırtılıp kovalanan bir öküz kaçmayı başardıysa da Tuna nehrinde boğuldu. Yönetime bu şekilde her gün bir öküz teslim edilmekte ve genel olarak bunlar köpeklerle kovalanıp avlanmaktadır.

BAJA

14 Haziranda gün doğarken yola çıktık ve akşamüzeri sol tarafta, Baja adı verilen, palanka ile çevrili küçük bir köye vardık.

FOELIX MARTA

15 Haziranda gene sabah erkenden, saat 5’te yola çıktık ve akşamüzeri saat 4’te sol taraftaki Foelix Marta adı verilen köyün üst tarafında geceledik.

KAFİLEMİZDEN BİRİNİN BOĞULMASI

Buraya varmadan bir saat kadar önce Sn. Ferdinand Rudolff Lechantzcki’nin hizmetinde bulunan ve Erfurtlu saygın bir ailenin çocuğu olan 18 yaşlarındaki Bartel Huebner, geminin kıç tarafında kenara yakın bir yerde otururken uykuya dalmış ve Tuna nehrine düşerek boğulmuştu. Efendisi tarafından delikanlıyı aramakla görevlendirilen iki şayka nehrin yukarılarına doğru gönderildiyse de, boğulan gencin cesedi bulunamadı. Sağ taraftan, Bosna’dan gelen Tra [Drava] akarsuyu, yukarda söz ettiğim köyün biraz aşağısında Tuna’ya kavuşmaktadır ve artık burada adını yitirmektedir. Dolaylardaki kıyı şeridinde çok güzel bahçeler, bağlar bulunmakta ve yörenin en güzel üzümünün, tahılının yetiştirildiği verimli tarım toprakları Belgrad’a kadar uzanmaktadır.

WULCKAVAR [VUKOVAR]

16 Haziranda sabah erkenden kıyidan ayrıldık ve akşama doğru saat 4'te, sağ tarafta Vukovar adı verilen bölgede kıyıya yanaştık. Buradaki bir tepenin üstünde bir şato bulunmaktadır.

UZUNKÖPRÜ

Sultan Süleyman'ın, 1566 yılında Zigetvar seferine çıktığında, orduların ve topların Tuna akıntılarının oluşturduğu bataklık üzerinde daha rahat ve güvenle geçebilmesi için yaptırmış olduğu tahta köprü hâlâ yerinde durmaktadır. Wulcka [Vuka] denen ve gerek köye gerekse şatoya adını vermiş olan akarsu burada Tuna nehrine kavuşmaktadır.

Bu şato ve köy, bizimle birlikte yolculuğumuza katılmış olan Türk Elçiye tımar olarak verilmişti ve o, bu yörenin getirisinden faydalanma hakkına sahipti. Türk Elçi, burada yaşamakta olan eşini ziyaret edip kendisine bazı eşyalar bıraktı.

İLOCK [İLOK]

Ayın 17'sinde öğle yemeğinden sonra saat 12'de yeniden yola çıktık ve saat 5'te güzel bir şatosu olan küçük İlok kenti dolaylarında kıyıya yanaştık. Kent ve şato, eteklerinden Tuna nehri geçen bir tepenin üzerinde kuruludur. Buradan Tuna nehrinin ve çevredeki geniş arazinin güzel bir görünümü vardır. Kent ve şato bir surla çevrilidir. Burada bize bir gösteri sunmak üzere üç ayı getirildi ve İngiliz köpekleri kışkırtılarak üzerlerine saldırdı.

PETER WARADIN [PETROVARADIN]

18 Haziranda gün ağarırken yola çıktık ve Tuna nehrinin sağ yakasında dik bir kayalığın üzerine kurulmuş olan Petrovaradin adındaki kentin ve şatonun yanından geçtik. Burası sağlam bir surla çevrili olup çok korunaklı bir yer. Bizi kaleden top atışlarıyla selamladılar.

CARLEWITZ [KARLOFÇA]

Akşama doğru saat 3'te Karlofça adıyla bilinen ve Tuna nehrinin sağ tarafında bulunan bir köye vardık. Yakınlarda bir Sırp manastırı bulunmaktadır. Sayın Elçimiz ve Türk Elçinin yaveri birlikte bu manastırı ziyaret

ettiler. Kilise çok güzel resimlerle süslü ve ayrıca da içerde çok sanatkârane bir Ecce Homo¹⁰ bulunmaktadır.

BİR ADAMIN VURULMASI VE CENAZE TÖRENİ

Gruba katılmış olan Sırp kökenli bir gemi kürekçisi, atlarla gemiye dönülürken yolda vuruldu Fakat katili saptamak mümkün olmadı, çünkü Sırp kürekçi tek başına grubun biraz ilerisinde yürüyordu ve saatin geç olması yüzünden hava kararmıştı. Ertesi gün erken saatlerde Sırlarda âdet olduğu üzere din adamlarından biri uzun bir dini tören düzenledi. Ölü gömüldükten sonra başucuna bir testi şarap yerleştirildi.

MUTFAK GEMİSİNDEKİLERİN DOMUZ AVI

Bu gün her zamanki gibi en önde giden mutfak gemisindekiler, Tuna nehrinde yüzen altı domuz yavrusu gördüler ve bunları mevsimin uygun olmamasına rağmen sadece eğlenceleri için takip edip kıyıda köşeye sıkıştırdılar, çünkü kıyı bölgesi hayvanların tırmanmasına olanak veremeyecek kadar yüksekti. Burada ateşte kızartma yapmak için kullanılan uzun sırkılarla hayvanların ikisini avladılar. Diğerleri kaçabildilerse de herhalde aldıkları öldürücü yaralardan ötürü bir yerde yıkılıp kalmışlardı.

GEMİMİZİN KAZAYA UĞRAMASI

19 Haziranda sabah saat 4 dolaylarında yola çıktık. Yarım saat kadar yol almıştık ki, içinde benim de yolculuk yaptığım, gümüş eşyaların yerleştirilmiş olduğu sandıklarla bunları koruyan görevlilerin ve başka iki kişi ile çok sayıda şarap fıçısının da bulunduğu gemi dümencinin dikkatsizliği yüzünden, Tuna nehri çevresinde çok sık görülen bir su değirmenine çarptı, binanın sol tarafındaki tahtaları ve damını parçaladı. Eğer Tanrı bizleri korumamış ve çarpma geminin yarım karış kadar aşağısındaki bir yere isabet etmiş olsaydı, fıçılar devrilecek ve geminin dengesi bozularak alabora olacaktı. Biz de uykudayken sulara gömülüp boğulacaktık.

TİTEL

Bu tehlikeyi de talih eseri olarak sağlam atlattıktan sonra Titel adındaki şehri ve şatoyu solumuzda bırakarak yola devam ettik. Buralarda

¹⁰ İsa'yı dikenlerle taçlandırılmış bir şekilde gösteren her türlü sanat eseri.

Theysa [Tisza] akarsuyu Erdel'den gelerek Tuna'ya kavuşmakta ve adını yitirmektedir.

PİLOECK

Akşam geç saatlerde nehrin sağ yakasında bulunan Zlonckomen [Slankamen] adındaki köyün yakınında, Sırpların yaşadıkları ve yerin altına inşa edilmiş olan Pilloeck adı verilen kulübelerin bulunduğu yerde kıyıya yanaştık.

SFHMOM [ZEMUN]

20 Haziran sabahı saat 5'te tekrar yola koyulduk ve Belgrad'dan bir saat uzaklıkta, nehrin sağ yakasında bulunan Zemun Kalesi adı verilen yerden geçtik. Burada bizi top atışlarıyla selamladılar.

BELGRAD'A VARİŞİMİZ VE KARŞILAMA TÖRÜNİ

Bir süre sonra Belgrad yakınında, üzerinde gemilerin işleyebileceği kadar derin ve geniş olan ve Macaristan ile Sırbistan arasında sınır teşkil eden Saw [Sava] akarsuyunun Tuna nehrine kavuştuğu ve her iki akarsuyun birlikte büyük bir göl oluşturdukları yere geldik. Burada yaklaşık 20 mükemmel donanımlı şayka çok güzel bir düzen içinde, bir hilal şeklinde dizilmiş olarak bizi karşıladılar ve teknelerin içindeki savaşçılar silahlarını ateşleyerek, naralar atarak ve âdet olduğu üzere davul zurna çalarak bizi selamladılar. Daha sonra Sn. Elçimizin gemisinin etrafını sardılar. Bunun üzerine geminin en üst güvertesinde ve bayrak direğinin dibinde elçiliğin davulcuları ve borazancıları da harekete geçtiler ve her iki gruptan gelen sesler birbirine karıştı. O sırada sahil kentinin çevresinde inşa edilmiş olan surların Tuna kıyısındaki köşe kulesinden ve sahil kentinin kalesinden de toplar atıldı. Gemiler sağ kıyıda pazar yerinin yakınında karaya yanaştı. Burada birkaç bin kişi toplanmış bizim gelişimizi seyrediyordu. Kıyıya kadar inen güzel ovada birçok çadır kurulmuştu.

Az sonra yörenin valisi olan Habil Ffendi, yanında kimi yaya, kimi at üstünde birçok Türk görevli ve yeniçeri olduğu halde, dalgalanan bayraklar ve davul, zurna eşliğinde gemilere doğru geldi. Vali, Sn. Elçiye selamladı ve ona sağ salim buraya ulaşmış olmasından ötürü duyduğu memnuniyeti

belirtti. Askerler gene âdet olduğu üzere havaya ateş ettiler ve bundan sonra bizi karşılamaya gelenler tekrar yerlerine döndüler.

GEMİ YOLCULUĞUNUN SONA LRMESİ

Böylece Tuna üzerinde bir ay süren yolculuğumuz sona ermiş oldu.

PALANKANIN TARİFİ

Budin'den buraya kadar Tuna nehri kıyısındaki etrafı palanka ile çevrili her yerleşimin önünden geçerken top atışlarıyla karşılanmış ve uğurlanmıştık. Palanka, ya tek sıra, ya da iki veya üç sıra halinde yerlere çakılan ve birbiriyle birleştirildikten sonra toprakla sıvanarak aradaki boşlukların doldurulmasıyla oluşturulan bir çittir ve burçlarla, silahlarla da güçlendirilmiştir. Buralara daha çok Türkler yerleştirilmiştir. Civar köylerde ise Macarlar ve Sırlar yaşamaktadır.

BİZİ GÖTÜRENLERİN NASIL VAKİT GEÇİRDİKLERİ

Şaykaların kürekçileri veya askerler her günün akşamında güneş batarken kıyıda bir sıra halinde dizilirler ve Eckbir [Tekbir] getirmek için üç kere Tanrının adını anarak “Alla, Alla, Allahu” diye bağırırlar. Aralarında buna katılmayan olursa, diğerleri onun üzerine çullanırlar ve tartaklarlar. Bunun dışında bu sıcak mevsimde gece gündüz gayet ağır çalışmalarına rağmen, güreşle ve çeşitli, atlama marifetleriyle bağıra çağıra eğlenirler.

HAYDUTLARDAN KORUNMA

Ortalıkta başıboş dolaşan Heiduk denen Macar haydutlarının ganimet hevesi ile bize ansızın saldırmalarını önlemek için çok ihtiyatlı olmamız ve geceleri etrafa nöbetçiler dikmemiz gerekiyordu.

Macaristan'ın Hristiyanlara ait olduğu günlerde ne kadar verimli ve zengin bir ülke olduğunu her gün biraz daha iyi anlıyorduk, çünkü burada insanın geçimini sürdürmesi için gerekli olan yiyeceklerin ve diğer malların ne kadar güzel ve ucuz olduğunu büyük bir şaşkınlıkla görüyorduk.

GEMİLERDEN AYRILIŞIMIZ VE BİR ÖLÜM VAKASI

21 Haziranda gemileri terk ettik ve arazide geceledik. O gece Sn. Elçimizin hizmetkârlarından biri ve özel koruması Heinrich Ludwig adın-

daki bir Prusyalı, Macar hastalığından¹¹ öldü. Bu adam Augsburg mezhebinden olduğu için kendisine çok sataşılıyordu, ama o buna rağmen çok zayıf olduğu anlarda bile, inancını yüreklilikle savundu, sonuna kadar ona bağlılığından vazgeçmedi.

CENAZF TÖRENİ

22 Haziranda daha önce sözünü ettiğim Sn. Elçimizin özel koruması toprağa verilecekti, ama o yörede yaşayan Ragusalı [Dubrovník] Latinler (bunlar Ragusa'dan gelme tacirlerdi) kendi dinlerinden olmadığı için cenazenin mezarlıklarına gömülmesini kabul etmediler. Oysa Türkler buna izin verirler. Böylece cenaze bir arabayla daha ilerde bulunan Sırlara ait bir mezarlığa götürüldü ve orada trampetler ve borazanlar çalınarak askeri bir törenle toprağa verildi. Soylu ailelerden gelme kişiler ve diğerleri törene katıldılar ve Hristiyan âdetlerine göre cenaze şarkıları söylediler.

SAVAŞÇILARIN GELİŞİ

Gün boyunca Sava nehrinin karşı kıyısında bulunan Belgrad'a çok sayıda savaşçı geldi ve buradan Erdel'e (Transilvanya) doğru yollarına devam ettiler. Macar beyi Humonaj'ın girişimi diğerleri gibi başarılı olmadığından, Lippa [Temeşvar] işgal edildi. Elçimiz bunu engellemek için çok uğraştı, Ali Paşa'ya ve yandaşlarına, bu harekâtlarıyla barış anlaşmasını bozduklarını, anlaşmadaki kapitülasyonlarda saptanmış olan şartlara karşı geldiklerini hatırlattıysa da, ikazları bir işe yaramadı.

PRAG'A GÖNDERİLEN ULAK

25 Haziranda Augsburglu Bay Pertholdt Preuning, birtakım mektupları İmparator hazretlerine ve diğer bazı kişilere ulaştırmak üzere Prag'a geri gönderildi.

KONSTANTİNOPOİS'E GÖNDERİLEN ULAK

26 Haziranda Sn. Elçi, Heilbronnlu Bay Hanns Georg Soldin'i Bay Caesare Gallo'yu, Braunschweigli Bay Johann Wagner'i, ellerine teslim etti-

11 Sıtma.

gi mektupları götürüp dağıtmak, gelişimizi bildirmek ve konaklayacağımız yeri hazırlattırmak üzere Konstantinopolis'e gönderdi.

ARMAĞANIN TESLİMİ

27 Haziranda Sn. Elçimizin yaveri ve bazı görevliler tarafından Habil Efendi'ye mahsus olan armağan sahibine teslim edildi. Bunun karşılığında yavere bir kaftan ve diğer görevlilerin her birine dörder arşın kıvıll renkli kumaş armağan edildi.

YEMEK DAVETİ

28 Haziranda Sn. Elçi, birçok şövalye ile birlikte Habil Efendi'nin güzel bir bahçede düzenlediği öğle yemeğine davet edildi. Burada hep birlikte hoşça vakit geçirdiler.

DİN DEĞİŞTİREN BİR ALMANIN BAŞINA GELENLER

29 Haziranda yıllar önce Macaristan'da esir düşen ve dinini inkâr edip bir Türke satılan, sonra da bir Alman kadınıyla evlenip Müslüman olan bir Alman, 11 yaşındaki kızı ile birlikte Medrowitz'ten [Sremska Mitrovica] Belgrad'a geldi ve kızını elçimizin maiyetinde bulunan papaza vaftiz ettirdi. Bu olayın gizli tutulması istendiyse de, bazı Türkler farkına vardılar ve büyük bir yaygara kopardılar. Adamı kızıyla birlikte zorla Türk Elçinin yanına götürdüler. Adama Müslüman olup olmadığı sorulduğunda "evet" diye yanıtlayınca, onu hemen en yakın yerde ve yavaş yavaş boğulacak biçimde bir iple astılar. Elçimizin ricaları üzerine çeyrek saat sonra iplerini çözüp kızı ile birlikte Medrowitz'e gönderdiler.

TEMMUZ 1616

YOLCULUĞUN DEVAMI

3 Temmuzda yolculuğumuzu sürdüreceğimiz arabalar getirildi ve eşyalar yüklendi.

BELGRAD KALESİ

Türklerin "Bellegrad" (Güzel Şehir) adını verdikleri bu kent, beyaz kalesinden ötürü "Weissenburg" adıyla da bilinmektedir ve Macaristan krallı-

ğına açılan kapının anahtarı durumunda olan geniş ve kalabalık bir açık yerleşimdir. Gemilerin işleyebildiği iki akarsu, yani Sava ve Tuna arasında uzunlamasına yer alan bir tepenin üzerine kurulmuştur. Tuna'nın akışı yönüne göre sağ yakasında bulunmaktadır. Toprağı çok verimlidir, evleri güzel bahçelerle çevrilidir. Bu kent Kutsal İmparatorluğun Nürnberg kenti büyüklüğündedir. Batıya doğru arazi biraz yükselir. Burada, dağın kenarında, yüksek ve sağlam duvarlar ve kulelerle güçlendirilmiş bir şato bulunmaktadır. Doğu ve kuzey tarafı dağ tarafından korunmadığından bir hendekle çevrilmiştir. Alt tarafında kıyı kenti bulunmaktadır ve burası şatoya bitişik olarak inşa edilmiş olan bir surla çevrilmiştir. Yukarda sözü edilen iki akarsu, yani solda Tuna ve sağda Sava nehirleri burada birbirlerine kavuşurlar ve bundan sonra artık Sava adı anılmaz. Bu kentte birçok güzel bina bulunmaktadır: Kiliseler, kervansaraylar ve bir de bedesten. Osmanlı hanedanının XII. kuşağından olan Sultan II. Süleyman 1521 yılında buradaki surları siperleri yıkmış ve kaleyi teslim almıştır. Günümüzde bu kentte Macarlar, Sırlar, Ragusalılar, yani Latinler (İtalyanlar), Türkler ve Yahudiler yaşamaktadır ve bunlar ticaretle ve çeşitli zanaatlarla uğraşmaktadırlar. Ayrıca bu yörede, hemen hemen her Türk kentinde rastlanan ve demircilikle uğraşan çok sayıda Çingene de yaşamaktadır.

Belgrad kalesi, tıpkı Esterгон ve Budin kaleleri gibi, güçlü surlar, burçlar ve çeşitli siperlerden çok, doğal oluşumlar tarafından korunmaktadır. Benim de bizzat saptadığım gibi, kaleler daha çok Alman yapımı toprak ve deneyimli, gözü pek askerlerle ve kuşkusuz bol miktarda cephane ile donatılmıştır.

KARA YOLCULUĞU BAŞLIYOR

4 Temmuz sabahı saat 4'te toplam 125 arabayla Belgrad'tan ayrıldık ve böylece de kara yolculuğumuz başlamış oldu. Çok sayıda atlı Türk askeri bize yarım mil boyunca eşlik etti ve öğleye doğru Hastarick [Hisarlık] adında kötü bir palanka ile çevrili bir yerleşime vardık, Tuna kıyısındaki güzel bir ovada konakladık.

HASAN PAŞA PALANKASI

Gece karanlığı çökerken yeniden yola koyulduk ve 5 Temmuz sabahı saat 5 sularında Hasan Paşa Palankası yakınındaki büyükçe bir kervan-

saraya geldik. Bunun çevresinde çadırlar kurarak konakladık. Daha sonra geceye doğru saat 10'da yeniden yola çıktık.

BODFTSCHİN [BATOCİNA]

6 Temmuz günü öğleden evvel saat 9'da Batocina adı verilen küçük bir köye vardık. Köyün yakınında mola verdik ve gece yarısı oradan hareket ettik, bakımsız boş bir araziden geçtik.

JAGODNA [JAGODİNA]

7 Temmuz günü öğleden evvel saat dokuzda Jagodina adında güzel bir yerleşime ulaştık. Burada iki güzel kilise ve bir kervansaray gördük. Yerleşimin dışındaki bir çayırılıkta mola verdik.

MORAVA AKARSUYU

8 Temmuz sabahı saat 5'te hiç işlenmemiş, çöl gibi çorak topraklar da yola devam ettik, Morava adı verilen bir akarsudan geçtik ve öğle saatlerinde yakınlardaki çalılıklarla kaplı bir düzlükte mola verdik. Bu akarsu Sırbistan ile Bulgaristan arasındaki sınırı teşkil etmektedir, oldukça büyüktür ve yaz mevsiminin şimdiki gibi kurak olmadığı zamanlar bu akarsudan teknesiz geçilemez.

BÖYLECE SİRBİSTAN'DAN ÇIKIP BULGARİSTAN'A GİRMİŞ OLDUK

9 Temmuzda gece yarısı yola çıktık ve daha önce tarif ettiğimiz arazide ilerleyerek öğleden önce saat 10'da küçük bir palanka olan Alexina'ya vardık ve yakınında mola verdik.

BİR ÖLÜM OLAYI

Biz oraya varmadan bir saat önce Sn. Flçimizin maiyetine atanmış olan imparatorluk sekreterliği mensuplarından bir adam öldü ve daha o gün öğleden sonra borazan ve trampet sesleri arasında toprağa verildi.

NİSSA [Niş] KENTİNE VARİŞİMİZ VE KARŞILAMA TÖRENİ

Gece saat 10 dolaylarında yeniden yola çıktık ve güzel bir araziden geçerek öğleüstü saat 10 dolaylarında Niş kentine vardık. Yakınlardan

geçmekte olan Nissa adındaki akarsuyun yalınındaki arazide konakladık. Buraya geldiğimizde bizi yaya ve atlı Türkler karşıladılar ve bize eşlik ettiler.

NIŞ KENTİ VE ÇEVRESİ

Buradan geçen akarsuya uygun olarak Türklerin “Niş” diye adlandırdıkları bu kent, etrafta görülen sur yıkıntılarından anlaşıldığı üzere eskiden çok mamurmuş ve sağlam bir şato tarafından korunmaktaymış, ama şimdilerde Kutsal İmparatorluğun Dinckelspül kenti büyüklüğünde açık bir yerleşim durumundadır. Güzel ve verimli bir vadide kurulmuş olan bu kentte birçok mescit, bir imaret, bir kervansaray ve hamamlar bulunmaktadır, fakat önemli bir ticari faaliyeti yoktur. Niş kenti, 1383 yılında Osmanlı hanedanının üçüncü kuşağından olan Sultan I. Murat¹² tarafından savaşla ele geçirilmiştir ve günümüzde burada Türkler ve Bulgarlar yaşamaktadır.

11 Temmuz akşamı saat 11’de Niş kentinden hareket ettik ve yüksek dağlardan geçtik.

KURUÇEŞME

12 Temmuz günü öğleden evvel saat 12 dolaylarında oldukça büyük bir köy ve palanka olan Kuruçeşme’ye vardık ve bunun dışındaki ovada konakladık.

SCHARCKOL [ŞARKÖY]

13 Temmuzda gece yarısından sonra dağlar arasından uzanan yolumuza devam ettik ve oldukça uzun bir vadiden geçerek öğleden önce saat yedide Şarköy adı verilen bir yere geldik. Burada içinde büyük bir yazlık köşk bulunan güzel bir bahçede konakladık. Aynı bölgede çok sağlam yapılmış ve içinde insanların yaşadığı bir şato bulunmaktadır.

DRAGOMAN

14 Temmuz gecesi saat 10 sularında bu vadiye yola devam ettik ve yeniden bir dağ sırasını aştık. Öğleden evvel saat 9’da küçük bir köy olan Dragoman’a geldik. Köyün dışında açık arazide konakladık.

12 I. Sultan Murat (1359-1389).

BURALARDA ŞARAP BULAMAYIŞIMIZIN NEDENLERİ

Bu üç gün boyunca hiç şarap içemedik. Gerçi küçük köylerde şarap bulabildiysek de, şarabı ya buralarda âdet olduğu üzere keçi derisinden tulumlarda muhafaza ettiklerinden, ya da ateşe yakın yerlerde bulundurduklarından, şarap o kadar ekşimişti ki, onun yerine erimiş kar suyunu içmeyi tercih ettiğimiz oldu. Nitekim Belgrad'dan Konstantinopolis'e kadar hiç iyi şarap bulamadık. Hepsi kırmızı ile beyaz şarap arası tatsız bir sudan başka bir şey değildi. Bunun nedeni de, üzümlerin kötü oluşu değil, burada yaşayan insanların beceriksizliğidir. Şarabı yaparken titiz ve temiz davranmıyorlar, bütün yıl boyunca açıkta çok az kuru yaprakla örterek muhafaza ediyorlar. Başarılı olan şarapları da evlerine alıyorlar ve odalarda ya da mutfakta saklıyorlar.

SOFYA'YA VARIŞIMIZ

15 Temmuzda gece yarısı hareket ettik ve Sofya'ya doğru yola koyulduk. Geniş bir bozkırdan geçerken çok sayıda yaya ve atlı Türk askeri bizi karşıladılar ve şehrin önündeki arazide kurulmuş olan çardaklara ve çadırlara kadar bize eşlik ettiler. Bizi karşılayanlar top ve silah atışlarından sonra tekrar yerlerine döndüler. Öğleüstü buraya gelişimizi seyretmek için etrafta kalabalık bir insan sürüsü toplanmıştı.

KAFİLEMİZDE HASTALANANLAR

Belgrad'tan buraya gelinceye kadar havanın sağlığa zararlı oluşu, aşırı sıcak ve soluduğumuz tozlar, içtiğimiz suların eritilmiş kar ve buzdan elde edilmesi yüzünden aramızdan birçok kişi hastalandı. Bu kentte konaklanabilecek iyi yerler bulmanın mümkün olması nedeniyle, Sn. Elçimiz açık arazide kalmamayı yeğledi. Bu yüzden ve buraya gelinceye kadar erzakımızın zamanında ve düzenli olarak gönderilmemiş olduğu için, durum böyle sürerse yola devam edilemeyeceği Türk Elçiye bildirildi. Elçimiz ayrıca Babîliye bir ulak gönderip şikâyetle bulunacağını da açıkladı. Bu sözler biraz etkisini gösterdi. Zaten Türkler ancak bu şekilde köşeye sıkıştırılırlarsa bir işi ciddiye alırlar. Eğer biraz gevşek davranılırsa, bunu fırsat bilirler, en iyi barınakları atları için işgal ederler ve tahsisattan kendilerine pay ayırırlar, ilerde ödemek üzere borç aldıklarını ileri sürerler, sonra da

âdetleri üzere “şimdi” veya “sabah vereceğim” sözleriyle ödemeyi ertelerler, en sonunda da borç ödemeyi savsaklayıp parayı kendi keselerine aktarırlar.

Sayın Elçi bu durumda yörede kalabileceği bir yer arattırdı ve birkaç refakatçisiyle birlikte daha gece bastırmadan oraya yerleşti.

16 Temmuzda tüm kabilemiz konutlara yerleştirildi ve gerek hastalık yüzünden, gerekse başka nedenlerden ötürü 17 ve 18 Temmuz günlerini dinlenerek geçirdik. Bu yörede bol bol şarap da bulabiliyorduk. Bütün yıl boyunca açıkta kurulu olan pazar yerinde bile 50 “Fuder”¹³ üst üste yığılı halde duruyordu ve her gün isteyenlere dağıtılmaktaydı. Fakat bu şarap da biraz ekşi olduğundan ve bizimkilerin damak tadına pek uymadığından, bu gibi sorunlarımız için görevlendirilmiş olan çavuş etrafta arama yaparak bir Yahudiye ait şarap mahzenini keşfetti. Buranın sahibini, ya da kapısını açacak birini bulamayınca, mahzenin kapısını kendi gücüyle açtı ve içerde 10 “Fuder” Malvasier şarabı buldu. Bizim kabileden birkaç kişi de çavuşun yanına katılınca, Yahudi hesabı çıkarmakta kolaylık gösterdi. Zaten fiçılardan bazılarının tıparları açılmıştı. Yahudi biraz direnmekle beraber Malvasier şarabının tadına bakılmasına izin verdi. Ama gene de bu şaraptan çok fazla kullanılmadı, çünkü o günlerde hava aşırı sıcaktı ve Sn. Elçimizin maiyetindeki kişilerden kırk kişi hastalanmıştı. Bu yüzden gerek hastalar, gerekse sağlıklı olanlar ihtiyatlı davrandılar ve kendilerine dokunabileceği düşüncesiyle fazla şarap içmekten sakındılar.

Sırası gelmişken şunu da belirtmeden geçemeyeceğim: Bizim yolculuğumuz boyunca bu dolaylarda yaşayan Hristiyanlara, ellerindeki koyun, sığır, tavuk gibi hayvanları ve özellikle de (Türklerde ve Yahudilerde bulunmayan) şarabı vermeleri için oldukça baskı yapıldı ve eziyet edildi. Hristiyanlar ürettikleri şarabı çok gizli yerlerde veya duvarla örülü mahzenlerde saklamaktaydılar. Ama buna rağmen, yukarda sözünü ettiğim çavuş bu yerleri bulup çıkarmakta büyük başarı gösterdi ve iyilikle verilmeyeni zorla almayı da gayet iyi becerdi. Yöre halkından aldıklarımızın karşılığında, Türk Elçi sonradan kendi takdirine uygun bir para ödüyordu. Eğer fazla ağlayıp bağırarak yakının olursa da, ona dayakla mukabele ediyordu. Türk Elçi Budin’de yaptığı harcamalar için talimat ve eksiksiz ödeme

13 800-1000 litre alan fıçı

almıştı. Konstantinopolis'e yaklaştıkça bu konuda daha özenle davranması gerekiyordu, çünkü bir şikâyetle bulunulursa müşkül durumda kalmaktan çekiniyordu.

BÜYÜK TİCARİT KENTİ SOFYA

Bu kent Türkler tarafından da aynı isimle anılmaktadır, çünkü adını burada bulunan ve Türklerin bir mescit [cami] olarak kullandıkları bir ibadet evinden almaktadır. Sofya, daha önce sadece Bulgaristan'ın başkenti iken, günümüzde hareketli, kalabalık, herkese açık bir ticaret kenti haline gelmiştir. Büyüklüğü Kutsal İmparatorluğun Worms kenti ile kıyaslanabilir. Kent, verimli toprağı olan geniş bir düzlükte kurulmuştur. Burada güzel kiliseler, imaretler, kervansaraylar, bir bedesten ve bir hamam bulunmaktadır. Osmanlı hanedanının üçüncü kuşağından olan Sultan I. Murat tarafından 1362 yılında işgal edilmiştir ve günümüzde burada Bulgarlar, Ragusahılar, Yunanlılar, Türkler ve çok sayıda Yahudi yaşamaktadır. Bunların çoğu önemli zanaatlarla ve ticaretle uğraşırlar.

HATZİKARAMAN [HACIKARAMAN]

19 Temmuz günü sabah saat 3 dolaylarında yola çıktık ve öğleden evvel saat 7'de Hacıkaraman adındaki küçük bir köye vardık. Burada geniş güzel bir bahçede konakladık. Yakınlardaki yüksek dağda bu mevsimde bile kar vardı. Sayın Elçinin hizmetkârlarından iki kişi bu dağın çok yakın olduğunu sanarak oraya gitmeye karar verdiler, fakat gece geç saatlerde çok yorgun bir halde geri döndüler. Daha önce birkaç Türk refakatçimiz yanlarına borazanlarını alarak onları aramaya çıkmışlardı.

İHTİMAN

20 Temmuzda gece yarısından sonra saat 1'de tekrar yola çıkıldı ve öğleden önce saat 10'da geniş bir yerleşim olan ve güzel bir kervansarayı bulunan İhtiman'a vadik. Yerleşimin dışında açık arazide konakladık.

HAEMUS DAĞI

21 Temmuzda gece yarısı yola çıktık ve yüksek, kayalık bir dağ silsilesini, bu arada da Haemus adı verilen dağı aştık.

RODOP DAĞLARI VE MERİÇ NEHRİNİN KAYNAĞI

Daha sonra günümüzde Rulla adı ile de bilinen ve Hebrus [Meriç] akarsuyunun kaynağının bulunduğu Rodop dağlarına ulaştık. 8 saat boyunca bu dağların arasındaki dar bir geçitte ilerledik. Bu geçidin sonunda gördüğümüz harabelerden anladığımız kadarıyla, vaktiyle burada düşman saldırılarına karşı korunmak için bir kale inşa edilmiş.

DERBENT VE DEMİRKAPI

Türkler buraya dar geçit anlamında Derbent veya Demirkapı diyorlar. Daha aşağılarda da Geldiderbent adında bir köy bulunmaktadır. Köyün yakınında yol kenarında, musluğundan su akan güzel bir mermer çeşmenin duvarına bizden önce çeşitli zamanlarda Konstantinopolis'e gitmek üzere buradan geçen birçok kişi isimlerini yazmışlardı.

BULGARİSTAN'DAN VE MAKEDONYA'DAN AYRILIŞ

Buradan itibaren sol tarafımızda Aşağı Mysia adı verilen ülke ve sağ tarafımızda Makedonya olduğu halde bir süre topraklarında yol aldığımız Yukarı Mysia adı verilen Bulgaristan'ı geride bırakıp Trakya'ya geldik. Burası bol miktarda pirinç üretilmekte olan geniş bir ovadır.

HARASAMBEG [HAMZABEY BEY]

Öğleden sonra saat 2'de Saran Bey adındaki köye vardık ve köyün dışındaki açık alanda konakladık.

PHILİPPOPOLİ'YE [PLOVDİV, FİLİBE] VARİŞİMİZ VE KARŞILAMA TÖRENİ

23 Temmuzda gece yarısı Filibe'ye doğru yola çıktık. Kente yaklaştığımızda bizi birçok atlı karşılayıp kente kadar bize eşlik ettiler. Saat 8 sularında oraya vardık. Bizim gelişimizi görmek için birçok insan toplanmıştı. Bizi, günümüzde Maritza [Meriç] adıyla da bilinen Hebrus nehri yakınında bir Türk evine yerleştirdiler. Bu ırmak, yukarda sözünü ettiğim, pirinç yetiştirilmekte olan ovayı sulamaktadır. 24 Temmuz gününü de orada geçirdik.

PHILİPPOPOLİ ADINDAKİ BÜYÜK YERLEŞİMİN TANITILMASI

Türklerin Filibe adını verdikleri ve daha önce Philippis adıyla bilinen kent, büyük Makedonya kralı İskender'in babası Philippo [Philippos II] tara-

findan kurulmuştur. Daha sonra bu toprakları ele geçiren Roma imparatoru Philippon bu kenti onarmış ve kente adını vermiştir. Ortalıkta görülen birçok harabeden, dağların üzerindeki kale yıkıntısından ve hâlâ kısmen yerinde duran tapınaklardan anlaşıldığı üzere, tepelerle çevrili olan bu verimli geniş vadideki yerleşim, korunaklı, güzel bir kent haline getirilmiştir. Günümüzde artık etrafı surlarla çevrili değildir ve Kutsal İmparatorluğun Nördlingen kenti büyüklüğündedir. Burada birçok güzel kilise, imaret, kervansaray, hamam ve bir de bedesten bulunmaktadır. 1362 yılında Osmanlı hanedanının üçüncü kuşağından olan Sultan I. Murat tarafından ele geçirilmiş olan bu kentte Bulgarlar, Ragusalılar, Yunanlılar, Türkler ve Yahudiler yaşamakta ve çoğunlukla, büyük çapta olmasa da, ticaretle uğraşmaktadırlar.

PAPASCKİ [PAPAZKÖY]

25 Temmuzda sabaha karşı saat 2’de yeniden yola çıktık ve düzlük bir bozkır üzerinden ilerleyerek öğleden evvel saat 7’de küçük bir köy olan, Papazköy’e vardık. O sırada köyde veba salgını olduğunu öğrendiğimizden, köyün dışındaki bir su kenarında konakladık.

KAYALI

26 Temmuzda gece yarısı yola çıktık ve öğleüstü gene küçük bir köy olan Kayalı’ya vardık. Köyün dışında güzel bir çayırılıkta konakladık ve akşamüzeri saat 8’de oradan ayrıldık.

HARAMANLI [HARMANLI]

27 Temmuz sabahı saat 6’da vardığımız Harmanlı köyünde güzel bir kervansaray ve kilise bulunmaktadır. Gerek bunları gerekse köyün yakınından geçen akarsuyun üzerindeki, birkaç kemerli çok güzel yüksek taş köprüyü Sinan Paşa vakıf olarak yaptırmıştır.

MUSTAPHA BASCHA ZCUPRI [MUSTAFA PAŞA KÖPRÜSÜ]

28 Temmuz gecesi hareket ettik ve öğleden evvel saat 6’da Mustafa Paşa Köprüsü denen 450 adım uzunluğunda çok büyük bir ustalıklarla inşa edilmiş olan, sağlam, ama zarif bir taş köprüden geçtik. Altımızdan Hebrus ya da Meriç adıyla bilinen akarsu geçmekteydi. Yakında bulunan ve adını

bu köprüden alan köyde aynı kişi tarafından yaptırılmış olan güzel bir ibadet evi, bir kervansaray ve bir imaret bulunmaktadır.

HADRIANOPOLIS [EDİRNE] KENTİNE VARİŞİMİZ VE KARŞILAMA TÖRENİ

29 Temmuzda gece yarısı Edirne'ye doğru yola çıktık. Kente gelmeden çeyrek mil evvel bizi görkemli bir süvari birliği karşıladı. Meriç nehri üzerinden geçen eski ve kısmen harap olmuş bir köprüyü aştık. Meriç buradan biraz ötede Ege denizine dökülmektedir. Öğleüstü konaklayacağımız yere vardık. Burası Nasuh Paşa tarafından inşa ettirilmiş olan görkemli bir saraydı.

Daha önce sözünü ettiğim köprüde ve bizim geçtiğimiz çevredeki tüm yollarda kente girişimizi seyretmek için binlerce kişi toplanmıştı. Konaklayacağımız binaya kadar yolların kenarına yeniçeriler ve başka Türk görevliler dizilmişti. Biz geçerken sık sık havaya ateş edildi.

30 ve 31 Temmuz günleri aynı yerde kaldık.

AĞUSTOS 1616

1 AĞUSTOS GÜNÜ DİNLENDİK VE ŞEHİRİ GEZDİK

Bu vesile ile Osmanlı hanedanının on üçüncü kuşağından olan Sultan II. Selim'in¹⁴ yaptırdığı ve Zuma¹⁵ denilen ibadet evini, bundan daha küçük ve sade olan mescitleri, burada sık sık sözünü ettiğim kervansarayları anlatarak Türklerin en önemli binalarını kısaca tanıtacağım.

ZUMA (SELİMİYE CAMİİ) ADI VERİLEN İBADET EVİ

Binanın tümü kare biçimindedir ve bir duvarla çevrilidir. Duvar ile iç tarafta sıralanan mermer sütunlar kemerlerle birbirine bağlanarak çepeçevre dolanan çok güzel bir revaklı geçit oluşturulmuştur. Avlu çok geniştir ve beyaz mermer taşlarla kaplanmıştır. Avlunun ortasına gene mermerden yapılmış, alt kısmında çepeçevre musluklar bulunan bir çeşme [şadırvan] yerleştirilmiş ve etrafı altın kaplama bir parmaklıkla çevrilmiştir.

¹⁴ II. Sultan Selim (1566-1574).

¹⁵ Yazar, Cuma namazının önemi nedeniyle büyük bir kalabalığın toplandığı bu selâtin camiinin adının "Zuma" olduğunu sanmış olmalı.

Türkler adetleri üzere duadan evvel burada yıkanırılar. Avlunun bir yanında güzel bir medrese bulunmaktadır. Burada İslamın kuralları ve yasaları öğretilmektedir. Aynı yerde öğrenciler barınabilirler ve birbirleriyle sohbet edip vakit geçirebilirler. Avlunun öbür tarafında bir imaret ve din adamlarının kaldıkları hücreler vardır. Her iki bölümün arasında, en geride cami bulunmaktadır. Caminin kapısının önündeki giriş bölümü binanın bütün enini kaplayacak biçimde camiye bitişik olarak inşa edilmiştir ve öndeki sekiz kalın ve yüksek mermer sütuna dayanan kemerlerden oluşmaktadır. Bu sütunlardan dördünün görünümü çok güzeldir, çünkü tek parçadan oluşmaktadırlar ve sanatkârane bir biçimde işlenmişlerdir. Zeminin ve sütunların görünümü gerek taşın doğal renginden gerekse insan eliyle verilen emekten ötürü çok göz alıcıdır. Caminin kapısı servi ağacından yapılmıştır ve güzel oymalarla süslenmiştir. Kilidi, madeni kısımları, çivileri ve menteşeleri altın kaplıdır. Caminin iç zeminine mermer döşenmiş, üzeri güzel halılarla kaplanmıştır. Hemen girişte duvarların dibinde ve ortada güzel çeşmeler bulunmaktadır. Musluklar açıldığında akan su alttaki güzel işlenmiş kurnalara dökülür. Caminin içinde iskemle veya banklar yoktur, çünkü Türkler dua ederken yere diz çökerler. Kapının tam karşısında, orta yerdeki zeminden, gerideki duvara doğru yükselerek uzanan bir geçidin arasındaki basamaklardan yüksekçe bir yere çıkılabilmektedir ve basamaklar kırmızı renkte halıyla kaplanmıştır. Bayram günlerinde din adamı bu basamaklardan yukarıdaki kürsüye [minber] çıkarak halka hitap eder. Sol tarafta büyük gümüş şamdanlara kalın, uzun mumlar dikilmiştir. Türkler dua ederken yüzlerini bu tarafa, yani doğruya doğru çevirirler. Her iki yanda da büyük mermer sütunlar üzerine yerleştirilmiş çok güzel ayrı birer bölme [mahfel] bulunmaktadır. Daha sonra açıklayacağım gibi, dış taraftaki kulelerle birlikte bunlar özel birer mekândırlar ve biri hükümdara, diğeri ise vezirlere, paşalara veya diğer yüksek konumdaki kişilere mahsusdur. Duvarlarda Arap harfleriyle altın varaklı yazılar vardır. Binanın tepesi bir kubbe ile örtülmüştür, yani yarım küre biçimindedir. Kubbenin altında asılı olan büyük, altın kaplamalı demir çembere güzel camlar, aynalar ve kandiller asılıdır. Binanın dışında, dört köşesinde, beyaz ve kırmızı mermerden yapılmış, yüksek, yuvarlak, içi yılan gibi kıvrımlı olarak inşa edilmiş

birer kule [minare] bulunmaktadır. Bu kulelerin her birinin içinde 290 taş basamak ve dışında birbiri üstünde üç çelenk biçiminde çıkıntı [şerefe] bulunmaktadır. Başka bir vesileyle de anlatacağım gibi, Müslümanların oruç tuttıkları dönemlerde buralara kandiller asılır ve din adamlarından biri günün belli saatlerinde beş kez buraya çıkarak (kulağa hoş gelen ve çok uzaklardan duyulabilen) yüksek bir sesle saati bildirir, Türkleri camiye, namaz kılmaya davet eder. (Bizzat buraya gelip bunları görmeyenler, büyük bir olasılıkla anlattıklarımı inanmayacaklardır).

TÜRKLERDE SAAT

Türklerin ibadet evlerinde çanlar ve açık meydanlarda saatler bulunmadığından, zamanı göstermeye yarayan ve suyla işleyen “Clepsydris” denen âletlere benzer gereçler kullanırlar. Bizim bu ülkeye getirdiğimiz küçük saatler bu yüzden çok işlerine yarar ve önemli konumlardaki beylere yüksek fiyatlarla satılırlar.

Türklerin büyük camileri ve daha küçük olan mescitleri hep bu tarzda yapılmıştır. Ama bu kadar görkemli olmadıkları gibi, ön avluları da çok geniş değildir. Her caminin içinde de mahfel ve çeşme yoktur. Minarelerinde de sadece bir tek şerefiye bulunur. Minarelerin tepeleri sivridir ve kurşunla kaplanmıştır.

TÜRKLERİN KERVANSARAYLARI VE DİĞER ÖNEMLİ BİNALARI

Bizimkilerin caravasaray dedikleri kervansaraylar, kervanların barınması için yapılmış büyük binalardır. Kervanlarda, çok sayıda insanın dışında yük hayvanları, yani develer, katırlar, atlar bulunur ve bunlar tehlikeli yollardan geçtikleri için toplu halde yolculuk yaparlar. Kervansarayların uzunlukları genişliklerinden fazladır. Ortada geniş bir alan vardır, yükler burada indirilip bekletilebilir. Bu alanın çevresi binanın iç tarafında bulunan üç ayak yüksekliğinde ve dört ayak genişliğinde bir setten oluşan duvarla kuşatılmıştır. Duvarın alt tarafına gömülü olan demir halkalara hayvanlar bağlanır. Hayvanları yemlemek için önlerine yemlik koymak yerine boyunlarına içi yem dolu bir torba asılır. Setin üstünde yolcular yatarlar, altlarına yatak yerine bir halı veya yanlarında başka ne varsa onu sererler, üzerlerini gocuklarıyla örterler ve hayvanın semerini de yastık olarak kullanırlar. Bu

koşullarda gayet rahat uyurlar, ne yumuşak bir döşek ararlar, ne de uyku getirecek herhangi bir şey. Hayvanların yemlerini yerken çıkardıkları hışırtı sesleri sahiplerinin doğal yoldan uykuya dalmalarını sağlar.

Kervansarayların iç kısmında çepeçevre ocak yerleri de yapılmıştır. Burada ateş yakılıp yemek pişirilebilir. Barınakların dışındaki geniş avlunun ortasında bir kuyu bulunur. Binanın tümü çok yüksek olmayan bir duvarla çevrilidir ve bunun iç tarafında bir geçit [eyvan] bulunur. Bu geçit yer yer kubbelerle örtülerek küçük hücreler meydana getirilmiştir. Buralarda yüksek konumlu kişiler barınabilirler.

Daha rahat bir döşek ve daha lezzetli yiyecekler isteyenler, bunları yanlarında getirmek zorundadırlar veya yiyecek malzemesini satın alıp pişirmeleri gerekir, çünkü bütün Türkiye’de bir tek lokanta bulamazlar. Ama zaten Türkler, atlarının rahatını ve yemini temin etmekten başka bir şey istemezler. Kervansaraylarda herkes barınabilir ve karşılığında bir ödeme yapmak da gerekmez. Civarda kuru ot ve arpa satın alınabilecek dükkânlar vardır, ama saman bulunmaz. Bunun sebebi de şudur: Tarlalarda ekinler olgunlaşınca biçilir ve açık havada bir araya toplanır, daha sonra geniş bir alana yayılır. O yörelerde çok güzel gelişmiş ve güçlü olan öküzlerin ve mandaların ayaklarına tıpkı atlardaki gibi nallar çakılır. Fakat bu nallar bizdeki kadar ağır değildir, buna karşılık çivilerinin tepeleri daha sivridir ve belli bir biçimde yapılmıştır. Bu hayvanlar yerlere serili olan ekinlerin üzerinde dolaştırılarak ekinler ezdirilir. Çoğu kez arkalarına altına sivri uçlu taşlar çakılmış çok uzun olmayan bir tahta bağlayıp bunu hayvanlara çektirirler [döven]. Hayvanları güden adam ağırlık olsun diye bu tahtanın üzerine biner ve böylece ekinler ufalanır, taneler fazla emek çekilmeden saplarından ayrılır. Bu yöntem çok eskiden beri doğu ülkelerinde uygulanmaktadır. Nitekim Kutsal Kitap’ta Tanrı insanlara şöyle buyurmuştur: “Harman yerinde döveni çeken öküzün ağzını bağlama!”

Genelde Türkler yolculukta atlarının toprak üzerinde yatmasına razı olurlar. Oysa evlerinde hayvan gübrelerini biriktirirler ve güneşte kuruturlar, daha sonra bir elekten geçirirler ve hayvanların altına yayarlar. Böylece hem atlar hem efendileri, yaşamlarının başından beri asker gibi eğitilmiş olurlar.

Her ne kadar Türkler bina yaptırmaya fazla meraklı değilseler de, bu milletin büyük adamları yedi türlü yapıya çok önem verirler ve bunları kamu yararına olacak biçimde büyük harcamalarla inşa ettirirler. Bunlar mescitler veya camiler, muhtaçların bakıldığı imaretler, yolcuların barındırıldığı kervansaraylar ve halkın temizlik gereksinimini karşılayan hamamlardır ki, bu dört binayı en güzel çeşmelerle donatırlar ve her birinin tepesini kurşunla kaplatırlar. Ayrıca çeşitli ırmakların üzerinden geçebilmeyi sağlayan köprüler ve yerleşimleri birbirine bağlayan yollar da yaptırırlar. Tüm bunlar çok önemli ve övülmeye değer yapılar ve vakıflardır.

HADRIANOPOLIS (EDİRNE) KENTİ

İmparator Hadrianus tarafından kurulmuş olan kente Hadrianopolis adı verilmiştir. Türkler ise ondan Eudrene (Edrene / Edirne) adıyla söz ederler. Kentin günümüze kadar kalabilmiş olan surlarının tepesini çepeçevre kaplayan tuğlaların üzerinde Yunan harfleriyle bir yazı bulunmaktadır. Burası, içindeki büyük bina harabelerinden anlaşıldığı kadarıyla, zamanında geniş, verimli bir arazide kurulmuş olan mamur bir kentmiş. Ama şimdilerde Türklerin bütün benzer kentleri gibi bakımsız durumdadır. Çünkü bu insanlar kentin bakımına değil, paraya önem veriyorlar. Kentin dış mahalleleri iç kısmından daha geniş bir yer kaplamaktadır ve toplam olarak Prag kenti büyüklüğündedir. Ticaret olanakları bakımından çok müsait bir yerde olduğundan, burada yoğun bir ticaret faaliyeti vardır ve çok çeşitli mallar satılmaktadır. Kentin içinde güzel ibadet evleri, kervansaraylar, hamamlar ve bir de bedesten bulunuyor. Ayrıca Türklerin hükümdarı kent dışında, güzel bir yerde görkemli bir saray yaptırmıştır. Bu kent 1362 yılında Osmanlı hanedanının üçüncü padişahı olan I. Murat tarafından bir savaş hilesiyle kolayca ele geçirilmiştir ve o günden beri Osmanlı Devleti'nin ikinci payitahtıdır. Günümüzde burada genel olarak büyük ölçüde ticaretle uğraşan kişiler, Rumlar, Ulahlar, Ermeniler, Türkler ve Yahudiler (ki sayıları 16.000 kadardır) yaşamaktadır.

KONAKLAMA VE BESLENME

Bütün yolculuğumuz boyunca temin edebildiğimiz en güzel konaklama ve beslenme olanağına bu kentte kavuştuk. Lezzet ve yoğunluk baki-

mından Malvasier şarabına benzeyen içeceği de bol bol bulduk ve bize iki gün yetecek kadar da yanımıza alabildik.

HABSALA [HAVSA]

2 Ağustos günü saat 2'de yeniden yola çıktık ve öğleüstü Havsa adı verilen bir köye geldik. Burada Mehmed Paşa [Sokollu Mehmed Paşa] tarafından inşa ettirilmiş olan çok muhteşem bir kervansarayda konakladık. Bu kervansaray taştan inşa edilmiştir ve yolun üzerinden aşan büyük bir kemerle bitişindeki camiye bağlanmıştır.

İMARET NEDİR?

Bu kervansarayın içinde bulunan bir imaret de aynı paşa tarafından vakfedilmiş. Burada ister Hristiyan olsun ister Yahudi veya Müslüman, herkes kalabiliyor ve isterse akşamları yemek de yiyebiliyor. Bu yemek, içinde bir parça koyun eti bulunan bir tabak pirinç yemeğidir ve yanında da bir somun ekmek verilir.

İMARETİN AÇILIŞI

İmarette ilk kez yemek verildiğinde, vakıf sahibi binadaki bütün ışıkları yakar ve yemeği kendi elleriyle dağıtır. Bütün bunlar (Türklerin kendi sözleriyle açıklıyorum), Tanrı'nın emri üzerine, muhtaçlara sevgi ve merhametle yaklaşma görevini yerine getirmek amacıyla yapılmaktadır.

KONSTANTİNOPOLİS'TEKİ İMARETLER

Sırası gelmişken bu konuda şunu da belirtmeden geçemeyeceğim: Bana verilen bilgiye göre, Konstantinopolis kentinde camilere bağlı öyle çok imaret varmış ki, geleneğe uygun olarak bunlardan her birinde üç gün boyunca kalmak ve beslenmek hakkına sahip olan bir kişi, tüm imaretleri sırayla dolaşıp usulüne uygun olarak konaklayacak olsa bir yıl boyunca hep-sine uğraması mümkün olmazmış.

ESCHİBABA [BABAESKİ]

3 Ağustosta gece yarısı yola çıktık ve sabah saat 5 dolaylarında Babaeski adındaki köye vardık. Burada bir evde konakladık.

BURGAUS [LÜLEBURGAZ]

4 Ağustosta, gece yarısından sonra saat 1’de oradan ayrıldık ve sabah saat 6’da Lüleburgaz adı verilen büyük, mamur bir yerleşime vardık. Burada çok güzel bir ibadet evi ve kervansaray bulunmaktadır. Kervansarayın Havsâ’dakine kıyasla üstünlüğü, imaretin dışında, ayrıca bir ahırın ve üç büyük avlunun bulunmasıdır

Akşam saat 9’da yeniden yola çıktık ve üç çeyrek mil kadar ilerledikten sonra zemini çok düzgün döşenmiş olan bir yola ulaştık. Bu yol Edirne’den Konstantinopolis’e kadar bu biçimde, bazen de sadece kısmen döşeli olarak devam etmektedir.

TZORLİ [ÇORLU]

5 Ağustosta öğleden evvel saat 7’de Çorlu denen yere geldik ve burada bir evde konakladık. Çorlu, mükemmel inşa edilmiş bir camii ve kervansarayı olan güzel bir yerleşim. Ayrıca Türklerin tarihinde de önemli bir yeri var, çünkü 1511 yılında burada Osmanlı hanedanının onuncu padişahı olan Sultan II. Bayezid¹⁶ ve oğlu Selim¹⁷ arasında kanlı bir çarpışma olmuş ve Selim yenilgiye uğramış. Ama Selim, Carabulick [Karabulut] adındaki atının çok hızlı koşabilmesi sayesinde peşine düşenlere yakalanmaktan kurtulabilmiş.

SELİBRF [SİLİVRİ]

6 Ağustosta gece yarısı yeniden yola çıktık ve sabaha karşı, sağ tarafımızda, yol boyunca uzanan denize ulaştık. Öğleden evvel saat 10 dolaylarında Silivri’ye vardık. Burası deniz sahilinde, kayalık bir tepe üzerinde kurulu, birkaç yeri yıkık olmasına rağmen güçlü sayılabilecek bir surla çevrili küçük bir kent. Tepenin dibinde güzel bir limanı ve bir pazar yeri var. Burada bir Türk evinde konakladık. Civarda güzel mescitler ve kervansaraylar ve çok sayıda yel değirmeni bulunmakta. Grubumuzdaki birçok kişi burada denize girerek hoşça vakit geçirdi.

7 Ağustos gününü de orada geçirdik.

¹⁶ Sultan II. Bayezid (1481-1512).

¹⁷ Sultan I. Selim (1512-1520).

BAY STARTZER'İN GELİŞİ

8 Ağustos günü Majesteleri Roma İmparatoru'nun Viyana'dan Osmanlı Kapısı'na rehine olarak göndermiş olduğu Sn. Michael Startzer deniz yoluyla bulunduğumuz yere geldi ve sağ salım buraya ulaşmış olmamızdan ötürü duyduğu memnuniyetini belirtti. Sonra Sn. Elçi ile Konstantinopolis'e girişimizi ve başka birçok meseleyi konuştu.

OSMANLI KAPISI DEYİŞİNİN AÇIKLANMASI

"Osmanlı Kapısı"nın ne anlama geldiğini ve neden böyle denildiğini okurlarımın anlayabilmesi için şunu belirtmeliyim: Türklerin ilk hükümdarının adı Osman'dı. Bu ad bizim ülkelerimizde Othman, ya da Ottoman diye telaffuz edilmektedir. Bunun nedeni belki de Rumların bu adı kendi alfabelerindeki "thita" harfi ile yazmalarıdır. Oysa Türkler ve Araplar bu ismi "t" harfiyle değil "s" ile yazar ve okurlar. Osman'ın soyu günümüze dek süregelmiştir. Bu yüzden de bu soydan gelen hükümdarların payitahtı, yaşadıkları saray, eski Roma ve Yunan geleneğine göre, "Osmanlı Kapısı" diye adlandırmaktadır. Günümüzde bu yer Konstantinopolis'tir. Daha sonra karşılaştığım benden daha bilgili kimselerden öğrendiğime göre, Türkler, gerek bu konuda, gerekse birçok başka konuda, örneğin siyaset ve savaşla ilgili görevlerin dağıtımında, eski Yunanlıları ve Romalıları kendilerine örnek almışlardır.

SN. STARTZER'İN BİZDEN AYRILMASI

9 Ağustos günü Sn. Startzer bir arabaya binip, Konstantinopolis'e dönmek üzere bizden ayrıldı.

PONTE GRANDE [BÜYÜKÇEKMECE]

Aynı akşam saat 9'da biz de yola çıktık ve sabaha karşı karanın içlerine doğru bir kol gibi uzanan deniz girintisinin üzerinden aşan Büyükçekmece adındaki uzun taş köprüden geçtik, oradaki köye uğramadan yolumuza devam ettik.

PONTE PICCOLO [KÜÇÜKÇEKMECE]

10 Ağustos sabahı saat 9'da gene buna benzer bir deniz uzantısı üzerinden aşan Küçükçekmece adındaki köprüden geçtik ve yakınlardaki

oldukça büyük bir köyde, geniş bir evde konakladık. Burada da güzel bir kervansaray ve ibadet evi bulunmaktadır.

Sözünü ettiğim köylerin Latince adları o yörede hâlâ çok yaygın olmakla beraber, dolaylarda yaşayan Rumlar, günümüzdeki dillerinde buralara Pontos-megas ve Pontos-micros, Türkler ise Büyükçekmece ve Küçükçekmece demektedirler ve bütün bu isimler anlam bakımından birbirinin aynıdır, yani hepsi “Büyük Köprü” ve “Küçük Köprü” demektir. Osmanlı hanedanının on ikinci kuşağından olan Sultan II. Süleyman, büyük harcamalar yaparak bu köprülerin onarılmasını sağlamıştır.

SULTAN SÜLEYMAN’IN ÜÇ DİLEĞİ

Bu vesile ile Sultan Süleyman’ın gerçekleşmesini umduğu en önemli arzularını da burada belirteyim: Sultan, ölmeden önce Tanrı’dan üç arzusunu gerçekleştirebilmesini nasip etmesini dilemiş: Birincisi, Aqua ductum adı verilen ve Konstantinopolis’e içme suyunu getiren su kemerlerini yenilemek ve inşa etmek, ikincisi oldukça geniş olan bu deniz uzantılarının üzerinden aşan köprüleri onarmak, üçüncüsü de Avusturya’ya sefer düzenleyip Viyana’yı almak... Sultan her iki dileğini gerçekleştirmeyi başarmıştır: Çok özel becerilerin ve şaşılabilecek yeniliklerin uygulanmasıyla, kente yetecek kadar tatlı suyun 5 mil uzunluğundaki yoldan, kurşun borulardan geçirilerek Konstantinopolis’e getirilmesi başarmış ve bu su 2000 çeşmeye dağıtılmıştır. Sultan, bununla da gerçekten bir hükümdara yakışır önemli bir işi başarmıştır. Ayrıca daha önce birkaç kez sözünü ettiğim diğer köprüleri de büyük harcamalarla yenilemiştir. Ama üçüncü dileğinin yerine gelmesini, düzenlediği iki büyük sefere rağmen, Tanrı nasip etmemiştir.

11 Ağustos gününü bulduğumuz yerde geçirdik.

SN. ELÇİNİN KONSTANTİNOPOLİS’E HABER GÖNDERİP YANITI ALMASI

12 Ağustos günü Sn. Elçi, Ferdinand Rudolff Leschantzcki adındaki şövalyeyi bazı mektupları iletmek üzere kara yoluyla Konstantinopolis’e gönderdi. 13 Ağustos günü bu beyefendi geri geldi ve ayın 17’sinde hep birlikte Konstantinopolis’e girmemize izin verildiğini bildirdi.

KONSTANTİNOPOLİS’F VARİŞİMİZ VE KARŞILAMA TÖRENİ

17 Ağustos günü sabaha karşı yola çıktıktan sonra, yavaş yavaş Konstantinopolis’e doğru ilerledik. Kente yarım mil kala bir çeşme başında mola verdik ve kente giriş için hazırlıklara başladık. Türkler de Konstantinopolis’ten çok güzel ve özenle hazırlanmış 50 kadar atı buraya getirdiler. Ayrıca Fransa, İngiltere, Venedik ve Hollanda elçilerinin temsilcileri ve elçiliklere bağlı yüksek konumlardaki kişiler at üstünde Sn. Elçimizi selamlamaya geldiler. Bundan sonra yola hep birlikte devam edildi. En önde bizi karşılamaya gelen yüksek konumdaki Türkler, Türk Elçinin ve yaverinin adamları, arkasından Sn. Elçimizin yaveri ve hizmetkârları, daha sonra elçilik hizmetindeki altı soylu aileden gelme genç ve onların da arkasından şövalyeler gidiyordu, bunları borazancılar ve bir ordu davulcusu takip etmekte, onu da bayrağımızı dalgalandıran bayraktar izlemekteydi. Bay Caesare Gallo yalnız olarak, arkasından da Türk Elçi ile yaveri arasında Sn. Elçimiz at üstünde ilerlemekteydi. Bu kişileri takiben elçileri karşılamaya gönderilmiş olan teşrifatçılar ve en son da kupa arabaları ve yük arabaları alayı tamamlamaktaydı. Bu düzen içinde kente doğru ilerledik ve geniş bir düzlüğe geldik. Burada Çavuş Paşa, yani “Kapı” da görevli çavuşların başı olan kişi, at üstünde 100 çavuşla birlikte bizi beklemekteydi. Çavuşlar ikişer ikişer yan yana ve arka arkaya dizilerek bir sıra oluşturdular ve önümüzden ilerleyerek kente girerken bize eşlik ettiler. Böylece Konstantinopolis’e yaklaştık. Bir saat boyunca surlar yönünde yol aldıktan sonra Edirne kapısından kente girdik. Vaktiyle, Türkler kente hücum ettiklerinde, Bizans İmparatoru Constantinus Dragases¹⁸ bu dolaylarda yaşamını yitirmişti. Edirne kapısından itibaren üç saatte Kutsal Roma İmparatorluğu’nun elçileri için inşa ettirilmiş olan ve Nemçe Hanı ya da Alman Evi adı verilen binaya geldik. Böylece öğleüstü sağ salım, görkemli bir törenle, bayrağımızı dalgalandırarak ve borazanlar, davullar çalınarak menzilimize ulaştık. Elçileri karşılamaya gelenler ve diğerleri buradan ayrılıp yerlerine döndüler. Şehrin dışında ve içinde, geçtiğimiz sokaklarda binlerce insan birikmişti. Aralarından atla, arabayla veya yaya olarak geçecek yer kalmamıştı.

18 Dragases: Son Bizans İmparatoru XI. Konstantinos Paleologos’un (1449-1453) aile adıdır.

Belgrad'tan buraya kadar hep boş, bakımsız, işlenmemiş araziden geçmiştik. Aslında o topraklar işlense, hiç de böyle verimsiz halde kalmazlardı. Oralarda Türklerden çok Hristiyanlar yaşamaktadır. Sağlam, korunaklı yerler de çok değildir. Sözüünü ettiğim büyük kentler, köyler ve konakladığımız yerler dışında, bazen iki-üç gün boyunca doğru dürüst ev ve köy de görmemiştik. Özellikle Sırbistan'da ve Bulgaristan'da Hristiyanlar için ne bir kilise, ne de bir din görevlisi mevcut ve insanlar ibadetlerini, dualarını tahtadan yapılmış basit bir haçın karşısına geçerek yerine getiriyorlar. Dağlarda yer yer böyle bir haçın dikilmiş olduğunu gördük.

Hristiyanlar birkaç basit sözle dua ediyorlar, ama gördüğüm kadarıyla gayet içtenlikle ve düzenli bir biçimde dini görevlerini yerine getiriyorlar. Bu yüzden ve kendilerini Hristiyan olarak tanımladıkları, Hristiyan dinine inandıkları için de Türkler onlardan nefret ediyor ve onlara her türlü eziyeti yapıyorlar. Ama Hristiyanlar gençliklerinden beri buna alışık olduklarından, bütün yapılanlara sabırla göğüs geriyorlar.

Şövalyeler yolculuk sırasında ve konakladığımız yerlerde atış talimleri yapmak, bıldırcın vurmak ve özellikle açık arazide yol alırken avlanmakla eğlendiler. Bizim yanımıza kattıkları Bulgar arabacılar ise bizi çok şaşırttı, çünkü araba tekerleklerinin demir çemberle kaplı olmamasına rağmen, bu kadar kayalık dağ yollarından arızasız geçebilmiş olmamız ve hava koşullarının olumsuzluğuna karşın atların hiç durmaksızın bu kadar uzak bir mesafeyi koşarak aşmaya dayanabilmeleri gerçekten inanılmaz bir olaydı. Çünkü konaklayacağımız yere geldiğimizde, arabacılar sadece atların koşum takımlarını indiriyorlar ve onları en yakındaki çayıra salıyorlardı. Yeniden hareket borazanı çalındığında da gene atları arabalara koşuyorlar ve yola sürüyorlardı.

KONSTANTİNOPOLİŞ’TE YAŞADIĞIMIZ OLAYLAR VE YAPTIĞIM GÖZLEMLER

KONAKLADIĞIMIZ BİNA

İmparatorluğumuzun elçilerine tahsis edilen han' taştan inşa edilmiş dörtgen biçiminde büyük bir yapıdır. Gene dörtgen biçimindeki geniş avlusunun ortasında Konstantinopolis'te başka hiç bir yerde görmediğim bir biçimde kaplarla su çıkartılabilen bir kuyu bulunmaktadır. Alt katta avlunun etrafında ahırlar, üstü kubbeli hücre gibi küçük odacıklar ve mutfak, üst katta ise binayı çepeçevre dolaşan geniş bir eyvan ve ona bitişik, sokağa bakan küçük, tonozlu ve içinde birer ocak bulunan hücreler dizilidir. Bunlar demir parmaklıklarla güvenli bir şekilde korunmuştur. İşte bizim kalacağımız odalar bunlardı. Ama içerde ne bir yatak ne de herhangi bir eşya bulunmaktaydı. Dolayısıyla bizim orada bulunduğumuz sürece ve geliş gidiş yolculuklarımızda yatakta yatmak isteyen, kendine (Türkiye’de kuştüyü yatak bulunmadığından) bir şilte ve battaniye temin etmek zorunda kaldı. Buna karşılık odalarda börtü böcekten yana –Salva reverentia [üzerinize afiyet]– hiçbir eksik yoktu.

Binanın güneye bakan odalarının çok hoş bir manzarası vardı. Gün boyu Marmara Denizinden Konstantinopolis’e gelen ve Konstantinopolis limanından çıkıp denize açılan gemileri, ayrıca sürüler halinde sulara oynayan, sıçrayıp havada takla atan yunusları, ta uzaklarda da zirvesi daima karla kaplı olan “Olympos” dağı [Uludağ] buradan seyredebiliyorduk. Kuzeye bakan tarafta binanın giriş kapısı bulunmaktadır. Burada bekleyen bir çavuş ve onun emrine verilmiş sekiz yeniçeri bizim güvenliğimizi sağlamakla görevlendirilmişti. Bu kapı kentin en önemli ana caddelerinden birine açılır ve saraya giden ya da saraydan gelen tüm beyler, paşalar,

1 Elçi Hanı, Divanyolu’nda (Yeniçeriler Caddesi) vaklaşık olarak Çemberlitas’ın karşısında bulunuyordu. Salomon Schweigger’in, Kitap Yayınevi’nin *Sultanlar Kentine Yolculuk* adıyla yayınladığı seyahatnamesinde bir gravürü bulunmaktadır –ed.n.

vezirler bu caddeden geçerler, çünkü saray buraya sadece yaklaşık çeyrek saat mesafededir. Kaldığımız Elçi Hanı'nın yakınında, Sinan Paşa'nın ölümünden sonra gömülmesi için daha sağken yaptırdığı küçük bir şapelin [türbe] bitişiğinde başka bir bina daha vardır ki, buna Küçük Alman Hanı denmektedir. Sn. Elçi'nin ve Sn. Caesare Gallo'nun hizmetkârları, yukarıdaki katta 200 kişi için yeterli oda bulunmadığından, burada konaklamak zorunda kaldılar.

ÇAVUŞBAŞININ AZİFDİMESİ

Elçilik heyeti Konstantinopolis'e girerken, bundan önceki elçilik heyetlerine izin verilmeyen bir gösteriye cüret etmiş ve ülkemizin bayrağını dalgalandırarak kentin sokaklarından geçmişti. Şimdiye kadar hiç görülmemiş olan bu olay büyük tepki uyandırmıştı. Bu yüzden bizi Türk hükümdarının adına Konstantinopolis önünde karşılayan çavuşbaşının mazul² olacağını, yani konumunu ve itibarını yitireceğini haber aldık. Bundan ötürü çavuşbaşı adına özür diledik, af edilmesi için ricalarda bulunduk ve bu karardan vazgeçilmesini sağladık.

BİR ÖLÜM VAKASI

24 Ağustos günü Sn. Ferdinand Rudolff Lechantzcki'nin arabacılarından biri öldü ve ertesi gün Galata'nın arka taraflarında bulunan Hristiyan mezarlığına defnedildi.

VIYANA'DAN GELFN ULAK

26 Ağustos'ta Georg Katzensteiner adındaki ulak Viyana'dan geldi ve İmparator hazretlerinin mektuplarını getirdi. Ondan birkaç gün sonra da yukarıda sözü edilen Bay Breuning Konstantinopolis'e geldi.

"PADIŞAH" SÖZCÜĞÜNÜN AÇIKLANMASI

Aynı günde Padişah deniz yoluyla av seferinden döndü. Şu anda kullandığım "padişah" sözcüğü, Türklerin hükümdarlarına verilen unvandır ve "kralların kralı" anlamına gelmektedir. Genelde Türkler güncel konuşmalarda hükümdarlarından "Sultan" diye söz ederler. Günümüzün

2 Mazul: Azledilmiş, görevinden uzaklaştırılmış kişi.

Yunanlıları [Rumlar] hükümdara “Mehgas aphen dis”³ derler. Bizimkiler ise, Türkiye’de bulundukları zaman âdet olduğu üzere İtalyanca konuşuklarından, Türklerin ve Rumların alışageldikleri ifadeye uygun olarak “Il Grand signore” deyişini benimsemişlerdir. Bu sözlerin hepsi aslında aynı anlama gelmektedir ve bizim dilimizde “der grosse Herr” [büyük efendi] demektir.

KAYMAKAMA ARMAĞAN VERİLMESİ

27 Ağustos günü Kaymakam Ahmed Paşa’ya⁴ armağanı verildi. Ahmed Paşa’nın diğer adı Egmez-oglı’dır ve bu da “ekmekçinin oğlu” anlamına gelmektedir. Nitekim aslı da böyledir. Büyük vezir her zaman “Kapı”daki makamında bulunamadığından ona ayrılan armağan da Kaymakam’a verildi.

CİZVİT RAHİPİLERİNİN YAKALANMASI

28 Ağustos’ta dört Cizvit rahibi Galata’ya gizlice ve izinsiz girerken yakalandı. Bunların oradan Konstantinopolis’e ve saraya sızmak istediklerinden kuşkulandığı için, Yedikule zindanlarına götürüldüler ve orada dayaktan geçirildiler. Daha sonra Fransa elçisinin arabuluculuk girişimi ve ısrarlı ricaları üzerine serbest bırakıldılar ve oradan uzaklaştırıldılar.

BİR KEŞİŞİN BOĞDURULMASI

29 Ağustos’ta Galata’daki Fransisken manastırına zor kullanarak giren Türkler tarafından yakalanan bir Fransisken keşişinin üzerinde kuşku uyandırıcı mektuplar ve bildiriler bulunduğundan, adamı kısıvrak bağlayarak denize atmışlar.

HİRİSTİYANLARIN EVLERİNDE ARAMA YAPILMASININ NEDENİ

Bugün boyunca, Galata’ya sızan Cizvit rahiplerinden ve yanında mektuplar bulunan keşişten, ayrıca da bizim bayrağımızı dalgalandırarak dikkat çekici bir biçimde kente girişimizden ötürü bir saldırının tasarlandığından kuşkulandı ve tüm Hristiyan evlerinde arama yapıldı. Gemicilere

3 Megas Aphen dis (Yun.): Büyük Efendi.

4 Ahmed Paşa: Vezir Ahmed Paşa (Ekmekçioğlu): Kaymakam, büyük vezir makamında olmadığı zamanlar ona vekâlet eder.

de, Padişah bizi huzuruna kabul etmeden hiçbirimizi karşıya geçirmemeleri sıkı sıkı tembih edildi. Zaten bizim gözetimimizle görevlendirilmiş olan korumalar yüzünden, herhangi bir Hristiyan bizi kolay kolay ziyarette gelemezdi. O sıralarda geceleri sokaklarda başıboş dolaşırken yakaladıkları Hristiyanları da –ki bunlar yaklaşık 40 kişi kadardı– astılar.

BİR ACEMİOĞI AN YÜZÜNDEN BAŞIMA GELENLER

30 Ağustos günü din değiştirmiş olan bir Alman ile birlikte şehir içinde dolaşmaya çıktım. Tekrar konutumuza döneceğim zaman yolda bir “atscham-oglan” [acemioğlan] ile karşılaştım. (Bu delikanlı, Türklerin egemenliği altındaki ülkelerden onda bir oranında toplanan Hristiyan çocuklarından biriydi. Daha sonra bu konuyu daha etraflı olarak açıklayacağım.) Delikanlı beni görünce hemen hançerine el attı. Türkiye’deki kentlerde ve köylerde hançerden ve kamadan başka silah taşımak âdet olmadığı gibi üstelik de süvarilerden başka herkese yasaktır. Acemioğlan öfkeli bir tavırla küfrederek üzerime yürüdü. Bana saldıracağını anlayınca, kaçacak bir yer aradım fakat böyle bir yer de bulamayınca, çaresiz kalarak kendimi savunmak üzere bıçağımı çektim. Bu arada Müslümanlığı kabul etmiş olan Alman da, delikanlıyı yatıştırıcı sözler söylemesini ve ona ihtarda bulunmasını rica ettim. Acemioğlan, benim elçilik heyetindeki görevlilerden biri olduğumu ve onu kızdıracak bir davranışta bulunmayacağımı, onların Hristiyanlara karşı her zaman yaptıkları gibi tehditkâr bir tavır takınmasının uygun olmayacağını anlayınca, saldırıdan vazgeçti. Sonra da, benim o yukarda sözü edilen kötü niyetli, Galatalı bir “gâvur iti” (Hristiyanlar için bu sözü kullanıyorlar) olduğumu sandığını ve bu yüzden hançerini bana saplamak istediğini söyledi. Böylece omuzlarımızın üzerinden yan gözle birbirimizi kollayarak oradan ayrıldık.

EYLÜL 1616

İLK KEZ PADİŞAHIN HUZURUNA KABUL EDİLMEMİZ

4 Eylül’de Türk hükümdarının huzuruna kabul edildik. Önce İmparatorun kendi özgür iradesiyle gönderdiği ve Türkçe “dostluk armağanı” diye adlandırdığı (Türklerin ise “haraç” diye niteledikleri) eşyalar, yeni-

çerilerin koruması altında üç arabayla saraya gönderildi ve orada emanete alındı. Ayrıca Sn. Elçimiz ve Bay Caesare Gallo da Padişah'a kendi adlarına altı güzel kısrak ve çok sayıda İngiliz köpeği armağan ettiler. Bundan sonra bizimle birlikte yolculuk yapan Türk Elçi ve kâhyası Bay Gratiano çok güzel süslenmiş 30 atla konutumuza geldiler. Sn. Elçi, Bay Caesare Gallo ve şövalyeler bu atlara bindiler. Konutumuzun önünde atlara binmiş olarak bekleyen çok sayıda çavuş önden ilerledi, onları Sn. Elçi'nin, yaverinin ve şövalyelerin hizmetkârları ikişerlik sıralar oluşturarak izledi. Daha sonra şövalyeler ve en son da iki yaveri arasında atına binmiş olarak Sn. Elçi bulunuyordu. Saraya gitmek üzere konutumuzdan yola çıkıldı. Saraya kadar bütün yollarda birçok insan toplanmış bizi seyrediyordu. Sarayın birinci kapısından uzun bir avluya girdiğimizde, orada da öbür avlunun kapısına kadar çok sayıda insan ve atın toplanmış olduğunu gördük. İkinci kapıda nöbetçiler beklemekteydi. Herkese atlarından inmeleri söylendi, çünkü geleneğe göre öteki avluya ancak yaya olarak giriliyordu. Güzel servilerin ve çeşitli ağaçların bulunduğu bu avluda Türk eşrafından birçok kişi, çavuşlar, yeniçeriler toplanmıştı. Burada Sn. Elçi'yi ve iki yaverini sol tarafta bulunan (başka zamanlar "Divan" toplantıları yapılan) ayrı bir odaya aldılar. İçerde vezirler ve paşalar beklemekteydi. Şövalyeleri ve hizmetkârları yakındaki bir eyvana götürdüler. Türklerin usulünce zemine halılar döşenmiş, üzerine çeşitli yemek kapları konmuştu. Burada çeşitli yemekler ve şerbet ikram edildi. Biz, Türklerde âdet olduğu üzere halının üzerine bağdaş kurup yemek yerken, develere binmiş iki kişi, kocaman davulları yüklenmiş olarak avluya girdi. Yanlarında birçok Türk askeri ve birbirlerine zincirlerle bağlanmış beş İranlı tutsak vardı. Ayrıca beraberlerinde yüz kadar adam getirmişlerdi. Bunların her biri elinde tırmığa benzer, sivri dişleri yukarıya çevrilmiş birer değnek tutmaktaydı ve bunlara da içi samanla doldurulmuş üç, dört veya beş İranlı kafası oturtulmuştu. Böylece üçüncü kapıya kadar geldiler ve sol tarafta durdular. Bu arada yemek şöleni de devam etmekteydi. Üçüncü kapının yakınında, sol tarafta oturacak yerler hazırlandı ve buraya yanında iki yaveriyle birlikte Sn. Elçi, ayrıca çavuşbaşı ve kapıağası yerleştiler. Yarım saat kadar sohbet ettiler. Bu sırada kapıcılar ve yeniçeriler armağanları onların önlerinden geçirip yerlerine götürdüler. Daha sonra Sn. Elçimize, iki yaverine ve onların dışında daha

45 kişiye kaftanlar giydirildi. Yukarda sözünü ettiğim çavuşbaşı ve kapıağası Sn. Elçimizi üçüncü kapının önüne götürdü. Bu kapının arkasında bulunan avlu çok geniş olmayıp uzuncadır ve siyah-beyaz mermer taşlarla kaplanmış-
tır. Ortasında aynı mermerlerden yapılmış güzel bir de fıskiyeli havuz vardır. Buradan Türk hükümdarının ziyaretçilerini kabul ettiği mekâna girilir.

Sn. Elçi, bu mekâna girip Sultanın eteğini öptükten sonra, kendilerine kaftan giydirilen diğer ziyaretçiler de birbiri ardından içeri alındılar. Onlar da Padişahın eteğini öptükten sonra dışarı çıkarılıp diğer avluya götürüldüler. Sadece Sn. Elçimiz, iki yaveri, Bay Startzer, onun emrine verilen kâtip, tercümanlar ve vezirler içerde ayakta duruyorlardı. Sn. Elçi ve yaveri konuşmalarını yaptılar ve Padişah'a hitaben yazılmış olan takdim yazısını sundular. Bundan sonra onlar da dışarı çıkarıldı ve birinci avluya kadar geçirildi. Orada atlarına bindiler ve vezirlerin, paşaların, beylerin ağalarının ve diğer saygın Türklerin, iki bin yeniçerinin önlerinden geçmesini bekle-diler. Yeniçerilerin bazıları omuzlarının üzerine büyük torbalar atmışlardı, bunun içinde kendilerine verilen maaşı taşıyorlardı. Arkasından kesik kafa-ları taşıyanlar geçti. Daha önce bu kafaları avluda oradan oraya atarak vakit geçirmişlerdi. Şimdi de tutsakları Padişahın zindanına götüreceklerdi. Bu geçit töreni tamamlandıktan sonra biz de konutumuzdan geldiğimiz sırayla tekrar geri döndük. Bir süre sonra Padişah'ın davulcuları, zurnacıları, kaval-cıları ve diğer çalgıcıları kendi usullerince bir gösteri yaptılar ve birer arma-ğan alıp gittiler. Çavuşlar, kapıcılar ve uşaklar da onlardan geri kalmadılar.

PADİŞAH'IN GÖRÜNÜMÜ VE ZİYARETÇİLERİNİ KABUL ETTİĞİ ODANIN TARİFİ

Söz konusu ziyaretçi odası büyük değildi. Çok güzel halılar ve sıрма-lı, simli dokumalarla döşenmişti. İçeri girildiğinde sağ tarafa düşen, üzeri değerli bir halı ile kaplı sahne gibi biraz yüksekçe bir yerin ortasında, sıрма-lı ve simli ipliklerle, incilerle işlenmiş minderlere yaslanmış olarak Padişah oturmaktaydı. Simli zemin üzerine sırma iplikle çiçek desenleri dokunmuş bir kıyafet giymişti. Başında büyük bir sarığın etrafını dolanan altın zincire her iki yanda altın yuvalar içine yerleştirilmiş, kenarlarda küçük ortada ise büyük değerli taşlar asılmıştı. Özellikle sarığın ön ortasına denk gelen taş çok büyük bir zümrüttü. Bunun altına bir demet siyah balıkcıl kuşu tüyü

[sorguç] takılıydı. (Bana söylediklerine göre, hükümdar bununla tanınır-
mış, hükümdarın oğulları sadece her iki yanda birer tane olmak üzere iki
tüy takarlarmış). Sultanın sağ elinin küçük parmağında çok değerli, iri bir
fındık büyüklüğünde elmaslı bir yüzük vardı. Türk Padişahı yakışıklı bir
erkekti. Uzun boylu, iri yapılıydı. Yüzünü koyu renk, yuvarlak bir sakal
çevreliyordu, gözleri de aynı renkteydi ve Türklerde âdet olduğu üzere etrafı
koyu renkli bir maddeyle bovanmıştı, buna “Yossurme” [sürme] diyorlar ve
Mekke’den getirtiyorlar. Sağ gözü hafifçe şaşıydı. Bunun dışında yaşına ve
mevkiine yakışan bir görünümü vardı. 32 yaşlarında, ava, oyunlara meraklı,
kadınlara düşkün olduğu rivayet edilen bir hükümdardı.

PADİŞAHIN HUZURUNA ZİYARFTÇİ GİRERKEN ALINAN ÖNİMLERİN NEDENİ

1390 yılında Sırbistan hükümdarı Despot Lazarus⁵ ile Osmanlı
hanedanının üçüncü kuşağından olan Sultan I. Murat arasında yapılan
savaşta, Sırp hükümdarının maiyetindekilerden bir kişi hükümdarının
hizmetinden ayrıldığını ve Sultan Murat’ın tarafına geçtiğini ileri sürerek
Sultan’ın huzuruna çıkmak istemiş. O yöre halklarında âdet olduğu üzere
Sultan’ın eteğini öpeceği sırada gizlice yanında taşıdığı hançerini Sultan’ın
vücuduna saplamış ve Sultan aldığı bu yaradan ölmüş. O günden beri
padişahı ziyarete gelen yabancı hükümdarların elçileri veya diğer yaban-
cılar, yukarda sözünü ettiğim iki görevli tarafından padişahın karşısına
getirilmekte ve padişahın eteğini öpüp odadan veya otağdan çıkıncaya kadar
kolları sımsıkı tutulmaktadır.⁶

ARMAĞANLARIN SUNULMASI

Ayın 6’smda Hanım Sultan’a ve ayın 9’unda müftüye, daha sonra
da vezirlere ve paşalara gönderilen armağanlar sahiplerine teslim edildi.

MÜFTÜ KİMDİR?

Yukarda sözünü ettiğim müftü, Katoliklerin papası gibi bir konum-
dadır. Aradaki tek fark, müftünün bu konuma seçilmesinin ve konumundan

⁵ Lazarus Despot: Sırbistan prensi Lazarus (ölümü: 1389).

⁶ Elçilerin padişahın huzuruna çıkarılması I. Sultan Selim döneminden itibaren uygulanmaya
başlanmıştır. Bu nedenle alınan önlemlerin Sultan I. Murat’ın 1389 yılında öldürülmesiyle bir ilgisi
yoktur.

uzaklaştırılmasının Türk hükümdarının elinde olmasıdır. Müftü, yasa, din, hak, hukuk gibi tüm ruhani ve dünyevi meselelerin başıdır. Kadi-Osker [kazasker, kadı asker] denilen en üst kademedeki yargıçlar, mevki sıralamasında müftüden sonra gelirler. (Not: Toplam olarak sadece üç kazasker vardır, bunlardan birincisi Graecia [Rumeli], ikincisi Asya [Anadolu], üçüncüsü de Alcairo [Kahire] kazaskeridir. Bunların alt kademesinde olan ve tüm imparatorlukta “kadı” denilen yargıçlar, din ve yasalar konusunda eğitim görmüşlerdir.

PADİŞAH’IN CAMİYE GİDİŞİ

Yukarda belirttiğim tarih bir cuma gününe rastlıyordu ve Türklerde cuma günü, bizim pazar günümüz durumundadır. Bu günde Padişah, Sultan Süleyman’ın inşa ettirmiş olduğu muhteşem camide ibadet etmek üzere atına binmiş olarak görkemli bir alayla bizim konutumuzun önündeki yoldan geçti. Bu alay şöyle düzenlenmişti: Önce Padişah’ın geçeceği bütün yollar buraya atlarıyla gelen çavuşlar tarafından temizlendi, yollarda biriken halk dağıtıldı ve yollar boşaltıldı. Bundan sonra 130 kadar başka çavuş ve 16 çorbacı ikişer ikişer sıra olarak dizildiler, onları yaklaşık 3000 kadar silahsız yeniçeri izledi, arkasından üzerinde hayvan derilerinden yapılmış garip bir giysiyle Geomali [Cemalî] denilen dinî tarikata mensup bir adam yürüyordu ve elinde tahtadan yapılmış, üzerine çiviler çakılı, bir bozdoğan taşımaktaydı. O ve yeniçeriler yürürken bir taraftan da hep bir ağızdan “Allahu” diye bağırıyorlardı. İnsanlarla dopdolu olan sokaklarda onların haykırışları dışında inanılmaz bir sessizlik hâkimdi. Bu grubu atları üstünde üç yeniçeriağası ve Türklerin eşrafından 150 kişi takip etmekteydi: Vezirler, paşalar ve beyler üçer üçer on sıra halinde ilerlediler. Daha sonra Padişah’ın üstleri örtülmemiş 12 has atı ve has atların semerlerini, koşum takımlarını, üzerlerine örtülen Zapra [çaprak] denen, altın gümüş ve değerli taşlarla işlenmiş örtüleri götüren 12 seyis, yan taraflarına asılı palaları ve bozdoğanları olduğu halde alaya katılmışlardı. Bütün bu süsler ve takılar tonlarca altın değerindeydi. Arkalarından has ahırlardan ve atlardan sorumlu olan İmrahor tek başına ilerliyordu. Onu ikişer ikişer on sekiz sıra halinde peyk⁷ denilen hizmetkârlar izliyordu, başlarında gümüş renkli,

7 Peyk: Yaya olarak haber götüren ulak.

Fransızlarınkine benzeyen fakat kenarsız yüksek serpuşları vardı, bunların ön tarafında bulunan kısa bir boru biçimindeki takının içine tavus tüyleri yerleştirilmişti. Üzerlerine giydikleri tolimanların⁸ önü açıktı ve içindeki güzel pamuklu gömleğin etekleri aşağıya sarkıyordu. Arkalarından 100 kadar yaya solak⁹ geliyordu. Başlarındaki sivri beyaz keçe külahın üzerine demet halinde kuş tüyleri takılmıştı. Elllerinde sedef kakmalı güzel ok ve yaylar tutuyorlardı. Bunları takiben at üstünde Türklerin Padişahı gelmekteydi, sırma iplikle dokunmuş, üzerine iri çiçekler işlenmiş çok güzel, parlak kumaştan bir kıyafet giymişti. Onun önünden ilerleyen iki hizmetkâr sırma işli yelpazelerle sinekleri kovmak ve hükümdarı serinletmekle görevlendirilmişti. Ayrıca hükümdarın iki yanında ilerleyen sırmalı giysiler içindeki iki hizmetkârın bir eli semerin arkasında, atın sırtına yayılı çaprağın üstündeydi. Hükümdarın arkasından hadım edilmiş iki akağa ilerliyordu ve bunlardan biri, Padişah'ın namazdan evvel yıkanabilmesi için bir altın ibrik, diğeri ise Padişah'ın yağmurluğunu taşıyordu. Bunların arkasından da yaklaşık üç yüz kadar atlı çavuş alayın sonunu oluşturuyordu.

Padişah'ın alayında bulunan Türklerin altın gümüş, inciler ve değerli taşlarla süslü koşum takımları, işlemeli giysileri ve semer örtüleriyle, kılıçları, palaları ve bozdoğanlarıyla ne kadar görkemli bir görünüm sunduklarını sözlere sığdırmak mümkün değildir. Türkler giyimlerine çok önem verirler ve bu uğurda hiçbir harcamayı esirgemezler. Böyle vesilelerle de herkes gösterişte kusur etmemeye gayret eder.

ÇEŞİTLİ ZİYARETLER

10 Eylül'de Sn. Elçi, yaveriyle ve Sn. Gratiano ile birlikte Kaymakamı, 12 Eylül'de de Bay Caesar Gallo ile birlikte Bostancıbaşıyı¹⁰ ziyaret etti. Sarayın alt tarafında bulunan has bahçelerden sorumlu olan bu görevli, emrinde 4000 kadar Hristiyan çocuğunu çalıştırmaktadır. Bunlar onda bir oranında Hristiyan ailelerden alınmaktadır.

8 Toliman (Dolama): 1. Başa dolanan tülbind, sarık. 2. Saray görevlilerinin, iç oğlanlarının, yeniçerilerin giydikleri önü açık üst giysi.

9 Solak: Padişahın muhafız birliğindeki er.

10 Bostancıbaşı: Saray muhafızlarının başı.

Ayın 14'ünde gene Kaymakamın huzuruna **çıkıldı** ve kendisiyle birçok sorun görüşüldü.

BİR ÖLÜM OLAYI

23 Eylül günü mutfakta çalışan çıraklardan biri öldü ve Galata'nın arkasındaki mezarlıkta defnedildi.

KONUTUMUZUN ÖNÜNDEN TUTSAKLARIN GEÇİRİLMESİ

25 Eylül'de çok sayıda Lehistanlı tutsak ve bir keşiş, köpekler gibi zincirlerle birbirine bağlamış olarak, dört bayrağın arkasından konutumuzun önünden geçirildiler. Arkalarından içinde hastaların ve borazanlarını sürekli üfleyen iki de borazancının bulunduğu bir sürü araba geçti. Az sonra üstü örtülü bir araba içinde, bu adamların hizmet ettikleri malikâne sahibi soylu bir kadın ile biri dokuz, diğeri on yaşında olan iki oğlu onları takip ettiler ve Padişahın sarayına götürüldüler. Bu kişiler, Padişahın izniyle, Kazaklardan intikam alacak olan Tatarların saldırısı sonucunda yenilgiye uğramış ve esir alınmışlar. Tutsak adamlar doğrudan Padişahın kölelerinin barındırıldığı zindana, ya da kadırgalara götürüldüler. Kadın ise oğulları ile birlikte Müslüman olmayı kabul etti ve bunun üzerine Padişahın kadınlarının yaşadığı saraya götürüldü. Oğlanlar Padişahın sarayında muhafaza edildi. Duyduğuma göre, yaşça büyük olan oğlana Müslüman olmayı kabul edip etmeyeceği sorulduğunda, annesi neye karar verirse, kendisinin de onu kabul edeceği yanıtını vermiş.

MÜSLÜMAN SÖZCÜĞÜNÜN AÇIKLANMASI

Türklerin benimsedikleri bu kelimenin karşılığı Grekçe'deki Orthodoxus kelimesidir ve en doğru dine inanmış olan kişi anlamına gelmektedir.

TÜRKLERİN ORUCU

Türkler otuz gün oruç tutarlar. Orucun uygulanış biçimi şöyledir: Otuz gün boyunca, çocuklar ve hastalar dışındaki tüm Müslümanlar, sabahları güneş doğduktan akşam gün batıncaya ve gökte yıldızlar belirinceye dek ağızlarına herhangi bir yiyecek ve içecek koymaktan sakınırlar. Oruç tutulan günlerde her zamankinden daha sık camiye giderler, her

zaman yaptıkları gibi kedileri, köpekleri beslemeyi daha da arttırlar, yoksullara sadaka ve yiyecek dağıtırlar, özellikle geceleri onları doyururlar. Yalnız şarap içmek yasaktır ve ölümle cezalandırılır. Oruç ayında cami minarelerindeki şerefelerin dışına üst üste üç sıra halinde kandiller asılır ve karanlık bastırınca yalınır. Camilerin içindeki demir halkaya asılı olan kandiller de yakılır ve bütün gece yanar. Bin kadar cami bulunduğu söylenen Konstantinopolis kentinde bu çok güzel bir görünüm oluşturur. Ama öte yandan da pek çok yağ sarfiyatına neden olur. Oruç tutulan ayın bitiminde gökte yeni ay görüldüğünde, Ramadam [Ramazan] veya Buyuk Vayram [Büyük Bayram] kutlanır. Bu bizdeki Paskalya gibi, onların en büyük bayramıdır ve kutlamalar üç gün sürer. Paşaların ve yüksek mevkilerdeki beylerin hizmetkârları tarafından meydanlarda salıncaklar kurdurulur, davullar zurnalar çalınır, çalgıcılar bu sayede bol bol para toplarlar ve insanlar çeşitli eğlencelerle hoşça vakit geçirirler.

Bundan sonra Müslümanlar, Talnabi [Medinetülnebi] dedikleri Medine ve Mekke kentlerine doğru hac yolculuğuna çıkarlar. Her yıl Rumeli'den Anadolu'dan, Afrika'dan ve Berberistan'dan iki yüz, üç yüz, hatta dört yüz mil uzunluğunda, tehlikelerle dolu bir yolu, geniş bir çölü aşarak Hac görevini gerine getiren 50.000 kadar insan, günahlarının bağışlanmasını ummaktadır. Bunlar aynı zamanda ticaret de yapmaktadırlar. Birinci bayramdan iki ay sonraki Kutcuc weyram'da [Küçük Bayram], gittikleri yerde kurban kesip dualarını yaparlar ve isteyenler de Kudüs'e kadar uzanıp orada da aynı şekilde dini görevlerini yerine getirirler. Hac yolcuları büyük kabileler halinde uzun direklerin ucunda üzerinde hilal şekli bulunan bayraklarla şehirlerin içinde dolaşırlar, peygamberleri Muhammed'i anlatın şarkılar söylerler ve bu sayede bol bol sadaka toplarlar.

Ben Konstantinopolis kentinin sokaklarında dolaşan pek çok hacı gördüm. Bu hac yolculuğu hakkında çok şey yazılabilir. Ama benim asıl amacım bu olmadığından, sözü fazla uzatmadan konuyu burada bitiriyorum.

DONANMA'NIN KARADENİZ'DEN DÖNÜŞÜ

Baharda Karadeniz'e açılmış olan donanma, fazla başarı elde edemedi bu mevsimde tekrar Konstantinopolis limanına girdi. Kazaklar

donanmaya öyle yaman bir karşılama hazırlamışlar ki, ikinci kez destek göndermek zorunluluğu doğmuş. Üstelik Padişah'a çok büyük zarar vermişler, birçok kenti ve köyü, özellikle Konstantinopolis'ten üç günlük mesafede bulunan (ismini hatırlayamadığım) büyük bir bakır madeninin bulunduğu kenti yağmalamışlar ve yakmışlar. Onların ve birçok askerin dediğine göre, bu yangın, tıpkı İncil'deki "Meryem'in Methiyesi" gibi [Luka 1. 46-55] bir çeşit zafer şenliği yerine geçmiştir.

KAZAKLAR KIMDIR VE NEREDE YAŞARLAR?

Kazaklar, Rusya'yı Moldavya'dan ayıran Nester [Dinyester] ırmağı kıyılarında yerleşmişlerdir. Burası Tataristan'a ve Türk hududundan içeriye geçmeyi sağlayan en uygun yoldur. Kazaklar, işledikleri suçlardan, yaptıkları kötülüklerden dolayı ülkelerinde barındırılmayan ve çeşitli yerlerden, özellikle de Lehistan'dan kaçmış olan eşkıya türünden insanlardır, adaletin pençesinden korkmazlar, kendi atadıklarından başka kimsenin egemenliğini tanımazlar, ellerinden silahı hiç bırakmazlar ve sürekli Tatarların, Türklerin topraklarına saldırarak yağmalarlar, hırsızlıkla, gaspla geçimlerini sağlarlar.

KARADENİZ ADININ KÖKENİ

Yukarda adı geçen ve Türklerin Cara-Denici [Karadeniz] adını verdikleri, Yunanlıların ise aynı anlama gelen Maura Thalassia dedikleri deniz, Pontus Euxinus diye bir başka isimle de bilinmektedir. Bu denizin böyle adlandırılmış olması sularının kara renkli olmasından değil, buralarda ansızın patlayan tehlikeli fırtınalardan ötürüdür. Bu fırtınalar yüzünden sakin ve aydınlık olan ortam birdenbire değişir ve ortalığı korkunç bir karanlık kaplar.

ELÇİLİK HİYETİNDEKİ BİRKÇ KİŞİ İLE BİRLİKTE COLUMNA POMPEJİ'YE¹¹ GİDİŞİM VE BU GEZİDE YAŞADIKLARIMIZ

Yukarıdaki açıklamaları birçok kişiden duyduğum gibi, bizim heyetimizdekilerle birlikte yaptığım bir gezide kendim de yaşadım. Konstantinopolis'e geldiğimiz ertesi yılı, haziran ayında grubumuzdan

11 Columna Pompei [Pompei Sütunu]: Bir zamanlar İstanbul Boğazının Karadeniz ile birleştiği yerde bulunan, Symplegades adı verilen deniz içindeki kayaların üstüne dikilmiş olan sütun.

on kişi ile birlikte, Perame [pereme] denilen altı kürekli küçük bir tekneyle Konstantinopolis limanından   k p Pompei Sütunu'na gitmek üzere yola   kt k. O gün hava çok güzeldi ve deniz gayet sakindi. Bundan daha güzel bir gün se ilemezdi. Ama Bosphorus üzerinden yukarı doğru ilerleyerek Kara Kuleler'i [Rumeli Hisarı] geçince, birden dalgalar yükselmeye başladı. Teknemiz korkunç bir şekilde oradan oraya savruluyordu. Sanki yüksek dağların tepelerine fırlatılıyor ve arkasından uçurumlara d ş yorduk. Her an sulara gömülmekten korkmaya başladık ve peremeciler de bu seferlik geziden vazgeçmemizi önerdiler, gittikçe durumun daha tehlikeli olabileceğinden endişe ettiklerini, küçük tekneleriyle daha ilerilere gitmeye g venemediklerini belirttiler. Biz de aslında kendimizi hiç de rahat ve güvencede hissetmiyorduk ve yerlerimizde külçe gibi y  ılıp kalmıştık. Ama  te yandan, gezimizden vazgeçersek, geride bıraktığımız arkadaşlarımıza rezil olaca ımızı da biliyorduk. Bu sebeple peremecilere, geri dönmeye niyetli olmadığımızı ve canımızı Tanrıya emanet ederek yola devam etmek istediğimizi, başımıza gelecekleri göze aldı ımızı bildirdik. Bu arada tuzlu suların ortasında susadı ımızda, içmek için yanımıza aldığımız birkaç şişe nefis Palermo şarabından da içerek kendimizi ve birbirimizi y reklendirdik. Böylece büyük tehlikelere rağmen Tanrının yardımı ve gemicilerin hünerleri sayesinde, Tanrıya şükür, gitmeyi arzuladı ımız yere salimen ulaştık. Burası Konstantinopolis'ten sekiz Alman mili mesafededir. Dönüş yolu da hesaba katıldığında bu 16 millik yolu on buçuk saatte aşabildik.

Ekim 1616

17 Ekim günü daha önce Baron Adam Heberstein ile birlikte Konstantinopolis'e gelmiş olan Neckar ırma ı kıyısındaki Heilbronn kentinden Bay Hanns Georg Soldin vefat etti. Ertesi gün bir atlı arabayla deniz kenarına [Haliç] kadar getirilip buradan karşıya geçirildi ve Galata'nın ötesinde şerefli bir törenle defnedildi.

KAYMAKAM'IN HUZURUNA KABULÜMÜZ SIRASINDA YAşANANLAR

28 Ekimde Sn. Elçi, yaveri ve Bay Gratiano ile birlikte yeniden kaymakamın huzuruna kabul edildi ve onunla bizim dönüş yolculu umuzu

konuştu. Çok zeki fakat aynı zamanda da sinsî ve hilekâr olarak bilinen ve birçok önemli işlerde yetki sahibi olan bu adam, yüce Padişahın elçisinin Prag'da ve Viyana'da gerektiğinden daha uzun bir süre alıkondüğünü ve hem bu yüzden, hem de barışın devamını sağlamak için bizim İmparatorun elçisinin de bir süre daha Osmanlı Kapısı'nda kalmaya razı olması gerektiğini belirtti. Şimdilik kendisine yardım eden yaverinin, anlaşmadaki kararların henüz kesinleşmemiş olduğu bazı maddeler ve yerler hakkında müzakere için Padişahın başka bir elçisi ile birlikte yeniden yola çıkması gerektiğini de bildirdi. Sn. Elçi birçok nedenler ileri sürerek buna itiraz etti ve böylece aralarında oldukça şiddetli bir tartışma çıktı. Sonunda Sn. Elçimiz bütün karşı çıkışlarına rağmen bir sonuç alamayacağını anlayıp, durumu İmparator hazretlerine bildireceğini ve kendilerinin yüce kararlarını bekleyeceğini, eğer görevinin tamamlandığı bildirilirse, kimselerin, kaymakamın ve tüm vezirlerin bile onu burada tutamayacaklarını açıkladı. Bu karara dair kendisine bir yazılı belge hazırlamalarını istedi ve dediği de yerine getirildi.

KASIM 1616

İKİNCİ KEZ PADİŞAH'IN HUZURUNA ÇIKIŞIMIZ

1 Kasım günü ikinci kez Padişah'ın huzuruna çıktık ve bu vesileyle Bay Cesare Gallo ülkeyi terk edebilmek için izin istedi. Olaylar huzura ilk çıkışımız gibi geçti, sadece yemek ikram edilmedi.

BİR ÖLÜM OLAYI VE CENAZE TÖRENİ

2 Kasım'da Sternberg'li Jaroslav Wolff'un arabacısı öldü ve ertesi gün Galata'nın ötesindeki mezarlıkta toprağa verildi.

AHMED KÂHYA'NIN CAMİSCHA [KANİJE] PAŞASI OLMASI VE BAY GRATIANO'NUN PRENS UNVANINI ALMASI

12 Kasım'da elçilik hizmetlerinden ve başka yararlı faaliyetlerinden ötürü, eski elçi Ahmed Kâhya, Padişah tarafından Camischa Paşası konumuna getirildi ve yaveri Caspar Gratiano'ya Ege denizindeki Prenslik adalarından Paros ve Naksos adaları armağan edildi.

KAYMAKAM'IN BİZE VERDİĞİ ZİYAFET

16 Kasım günü Kaymakam, Türk hükümdarı adına Sn. Elçimize, eski Türk Elçisine, her iki elçinin yaverlerine, şövalyelere ve hizmetkârlarına sarayında görkemli bir ziyafet verdi ve bizim usulümüze göre ikramlarda bulundu. Bir yandan da eğlenceli güldürüler ve şaşılabacak becerilerden ibaret gösteriler sunuldu. İspanya'dan kovulmuş olan Yahudilerin de katkıda bulunduğu bu gösterilerde özellikle İtalyan delikanlısı kıyafetine girmiş olan bir oyuncu tuhaf sıçramalardan oluşan hünerlerini gösterdi. Bu eğlenceler öğle vaktinden gece yarısına kadar sürdü.

SN. ELÇİMİZİ ZİYARETE GİLEN DİĞER ÜLKELERİN ELÇİLERİ

28 Kasım günü öğleden evvel Osmanlı Kapısı'nda görevli olan Fransa elçisi Sanfı Baronu Achilles d'Hardi, öğleden sonra da İngiltere elçisi Sayın Paulus Binther J.U.D., daha sonra 20 Kasım'da, öğleden evvel Venedikli Bay Almore Nani, öğleden sonra da Hollandalı Bay Cornelius Hagi, yaverleriyle birlikte Sn. Elçimizi ve yaverini ziyarete geldiler. Kendilerine ikramlarda bulunuldu ve birlikte çeşitli konuları dostluk havası içinde tartıştılar. Elçimizin müzisyenleri de davulla borazanla onlara bir dinleti sundu.

ARALIK 1616

SN. ELÇİMİZİN DİĞER ELÇİLERİ ZİYARETİ

1 Aralık'ta Sn. Elçimiz, yaveri Bay Caesare Gallo ile birlikte Galata'da oturmakta olan diğer elçileri ziyarete gitti ve orada büyük ikramlarla ağırlandı. Bay Caesare Gallo bu vesile ile onlarla vedalaştı.

BAY CAESARE GALLO'NUN TÜRK ELÇİ İLE BİRLİKTE YOLA ÇIKMASI

Ayın 6'sında öğleüstü Bay Caesare Gallo, Ahmed Paşa'nın yerine elçilik görevini üstlenmiş olan Caspar Gratiano ile birlikte Konstantinopolis'ten ayrıldı. (B. Caspar Gratiano daha evvel Paşa'nın kâhyasıydı.) Sn. Elçimiz şövalyelerle ve bazı hizmetkârlarla birlikte şehrin yarım mil ötesine kadar yolcuları geçirdi.

KAPTANPAŞA'NIN DÖNÜŞÜ

Bu yıl donanma ile birlikte İspanya kralının ve Malta şövalyelerinin donanmalarına karşı Akdeniz'e gönderilmiş olan Kaptanpaşa, ya da General Capitan del mare, büyük bir başarı elde edememekle beraber zarara da uğramadan bu günlerde Konstantinopolis'e döndü ve top atışlarıyla karşılandı.

AKDENİZ'E BU ADIN VERİLMESİNİN NEDENİ

Sözünü ettiğim deniz, Mare Mediterraneum veya günümüzde Archipelagus adıyla bilinmektedir. Türkler bu denize Akdeniz, Yunanlılar ise Aspra Thalassa derler ki, bu isimlerin ikisi de aynı anlama gelir. Bunun nedeni, bu denizin Karadeniz gibi büyük ve tehlikeli değişiklikler göstermemesi, genellikle daha sakin ve daha açık renkli oluşudur.

BİR HOLLANDA GEMİSİNİN GELİŞİ

Ayın 23'ünde Hollandalı bir kaptan 40 kadar mükemmel topla donatılmış büyük bir gemi ile Konstantinopolis'e geldi. Gemide çok sayıda soylu kişi ve hizmetkârları, ayrıca Afrika ya da Berberistan'daki Fas ülkesi kralının elçisi de bulunuyordu. Bu elçi daha önce Ekselans Kont Moritz ve Sn. General Staaden'i, Den Haag [Lahey] kentinde ziyaret etmiş ve İspanya'ya karşı kendilerini savunabilmeleri için onlardan yardım istemiş. Fakat o günün koşullarında bu yardımda bulunulamayacağından, Sn. General Staaden söz konusu elçiyi kaptanına emanet ederek kendilerine ait bir gemiyle buraya göndermeyi uygun bulmuş.

Bu gün hava çok rüzgârlı, hatta fırtınalıydı. Bu yüzden limanda ve Konstantinopolis ile Galata arasında demirlemiş olup güvenceye alınmamış olan birçok tekne battı ve içlerindeki insanlar boğuldu.

VEZİRİAZAMIN¹² İRANLILARA YENİLMESİ

İki yıl önce büyük bir ordu ile İran'a karşı sefere çıkmış olan Veziriazam, büyük bir yenilgiye uğramış ve neredeyse canından olacaktı, ama kaçarak kurtulabilmiş. Padişah bu haberi alınca, hemen kapıcıbaşılırları toplamış, Veziriazamı arayıp bulmalarını ve ele geçirdikleri yerde boğmala-

¹² Burada sözü edilen kişi Damad Öküz Mehmed Paşa'dır. 1616 yılının Kasım ayında görevinden uzaklaştırılmıştır.

rını emretmiş. Ama Paşanın eşi, Padişahın kız kardeşi olduğundan, onun ayaklarına kapanmış ve yalvarıp yakararak kocasını affettirmeyi başarmış. Hatta adet olduğu üzere Paşanın mallarına el konup hazineye devredilmesini de engelleyebilmiş. Ama gene de Paşa mazul ilan edilmiş yani mevkiini ve rütbesini yitirdiği gibi, kentten de sürülmüş.

VEZİRİAZAMIN KONUMU VE GÜCÜ

Veziriazam genel olarak Vezir Paşa veya [yabancılar tarafından] Grand-Vezir diye de adlandırılır ve bu unvanların hepsi de baş danışman anlamına gelmektedir. Bu konumda olan kişi, bütün Türk İmparatorluğunun ve ordusunun yöneticisidir. Sefere giderse, kendisine ordu kumandanı anlamına gelen serasker unvanı verilir. Veziriazamın otoritesi ve gücü herkesten üstündür: Savaşta görev dağıtımını kendi görüşlerine göre o yapar ve kararları o verir. Ayrıca Osmanlı Kapısı'nda görev alan vezirleri, yani en üst düzeydeki devlet danışmanlarını –ki bunlar dört kişidir– o atar.

İRAN'DAN DÖNEN TÜRK SAVAŞÇIARI

Bir süre sonra İran'da kaybedilen savaşta canlarını kurtarabilen askerler ve sipahiler, silahsız ve giysileri paralanmış bir halde Konstantinopolis'e döndüler. Benim gördüklerim, ulu Padişahın soylu süvarileri, sipahileri veya –adına her ne deniyorsa– şanlı savaşçılarından çok, zavallı sefil dilencilere benziyorlardı. Böyle oluşuna da şaşmamak gerek, çünkü bu adamlar savaşta yenilgiye uğramış olmalarının dışında 350 Alman millik yolu (İran hududundaki Tebriz kentinden Konstantinopolis'e kadar olan mesafenin bu kadar olduğu tahmin ediliyor) aşmak zorunda kalmışlardı.

ALİ PAŞA'NIN ÖLÜMÜ

Bu ay Budin'deki Ali Paşa'nın ölüm haberini aldık. Barışsever bir kişi olan bu adamın daha uzun süre yaşamasını dilerdim.

SN. ELÇİMİZİN GALATA'DAKİ KİLİSELERİ ZİYARETİ

25 Aralık'ta Sn. Elçi, şövalyeler ve hizmetkârlarla birlikte Galata'ya gitti ve oradaki Fransisken kilisesindeki ayine katıldı, vaazı dinledi. Sn. Elçi'nin bu ziyareti sırasında soylu ailelerden gelen altı çocuk meşaleler taşıyarak ona eşlik ettiler. Aynı zamanda borazanlar ve ordu davulları da

çalındı. Bütün yolculuğumuz boyunca ve konaklayıp dinlendiğimiz zamanlarda da elçilik heyetinde bulunan din adamları her gün dini ayini yapmayı ihmal etmemişlerdi.

OCAK 1617

HOLLANDA GEMİSİ KAPTANININ SN. ELÇİ'Yİ ZİYARETİ

13 Ocak 1617 günü Konstantinopolis'e gelmiş olan Hollanda gemisinin kaptanı, gemideki asilzadeler ve diğer önemli kişiler, Hollanda elçisinin mabeyincisi eşliğinde Sn. Elçimizi ziyarete geldiler ve birlikte öğle yemeği yediler.

İSKENDER PAŞA'YI ZİYARET VE KONUŞULAN ÖNEMLİ KONULAR

Ayın 15'inde Sn. Elçi, İskender Paşa'yı ziyaret etti ve birlikte pek çok konuyu, bu arada da din meselesini de konuştular. Paşa, kendi fikirlerini şu şekilde özetledi: Kendi görüşüne göre, Augsburg inancı ile Roma'nın kabul ettiği din arasındaki ikilem, Türkler ile İranlıların inançları arasındaki farka benzemektedir. İskender Paşa, Macar asıllıdır ve orta yaşlı bir adamdır. Yürekli ve deneyimli bir askerdir. Birkaç kez Eflak ve Erdel'e gönderilmiş ve her seferinde görevlerini Padişahın memnun olacağı biçimde sonuçlandırmıştır. Bunun dışında savaşta Hristiyanlara merhametli davranmakla da ün salmıştır. Nitekim o gün yapılan konuşma sırasında da, şimdiye kadar daima iyilikle teslim olanları kayırdığını, onlara arka çıktığını anlattı ve mümkün olduğu kadar boş yere kan dökülmesinin önlenmesi gerektiğini belirtti. Bir asker için böyle davranmanın, yakıp yıkmaktan daha büyük bir onur olduğunu söyledi.

LEHİSTAN ELÇİSİ'NİN SN. ELÇİMİZİ ZİYARETİ

Ayın 16'sında daha önce de sözü edilen Lehistan kralının danışmanı ve aynı zamanda Lehistan elçisi olan Bay Stephan Cogantzcki Sn. Elçimizi ziyarete geldi. Çeşitli ikramlar eşliğinde dostça sohbet ettiler. Elçimizin Padişahın huzuruna çıkmasından ve görüşme yapmasından önce bu buluşmaya izin verilmemişti. Lehistan elçisi bir süre sonra barışın sağlanması için bir kapitülasyon anlaşması yaparak Varşova'ya, Kral hazretlerinin yanına döndü.

BAZI PAŞALARIN ATANMASI

18 Ocak'ta düzenlenen bir Divan oturumundan sonra kaptanıderya Halil Paşa¹³ veziriazam konumuna getirildi (Kasım 1616/Şubat 1617 - Şubat 1619) ve İran seferinin seraskeri, yani General Capitaen del campo [kara orduları komutanı] oldu. Daha önce Kıbrıs paşası olan Alil Paşa,¹⁴ onun yerine atandı. Mısır'daki Mehmed Paşa¹⁵ ise Budin paşası oldu. Bu paşalar aynı zamanda da vezir konumuna getirildiler. Yukarda sözü edilen veziriazama da yeniden İran'a karşı sefere çıkmak üzere bir an önce gereken hazırlıkları yapması emri verildi.

DİVAN VE DİVAN TOPLANTILARI

Söz konusu Divan ya da genel meclis ve yargı heyeti toplantısı haftada üç kez sarayda vezirlerin bir araya gelmesiyle gerçekleştirilir. (Burada birçok başka işlemler de yapılır.) Hristiyan, Yahudi veya Türk, tüm vatan-daşlar herhangi bir sorunları olduğu zaman buraya gelirler ve meselelerini açıklarlar. Daha o gün, ya da ertesi gün sonucunu öğrenirler. Veziriazam veya Sultanın vekili makamında olmadığı zamanlarda da kaymakam, kendi sarayında veya konağında da Divan toplantıları düzenler. Böyle durumlarda kendisinin özel muavinleri de toplantıya katılırlar.

SN. ELÇİMİZİN VEZİRİAZAM'I ZİYARETİ

Ayın 22'sinde Sn. Elçi, Veziriazam'ı atandığı makamdan ötürü kutlamak üzere ziyaret etti.

ŞUBAT 1617

BİR ÖLÜM OLAYI

17 Şubat'ta Sn. Elçi'nin emrindeki arabacı başı, Praglı Niclaus Böttings, akşamüzeri sağlıklı ve keyifliyken, sabahleyin odasında ölü bulundu ve daha aynı gün Galata'nın ötesindeki mezarlıkta toprağa verildi.

13 Halil Paşa: Veziriazam, Kasım 1616, Şubat 1617-Şubat 1619.

14 Alil Paşa: Güzelce İstanköylü Ali Paşa, Veziriazam. Kaptanpaşa, Aralık 1619-Mart 1621.

15 Mehmed Paşa: Vezir Süfî Mehmed Paşa, Budin beylerbeyi: Ocak 1617-Mayıs 1621.

HOLLANDALI KAPTANIN KİNTTEN AYRILIŞI VE BAŞINA GELEN OLAYLAR

Ayın 19'unda, daha önce sözünü ettiğim Hollandalı kaptan, Padişahın huzuruna kabul edildikten ve yardım talebi yerine getirildikten sonra, beraberinde refakatçileri ve kendisine emanet edilen elçi olduğu halde gemisiyle limanı terk etti. Daha sonra haber aldığımıza göre, Hollanda gemisi Konstantinopolis'ten 40 mil uzakta iki büyük Venedik kalyonuna rastlamış ve hava biraz kararmış olduğundan, her iki gemidekiler karşılaştıkları gemidekilerin dost mu, yoksa düşman mı olduklarını seçememişler. Denizlerde âdet olduğu üzere, Venedik gemisinde toptardan birini doldurmuşlar ve sonradan açıkladıklarına göre, telaşlarından ötürü zamanından önce ateşlemişler. Bunun üzerine Hollandalı kaptan da onların bu düşmanca davranışı karşısında kendi toptalarını onlara doğru çevirmiş ve ateş açmış. Gemilerden biri hemen batmış, diğeri de nerdeyse aynı akıbete uğrayacakmış. Neyse ki, birbirlerine yaklaşıncı dost devletlerin gemileri oldukları anlaşılmış. Hollandalı kaptan yoluna devam etmiş ve Venedikliler bu olaya sebep olmaları nedeniyle, meydana getirdikleri zarara katlanmak zorunda kalmışlar.

SN. ELÇİ'NİN BUDİN PAŞASI'NI ZİYARETİ

Ayın 24'ünde Sn. Elçi, Budin'e atanan Mehmed Paşa'yı ziyaret edip atandığı mevkiden ötürü onu kutladı. Aynı zamanda da iyi komşuluk ilişkileri sürdürmelerini diledi.

MART 1617

VEZİRİAZAM'I MAKAMINDA ZİYARET

2 Mart günü Sn. Elçi Veziriazamın huzuruna davet edildi. Birkaç Türk efendisi, tutsaklarının kaçırılmış olmasından ötürü şikâyetle bulunmuşlar ve öfke içinde bu konuda araştırma yapılmasını istemişler. Sn. Elçi özür dileyerek bu araştırmanın yapılmasına izin veremeyeceğini söyledi. Bu arada Türkler, bir gece evvel kaçan tutsaklardan üçünün, din değiştirmiş olan bir Almanın yanında bir süre kalmak üzere küçük bir hana yerleştirildikleri haberini almışlar, hemen o hana girip tutsakları bulmuşlar ve alıp götürmüşler. Eğer bu adamlar bizim hana sığınsalardı, böyle bir şey

olmazdı. Tutsakların arasında Boremscki ailesinden bir de Leh asilzadesi bulunmaktaymış. Bu tutsak kısa bir süre sonra Türk efendisi tarafından bir gemiye satıldı ve daha ilerde Sn. Ferdinand Rudolph Lechantzcki, 150 gulden ödeyerek onu azat ettirdi. Bu beyefendi daha birçok tutsağa elinden geldiği kadar yardımcı olmuştur. Oysa Boremscki bu iyilik karşılığında çok uygunsuz bir davranışta bulundu. Viyana'ya, vardığımızda, ortalıkta hiçbir sebep olmadan, bu beyefendiye veya bizimkilerden birine hiç haber vermeden gizlice çekip gitti. Bu ziyaretten önce ve öğleüstü yemek sırasında Sn. Flçi maiyetindekilere, bu gibi kaçmış tutsaklardan uzak durmalarını salık verdi. (Zaten Türklerden öğrendiğimize göre, kaçakların izleri keşfedilmiş ve bu nedenle de ciddi tedbirlerin alınacağı tahmin edilmekteymiş.) Sn. Elçi, edindiği deneyimlere dayanarak her fırsatta, bu kişilerden minnettarlık beklemenin boş bir umut olduğunu belirtti ve bu konuda birçok örnek verdi. Böyle kişilere yardım etmek için başlarına büyük dertler açan ve yaşamlarını bile tehlikeye atan asil yürekli insanların ne büyük felaketlere sürüklendiklerini anlattı.

DONANMANIN KARADENİZ'E AÇILMASI

Ayın 13'ünde Karadeniz'e sefere çıkması emredilen Paşa, tersanenin dolaylarında demirlemiş olan 45 gemiden oluşan donanması ile Bosphorus üzerinden Karadeniz'e açılmak ve Kazaklarla savaşmak üzere limandan ayrıldı. Biz dönüş yolculuğumuza çıkmadan önce de, kendisine yardım gönderilmesi için haber yolladı.

TÜRKLERİN TARAFINA GEÇEN WALLONLAR

Pappa'da Türklerin tarafına geçen Wallonlar bu donanma ile deniz seferine gönderildiler. Bunlar Galata'da yaşarlar ve diğer savaşçılar gibi para alırlar. Dinlerinde serbest bırakılırlar. Bana bildirildiğine göre, bunların kumandanı bu defaki deniz seferinde Kazaklarla yapılan bir çatışmada vurulmuş.

BUDİN PAŞASI'NIN KONSTANTİNOPOLİS'TEN AYRILIŞI

Ayın 16'sında yukarda anlattığım gibi, Budin'e atanmış olan Paşa Konstantinopolis'ten ayrıldı ve atlı askerlerden oluşan kalabalık bir savaşçı

birliği eşliğinde Budin'e doğru yola çıktı. Sn. Elçimiz, bu Paşa'nın alayı bizim konutumuzun önünden geçerken, Paşa'nın onuruna ordu davullarını ve borazanlarını çaldırttı.

PADIŞAH'IN CUMA NAMAZINA GİTMESİ

Ayın 17'sinde Padişah tekrar gösterişli bir alayla konutumuzun önünden geçerek Sultan Mehmed Camii'nde [Fatih Camii] namaza gitti.

SN. ELÇİ'NİN GALATA'DA MEZARLARI ZİYARET ETMESİ VE ÂYİNE KATILMASI

Ayın 24'üne rastlayan Karfreitag yortusunda [büyük matem günü] Sn. Elçi, Galata'da Fransisken manastırındaki mezarları ziyaret etti ve ayın 25'inde, tıpkı İsa peygamber'in doğum gününde olduğu gibi orada Fransisken kilisesindeki ayine katıldı, vaazı dinledi.

ŞÖVALYELERİMİZDEN BİRİNİN BAŞINA GELENLER

Ayın 27'sine denk gelen 2. Paskalya günü Bay Ferdinand Rudolph Lechantzcki, Bay Hubertus Retschin ile birlikte Galata'ya Fransisken rahiplerine ikinci duasına gitmekteyken, birdenbire yolda rastladıkları Türklerden biri Bay Retschin'in üzerine saldırmış, başındaki tavus kuşu tüyleriyle süslü Macar şapkasını kapıp kaçmaya başlamış. Fakat yanlarındaki hizmetkârları ve gruba eşlik eden yeniçeri hemen etraftaki insanlara seslenerek adamı yakalamak için yardım istemiş. (Hırsız herhalde yeniçerinin farkında değildi, çünkü onu görseydi böyle bir saldırıya kalkışmazdı.) Böylece hırsızın peşine düşüp onu yakalamışlar. Adam kendini bütün gücüyle savunmuşsa da, yeniçeri, Hint kaması veya Bohemya bıçağı denen silahını eline alınca teslim olmuş. Bunun üzerine adamı Veziriazamın karşısına çıkarmışlar. Şövalyeler yanlarında yeniçerinin bulunmasına rağmen adamın kendilerine alçakça saldırmasından ve gasp suçunu işlemesinden ötürü şikâyetle bulunmuşlar, bu olayın başkalarına ibret olması için suçlunun cezalandırılmasını istemişler. Nitekim istekleri yerine getirildi ve adamın en çok acı duyacağı yerler olan ayak tabanlarına, sırtına ve kaba etlerine birkaç yüz değnek vuruldu. Vezir de, bu kararı ile adaletin yerine getirilmesi konusunda titiz davrandığını gösterdi.

Bu vesile ile şunu da belirtmeliyim ki, Türklerde sadece savaşçılar başlıklarına tüy takma hakkına sahiptirler. Hristiyanların (elçilik mensup-

ları dışında) başlıklarına tüy takmalarına izin verilmez. Bu yüzden yanlarında bir yeniçeri olmadan sokaklarda dolaşanlar zor durumlara düşebilirler.

Bunun dışında Türklerin, Hristiyanların ve Yahudilerin giyim tarzları arasında pek fark yoktur. Giysileri doğu ülkelerinde yaygın olarak görülen ve Musa zamanında da giyilen kıyafete benzer. Aralarındaki tek fark, Hristiyanların ve Yahudilerin siyah veya koyu renkli elbiseler giymeleri, Türklerin ise çeşitli renkleri tercih etmeleridir. Ayrıca Hristiyanlar ve Yahudiler başlıklarından ve sarıklarından da tanınmaktadırlar. Yahudiler bir zamanlar sarı renkli sarık kullanırlarken, sonraları başlarına keçeden yapılma kenarlıksız, yuvarlak, siyah takke geçirmelerine izin verilmiştir. Türklerin sarıkları ise güzel ince pamuklu dokumadan yapılmıştır ve sarıkların biçiminden herkesin mevkii ve rütbesi anlaşılmaktadır. Zira sarığın biçimi kişinin isteğine bırakılmamıştır, toplumdaki konumuna göre belli bir biçimde olması gerekmektedir.

KAÇAN TUTSAĞIN SAHİBİ TARAFINDAN YAKALANMASI

28 Mart'ta heyetimizdeki müzisyenlerden birinin bir süre önce tutsaklıktan kurtarıp yanında alıkoyduğu on dört yaşındaki bir Rus çocuğu, evin yakınındaki çeşmeden su doldurmaya gittiğinde, efendisi tarafından görüldü ve tekrar geri götürüldü.

“TÜRK” SÖZCÜĞÜNÜN AÇIKLANMASI

Burada okurlarımı bilgilendirmek için bizim kullandığımız “Türk” kelimesini açıklamak gereğini duyuyorum. Türk adı bu halkın dilinde aşağılayıcı, küçümseyici bir anlam taşımamaktadır. “Türk” diye, sahip oldukları öteberileri ve hayvanları ile bir yerden başka bir yere göçerek verimli otlaklar arayan göçebe çobanlara denir ve bu halk da zaten bir zamanlar böyle bir yaşam sürmekteymiş. Yunanlılar bunlara Nomades [göçebe] derler.

NİSAN 1617

VENEDİK ELÇİSİ’NİN ZİYARETİ VE KARŞI ZİYARET

6 Nisan günü Venedik Elçisi maiyeti ile birlikte Sn. Elçimizi ziyarette geldi ve 9 Nisan günü de bizim Elçi beyefendi onu ziyaret ederek karşı-

lıkta bulundu. İki elçi sunulan güzel ikramlar eşliğinde birbirleriyle çeşitli konuları görüştüler.

SN. ELÇİ’NİN AVA GİTMESİ

17 Nisan’da Sn. Elçi birkaç şövalyeyi ve hizmetkârını yanına alarak Türklerle birlikte güzel bir arazide avlanmaya gitti. Orada soğuk yemekler yediler ve akşam vakti tekrar konutumuza döndüler.

PADİŞAH’IN AVDAN DÖNÜŞÜ

Aynı gün öğleden evvel Padişah ve iki oğlu (biri on, diğeri on bir yaşlarında çok güzel iki çocuk) yanlarında avcı başı, şahincibaşı (doğancı), atmacabaşı ve üç yüz kadar avcı olduğu halde önemli konumlardaki birçok Türklerle birlikte, atlarına binmiş olarak avdan döndüler ve bizim konutumuzun önünden geçtiler.

ŞARAP İÇMEYE GİDER BAZI ELÇİLİK GÖREVLİLERİNDEN BAŞLARINA GELENLER

Bir süre önce elçilik görevlilerinden birkaçı akşamüzeri bir meyhaneye şarap içmeye gittiler. Geri dönüşlerinde iki ayrı yoldan giderken dört acemioğlanla karşılaşmışlar. Bunlar her zaman yaptıkları gibi “Pregidi Gauri” [Bre gidi gâvurlar] diye onlara hakaret edince, bizimkiler de susmamış ve kavgaya giderek büyümüş, dövüşe dönüşmüş, sopalarla bıçaklarla birbirlerine saldırmışlar. Sonunda Sn. Elçi’nin sofrası hizmetkârı olan Georg Preuss ağır yaralanmış, Sn. Elçimizin özel terzisi Michael Rausch da ölümcül yaralar almış ve her iki taraftaki kavgacıların hepsi de bıçakla yaralanmışlar. Olay bizim konutumuzun yakınında çıktığından ve etrafta birçok insan toplandığından, o sırada içerde bulunan birkaç kişi bunu haber alırmaz arkadaşlarının yardımına koşmak istediler. Ama o sırada büyük bir talih eseri olarak acemioğlanlar kaçıp gittiler. Yoksa olay daha da büyüyecekti ve bizim korumalarımız da işe karışacaktı. Çünkü onlar bizden önce bunu duysalardı, bizimkilere yardım etmezler, onları engellerlerdi.

ACEMİOĞLANLAR KİMLERDİR?

“Acemioğlanlar” denen bu gençler beş yaşındayken Türk hükümdarı adına Trakya’da, Bulgaristan’da ve diğer ülkelerde yaşayan Hristiyan ailelerden onda bir oranında toplatılırlar ve Galata’da bulunan bir sarayda

her birinin aklına ve yeteneklerine göre sekiz yaşından yirmi yaşına gelinceye kadar yetiştirilirler. Bunlar Hristiyanlara çok kin beslerler ve Türklerden de daha düşmanca davranırlar. Bu yüzden yanımızda bir yeniçeri olmadan dışarıda dolaştığımızda onlardan sakınmamız gerekiyordu. Çünkü her zaman bizimle kavga etmeye hazırdılar. Sözümü fazla uzatmamak için bu gibi vakaların tümünü anlatmaktan vazgeçiyorum.

TÜRKLERİN MASLAK¹⁶ DENEN BİR MADDEYİ KULLANMALARI

Türkler içkili olduklarında veya maslak denen maddeyi kullandıklarında, bir Hristiyan veya Yahudiye rastlarsa, onu kendini savunmaya zorlamak için her türlü çareye başvururlar, onu tartaklarlar, hakaret ederler ve eğer onunla baş edemeyeceklerini anlarsa, “beriberi” diye bağırma-ya başlarlar (bu sözü başka vesilelerle de, örneğin kavgalarda, güreşlerde birbirlerini coşturmak için kullanırlar), bunun üzerine kısa zamanda her taraftan koşup gelenler etraflarında toplanırlar ve Türklerin dillerine ve davranışlarına alışık olmayan bir kişi, haklı olsa bile zararlı çıkar, bu nedenle böyle durumlarla karşılaşmamak için ya yolunu değiştirmeli ya da saldırganın isteklerine boyun eğmelidir.

KAPIMIZIN ÖNÜNDEN BİR FAHİŞENİN GEÇİRİLMESİ

Ayın 19’unda konutumuzun önünden bir fahişe geçirildi. Kadın bir eşeğin sırtına ters bindirilmiş ve eşeğin kuyruğu eline verilmişti. Boynuna kirli koyun bağırsakları asılmış, başına da koyun işkembesi takke gibi geçirilmişti. Kadının göğsü yarı beline kadar çıplaktı ve eşeği güden adam, zaman zaman koyun bağırsakları ile kadının yüzüne ve bedenine vuruyordu. Anlaşıldığı kadarıyla bu kadın geleneğe aykırı davranmış ve doğru yoldan ayrılmıştı.

İşlenen suçlara karşılık uygulanan cezaların bu türlü çok aşağılayıcı olmakla beraber, gene de nispeten hafiftir, çünkü bazen suçlular tabanlarına değnek vurularak da cezalandırılırlar. Kolluk kuvvetlerinin en üst kademesinde bulunan subaşı’nın görevli yardımcıları, suçluları yaka-

16 Maslah/Maslak: Uyuşturucu, afyon (opium) karışımı. Maslah veya maslak denilen madde toz halindedir. Bunu kullananlar bir süre kendilerinden geçerler. Özellikle savaşta atları cesaretlendirmek için onlara bu maddeden yedirilirdi.

lama konusunda çok gayretkeş olmalarına rağmen, gördüğüm kadarıyla, Hristiyanlar, Yahudiler ve Türkler gene de suç işlemekten geri kalmıyorlar.

SUBAŞININ GÖREVİNİ UYGULAMASI

Subaşı adı verilen, Capitan della Justitia konumundaki kişi bütün gün at üstünde Konstantinopolis kentinin sokaklarını dolaşır. Yanında yeniçeriler ve ellerinde sopa taşıyan başka görevliler de vardır. Subaşı, önceden haber vermeden tüccarların, ekmekçilerin, kasapların ve diğer esnafın dükkânlarına girdiğinde, ağırlık ve uzunluk ölçülerinde veya satılan mallarda herhangi bir hile yapıldığını saptarsa, dükkân sahibini hemen sokak ortasında yere yatırtır ve sopalattırarak herkesin önünde rezil eder. Bu ceza, ister Hristiyan olsun, ister Yahudi veya Türk, sokaklarda tartışma veya kavga çıkaran, adaba uygun davranmayan herkese uygulanır ve kimse ayrıcalıklı bir muameleye tabi tutulmaz. Bazen de başkalarını kandıran adamların boynuna, ortasında içinden bir kafa geçecek genişlikte bir delik bulunan, iki arşın boyunda ve bir arşın eninde, ağırlığını arttırmak için üzerine kurşun dökülmüş olan kalın bir tahta geçirilir ve suçlunun bunu belli bir yere kadar taşıması emredilir. Adam yolda yürürken ara sıra dinlenmek isterse, birkaç akçe ceza ödemesi gerekir. Taşdığı tahtanın önüne ve arkasına ineklerin boynuna takılan çanlardan asılıdır. Böylece uzak yerlerden bile suçlunun yoldan geçtiği duyulur. Tahtanın üzerine hileli mallardan bazı örnekler dizerler ve herkesin alay etmesi için de başına Almanların kullandığı bir şapka geçirirler.

SN. ELÇİ'YE GELEN MEKTUP

Ayın 20'sinde Sn. Elçi, İmparator hazretlerinden artık geri dönmesini bildiren ve bunun dışında başka konuları da içeren bir mektup aldı. Bunun üzerine Sn. Elçi, ülkeden çıkmamıza izin verme yetkisine sahip olan kişilerin huzuruna çıktı:

Ayın 24'ünde veziriazamı, ayın 25'inde kaymakamı ziyaret etti.

MAYIS 1617

1 ve 5 Mayıs'ta müftüyü ziyaret etti ve dileğini bildirdi.

PADİŞAH'IN GEZİYF ÇIKMASI

8 Mayıs günü, Padişah, Kaptanpaşanın yeni yaptırdığı kalyon ile Karadeniz'de bir geziye çıktı.

İRAN SEFERİNE KATILAN SAVAŞÇILARA ÇAĞRI

Bu günlerde birkaç kez tellal dolaşp şu haberi yaydı: Padişah'tan maaş alan ve İran seferine katılmış olan tüm askerlerin yoklamalarını yaptırmaları gerekiyormuş. Macaristan'a ve Almanya'ya sefere çıkmayı tercih etmiş olanlar ise, yarım maaş almaya razı olduklarını hükümdarlarına bildirmelilermiş.

VEZİRİAZAMIN, ORTALIKTA DOLAŞAN SAVAŞÇILARDAN DOLAYI KONTUMUZDAN ÇIKMAMAMIZI SALIK VERMESİ

Veziriazam, Sn. Elçi'ye, şu sıralarda ortalıkta çok fazla asker dolaştığını ileri sürerek maiyetindekilerin yanlarına bir yeniçeri almadan dışarı çıkmamalarını tembih etmesini salık verdi. Aksi halde, eğer başlarına bir şey gelecek olursa, bundan sorumlu olmadığını bildirdi.

BİR TÜRKÜN ASILMASI

Ayın 16'sında Türklerden biri Bedestenin yakınındaki bir sokakta bir delikanlıya zorla tecavüzde bulunmak isterken yakalanmış. Adamı hemen orada asmışlar. Bunun sebebi, tecavüz suçunun alenen ve zorla, akıl gelişmesi tamamlanmamış birine karşı işlenmiş olmasıdır. Aslında doğu ülkelerinin halklarında, doğaya aykırı olan bu günaha çok rastlanmaktadır ve bu yüzden de bu davranış suç sayılmaz. Hatta cafuanne [kahvehane] denilen yerlerde güzel erkek çocuklar, başka ülkelerdeki kızların yerini tutar ve müşteriye eğlendirirler.

Çoğu zaman esir düşen Hristiyan çocukları, esir pazarlarında satılırlar ve yeterli parası olanlar bu oğlanları alıp evlerine götürürler.

CAFUANNE'LER [KAHVEHANFİLER]

Buralarda siyah renkli bir içecek kaynatılır. Türkler bunu sıcak sıcak içenler ve mideye iyi geldiği gibi daha birçok yararı olduğunu ileri sürerler. Türkler günün yarısını bu kahvehanelerde geçirirler ve çok iyi bildikleri satranç oyunuyla veya buna benzer başka oyunlarla vakit geçirirler, ama ortaya

para koymazlar, olsa olsa birbirlerinin hesabını öderler. Böyle yerlerde bazen geçmişte atalarının veya hükümdarlarının kazandıkları zaferlerin hikâyesini anlatan adamlara da rastlanır. Dinleyiciler bunlara sonradan biraz para verirler.

KAYMAKAMIN VE BUDİN PAŞASININ SEÇİLMESİ

17 Mayıs'ta Konstantinopolis'te kaymakamlık veya büyük vezirlik makamına Budin'deki Mehmed Paşa yerine, sert bir adam olan Nakkaş Hasan Paşa¹⁷ atandı.

BİR TÜRK DİN ADAMIYLA BİR SARHOŞUN KARŞILAŞMASI

Ayın 19'unda kapımızın önünde bir Türk din adamıyla sarhoş bir Türk karşılaştılar, fakat her ikisi de ötekine yol vermek istemediğinden birbirlerinin üstüne yürüyüp çarpıştılar. Bunun üzerine kavga ederek dövüşmeye başladılar. Sonunda etraftan yetişenler aralarına girdi ve sarhoş adam pes etti. O sırada dininden dönmüş olan bir Alman bana orada toplanan Türklerin ne dediklerini anlayıp anlamadığımı sordu. Ben de ona, Yahudilerden ve din adamlarından söz ettiklerini anladığımı söyledim. Adam: “Evet” dedi, “biz Almanlarda da kullanılan bir atasözünü bağıra bağıra tekrarlayıp duruyorlar: “Bir din adamına veya bir Yahudi'ye rastlarsan, ona ya bulaşmamalısın, ya da onu öldürmelisin diyorlar. Ama bunlar başkalarına yasakladıklarını ve buna rağmen yapıldığında cezalandırdıklarını, kendileri yapıyorlar. Üstelik cimrilikte biz Hristiyanlardan hiç de geri kalmıyorlar.”

KAPTANPAŞA'NIN DONANMA İLE YOLA ÇIKIŞI

Ayın 22'sinde Kaptanpaşa, günlerden beri Galata ile Konstantinopolis arasında yatmakta olan 50 kadar kalyon, kadirga ve iki mavnadan ibaret donanması ile yola çıktı. (Mavnalar erzak ve savaş malzemesi taşıyan yük gemileridir ve kürek çekerek hareket ettirilirler). Gemiler önce yelkenleri inik olarak, davul, zurna ve nara sesleri, top, tüfek atışları arasında Padişahın sarayı önüne kadar ilerlediler. Padişah sarayının alt tarafındaki bahçede bulunan, çeşitli renkte ve biçimde mermer sütunlarla süslü güzel köşke kadar geldi. Donanma bundan sonra Bosphorus boyunca yarım saat

17 Nakkaş Hasan Paşa: Budin beylerbeyi, Mayıs 1617-Mayıs 1618.

yukarı doğru ilerleyerek Beşiktaş denen yerin önünde üç gün demirledi, daha sonra da âdet olduğu üzere Yedikule önünde de aynı süre kaldı ve buralarda teçhizatını tamamladı. Aslında donanmanın tümü bu kadar gemiden ibaret değildi, denize açıldıktan sonra, Gelibolu, Rodos, Nygropont, Kıbrıs ve başka yerlerden de gemiler gelip bunlara katıldılar.

SN. ELÇİ'NİN KAPTANPAŞA'YI ZİYARETİ

Ayın 24'ünde Sn. Elçi, Kaptanpaşayı Beşiktaş önünde yatmakta olan kalyonunda ziyaret etti ve mavnalardan birine götürülmüş olan Polonyalı bir keşişin azat edilmesini sağladı. Aksi halde keşiş bu yolculuğa katılmak zorunda kalacaktı. Daha sonra Padişahın tutsaklarından biri tarafından Konstantinopolis'ten Viyana'ya yazılan mektupta bildirildiğine göre, Kaptanpaşa bu donanmayla Venediklilere ait olan Korfu adasının yakınlarında bir fırtınaya yakalanmış ve adı geçen mavna, on üç kadirga ve kalyon, bütün savaşılar, tutsaklar ve savaş malzemesi ile birlikte batmış. Geri kalanlar ise oraya buraya sürüklenmişler, üç kadirgadaki tutsaklar, gemideki Türklere baskın çıkmışlar, onları öldürmüşler ve denize atmışlar, daha sonra Alqueno'ya gelmişler orada da beş Malta kadirgası, Paşa tarafından adaya vergi toplamak için göndermiş olduğu iki gemiye rastlamışlar ve gemiyi içindeki tutsaklarla birlikte alıp götürmüşler.

ZANAATKARLARIN GEÇİT TÖRENİ

25 Mayıs'ta Konstantinopolis'teki elli kadar zanaatkâr, her yıl tekrarladıkları âdeti yerine getirdiler: Sıralar halinde gereçleri ile hükümdar sarayı önünden geçtiler ve herkesin önünde sergiledikleri zanaatlarını temsil eden armağanı Padişah'a sundular, sonra da top atışlarıyla bizim konutumuzun önünden geçerek kendi yerlerine döndüler.

GALATA'DA DİNÎ TÖREN

Aynı gün dini yortu nedeniyle Fransisken rahipleri Galata'daki manastırlarında görkemli bir tören düzenlediler.

PADIŞAHIN CAMİYE DUA ETMEYE GİTMESİ

28 Mayıs'ta Padişah duaya gitmek üzere görkemli bir alayla konutumuzun önünden geçti.

SN. ELÇİNİN ATLARI GÖRMEME GİTMESİ VE ODA HİZMETKÂRININ BAŞINA GELENLER

29 Mayıs'ta Sn. Elçi birçok şövalye ile birlikte Üsküdar'a gitti. Buraya Padişaha göstermek üzere her sene bir sürü Arap atı ve Berberistan atı getirirler. Sn. Elçi daha önce oda hizmetkârı Adam Besserer'e önden gidip bu atların nerede gösterildiğini öğrenmesini tembihlemişti. Adam, emri yerine getirmek üzere yola çıkmış ve rastladığı bir Türk'e atların gösterildiği yeri sormuş, o da kendisini oraya götürmeyi teklif etmiş, oda hizmetkârını birçok yerden dolaştırarak sonunda kimsenin onları görüp işitemeyeceği ıssız bir yola getirmiş. O zaman oda hizmetçisi adamın kötü niyetini anlamış ve can derdine düşmüş. Ama geri dönmek isteyince, rehberi onu zorla sürüklemeye kalkışmış. Oda hizmetçisinin üzerindeki giysi kendini savunmasını engelliyormuş ve Türk de onu bu giysisinden kısıkrak yakalamış, üstelik zavallının yanında gaspçıya karşı koyabileceği bıçak veya herhangi bir silah da yokmuş. Bu yüzden avazı çıktığı kadar bağırmaya başlamış. Oda hizmetkârı, bildiği birkaç dilden başka Türkçeyi de öğrenmişti, çünkü yıllarca Belgrad'ta bir Türkün tutsağı olarak yaşamıştı. Sonradan aşağı Macaristan'a yapılan sefer sırasında canını tehlikeye atmayı göze alarak bir sürü macerayı salimen atlatıp kurtulmayı başarmıştı. Oda hizmetçisi, "İmparator'un elçisinin hizmetkârına böyle mi davranılır, onun yardımına gelecek kimse yok mu? Hak ve adalete hizmet edecek kimse çıkmaz mı?" diye yaygara koparınca, civar evlerin birindeki bir Türk bunu duymuş ve pencere parmaklığının arasından sokağa bakınca meseleyi anlamış. Gaspçıyı azarlayarak, hemen gelip ona haddini bildireceğini söylemiş. Gaspçı bunu duyunca oda hizmetçisinin yakasını bırakıp kaçmış. Oda hizmetçisi kurtarıcısına teşekkür ettikten sonra konutumuza geri döndü ve başına gelenleri bize anlattı.

YABANCI ÜLKELERDEN GELEN HİRİSTİYANLAR TÜRKİYE'DE ÇOK İHTİYATLI DAVRANMAK ZORUNDADIRLAR

Demek ki Türkiye'de ihtiyatlı davranmakta yarar var. Çünkü eğer oda hizmetçisi Türkçe bilmeseydi ve yakında bulunan bir Türk ona yardım etmeseydi, adam kuşkusuz kaçırılacak, bir yerlerde saklı tutulacak ve bir süre sonra ya forsa olarak gemilerden birine veya başka bir amaçla bir alıcıya satılacak ve ömrünü köle olarak tamamlayacaktı. Çünkü burada yabancı

lkelerden gelen Hristiyanlar, tek başına veya sadece iki kişi olarak yanlarında onları koruyacak kimse olmaksızın ortalıkta dolaşırlarsa, onlara yollarını kaybettirirler ve kolayca kaçırlar. Bir takım aracı kişiler, böyle yabancı ve güzel bir insanı grlirse, onu ele geçirmek için her türlü yola ve çareye başvururlar, daha sonra da Türk kadınlarına satarlar. Bunlar da canları istediği kadar o esirleri yanlarında tutarlar ve ilerde izini kaybettirirler

BİR HİRİSTİYAN İÇİN CANINI KURTARABİLMENİN ÇARESİ

Eğer Bir Hristiyan erkeği bir Türk kadını ile yatar ve suçüstü yakalanır, suçu da kanıtlanırsa, artık yaşamaktan umudunu kesmelidir. Bunun gibi hayatta kalmanın söz konusu olduğu tüm olaylarda, Türkler Hristiyanlara özgürce karar verme hakkını tanırlar: Ya lmeye razı olacaktır, ya da din değiştirip Müslümanlığı kabul edecektir. Eğer İslm dinini seçerse, hayatta kalmasına izin verilir.

HAZİRAN 1617

PADİşAH, KENDİ ADINA YAPTIRDIĞI CAMİNİN¹⁸ SON TAşINI YERLEşTİRİYOR

8 Haziran günü Padışah yeni inşa ettirdiği caminin kubbesine son taşı yerleştirdi. Daha sonra cami dolaylarına kurulan çadırlarda vezirlere, paşalara, beylere, ağalara, avşlara ve diğer kişilere (ki bunların tümü aslında padişahın köleleri, kulları sayılmaktadır) el etek ptrld ve yüzlerce kaftan armağan edildi. Ayrıca yoksullara, muhtaçlara bol bol kurban dağıtıldı. ("Kurban" bizim Yunancadan aldığımız Almosen sözcüğüne tekabül eder.) Bu sırada etrafta büyük bir halk kalabalığı toplandı. İbrahim Pařa¹⁹ tarafından inşa ettirilmiş olan büyük bir sarayda bizim elçimizin yanı sıra Fransa, İngiltere, Venedik ve Felemenk elçileri de hazır bulundular ve töreni seyrettiler. Sözünü ettiğim elçiler ve Türk eşrafından olan birçok kişi, âdet olduğu üzere, armağan olarak kadife ve atlas kumaşlar dağıttılar ve bunlar bir süre için caminin dört minaresi arasına gerilen iplere asıldı, daha sonra da caminin içine taşındı.

¹⁸ Sultan Ahmed Camii –.n.

¹⁹ İbrahim Paşa: Veziriazam: 1523-1536

Bu cami, yarışların ve birçok eğlencelerin düzenlendiği Atmeydanı'nın hemen yanına inşa edilmiştir. 1609 yılında inşaata başlandığında, orada bulunan bir saray ve bir hayvan barınağı yıktırılmıştır. O zamandan beri her gün 1000'den fazla işçi bu inşaatta çalışmış ve sonunda yapı tamamlanmıştır. Caminin bitişiğinde bir imaret, bir medrese ve ayrıca din adamları için birçok hücre bulunmaktadır. Bunların tümü güzel bir duvarla çevrilecektir, ama iki yıldır inşa edilmekte olan bu duvar henüz tamamlanmamıştır. Sonunda bu yapının başka bir yerde eşine rastlanmayacak bir eser olacağı söylenmektedir. Nitekim binayı görenler, çok değerli olduğunu kabul etmektedirler.

Sırası gelmişken şunu da açıklamak gereğini duyuyorum: Türklerin geleneğine göre, bir hükümdarın kendi adına bir cami inşa ettirmeye hak kazanması için, Hristiyanların elinden bir toprak parçasını kendi ülkesine katmış, üstelik yönetimi altındaki ülkelerin her birinin geçim harcamalarını karşılayacak kadar gelir sağlamış olması gerekmektedir. Şimdiki Padişah bu koşulları yerine getirmediyse de, Müftü kendisine cami inşaatı bitinceye kadar bu görevini yerine getirmesi koşuluyla inşaata başlama iznini vermiştir. Nitekim öğrendiğime göre, Erdel seferi sayesinde elde edilen ganimetlerden bu inşaatın harcamaları için bir pay ayrılacaktı.

ÜÇÜNCÜ VE SON KIZ PADİŞAHIN HUZURUNA ÇIKMAMIZ

10 Haziran günü üçüncü ve son kez Padişahın huzuruna kabul edildik ve her şey ilk ziyaretimizde olduğu gibi geçti, bize ziyafet de verildi.

VEZİRİAZAMIN, PADİŞAHIN HUZURUNA ÇIKMASI

11 Haziran günü Veziriazam, Padişahın huzuruna çıktı ve âdet olduğu üzere kendisine ülkenin ve sarayın bayrakları teslim edildi aynı zamanda ordunun başında İran seferine çıkması vesilesiyle kılıç kuşanma töreni yapıldı.

VEZİRİAZAMIN KONSTANTİNOPOLİS'TEN AYRILIŞI

12 Haziran günü Veziriazam, yaya ve atlı askerlerden oluşan büyük bir ordu ile Zichifutlacapi [Çift Kapısı] adı verilen ve Yahudilerin yaşadığı semtte bulunan sur kapısından çıkarak Konstantinopolis'ten ayrıldı. Kendisini deniz sahiline kadar geçirdiler. Veziriazam orada bir kadırgaya bindi ve top, tüfek atışları, davul, zurna sesleri, halkın bağırış çağırışları

arasında karşı yakada bulunan Üsküdar köyüne gitmek üzere yolcu edildi. Ordu daha sonra ötede, Propontis [Marmara] denizine bakan geniş bir vadi-
de kurulmuş olan çadırlara yerleşti.

Aynı 13'ünde Sn. Elçi, şövalyeleri ve hizmetkârlarıyla birlikte Veziriazamı konakladığı yerde ziyarete gitti. Orada çok güzel bir karargâhın kurulmuş olduğunu ve kalabalık bir ordunun toplandığını gördük. Veziriazam Sn. Elçiye ve beraberindeki birçok kişiye birer kaftan armağan ettirdi. Sohbet sırasında, Tanrının yardımıyla Kisul-Bascha'ları [Kızılbaş] yeneceğini, bu yola baş koyduğunu, bunu başaramazsa şimdiye dek hiçbir leke bulaşmamış olan saç sakalı ağarmış başını şan ve şerefle toprağa gömdüreceğini söyledi.

Not: Veziriazam, kentten ayrıldıktan sonra daha on gün boyunca Babiâli'nin yönetimini elinde tuttu.

Sn. Elçi, bu ziyaretten dönerken Bosphorus'un sağ kıyısı boyunca bir saatlik yol giderek, buradaki bir yalıda oturmakta olan mazul Mehemet Paşa'ya²⁰ da uğradı.

KIZILBAŞ SÖZCÜĞÜNÜN AÇIKLANMASI

Türkler İranlılara "Kızılbaş" diyerek onlarla alay ederler. Çünkü Türklerin başlarına geçirdikleri sarık yerine İranlılar kırmızı bir yün takke kullanırlar. Bu yüzden Türkler onlara bu adı takmışlardır. Ama İranlılara Sophi [Sufi] ya da Sophilar da [Sufiler] derler. Bu sözcük birçok kimsenin sandığı gibi bilge kişi anlamına gelen Yunanca Sophos sözcüğünden türetilmiş değildir, Arapça sôphî'den [suf] gelmekte olup yün" demektir. Nitekim yukarda söz ettiğim takkeler de yünden yapılmaktadır.

SN. ELÇİNİN POMPEİ SÜTUNU'NU GÖRMEYE GİTMESİ

21 Haziran günü Sn. Elçi, yanına şövalyelerden birkaçını, hizmetkârlarını ve birçok görevliyi alarak daha önce de bahsettiğim Pompei Sütunu'nu görmeye gitti.

BUDİN PAŞASININ KONSTANTİNOPOLİS'TEN AYRILIŞI

26 Haziran günü Nakkaş Hüseyin Paşa, Budin'e gitmek üzere Konstantinopolis'ten ayrıldı. Bizim konutumuzun önünden gösterişli bir

20 Mazul Meheme+ Paşa: Görevinden uzaklaştırılmış olan Öküz Mehmed Paşa.

atlı alayı ile geçerken Sn. Elçi, borazan ve davul çaldırarak onu uğurladı. Paşa, kentin yarım mil ötesinde güzel bir bahçede çadırlar kurdurdu ve burada birkaç gün kaldı.

SN. ELÇİNİN BUDİN PAŞASINI ZİYARETİ

29 Haziran günü, Sn. Elçi, yanına birkaç şövalyeyi ve hizmetkârını alarak arabalarla kentin dışına çıktı ve Paşayı ziyaret etti. Paşa da dencyimli genç bir savaşçı olan kendi kapıbaşısını, bir çavuşu ve ayrıca on kadar süvariye bize eşlik etmeleri için yanımıza kattı.

TEMMUZ 1617

PADİŞAHIN SN. ELÇİYE BİR AT ARMAĞAN ETMESİ

6 Temmuz günü Sn. Elçiye Padişahın adına siyah bir at armağan edildi.

SN. ELÇİNİN VEZİRİAZAMI ZİYARETİ

8 Temmuz'da Sn. Elçi birkaç şövalyeyi ve hizmetkârını yanına alarak İran'a karşı sefere çıkan Veziriazam'ı ziyaret etmek üzere Akdeniz'e [Marmara'ya] açıldı. Denize yakın bir köy olan Justla'da [Tuzla] ordu karargâhına ulaştı. Veziriazam, yapması gereken son görevlerini de tamamlamak üzere burada kalıyordu. Veziriazam, Sn. Elçi'ye bıldırcın veya başka kanatlıların avlanmasında kullanılan çok iyi eğitilmiş iki güzel köpek armağan etti. Sn. Elçi, daha sonra da bu değerli köpekleri hep el üstünde tuttu. 9 Temmuz akşamı Sn. Elçi konutumuza döndü.

SN. ELÇİNİN VEDA ZİYARETİFRİ

Bu günlerde Sn. Elçi yukarda sözünü ettiğim elçileri, Müftüyü, Kaymakamı, vezirleri ve paşaları ziyaret ederek onlarla dostça vedalaştı.

KONSTANTİNOPOLİS KENTİ VE ÖNEMLİ BİNALARI

Eskiden Byzantium adıyla bilinen Konstantinopolis kenti, İmparator Konstantino Magno [Büyük Constantinus] tarafından 336 yılında yeniden inşa ettirilmiştir ve bu sebeple de o imparatorun adını taşımaktadır. Ama günümüzdeki Rumlar bu kente Stym-polis, [İstin Poli] Türkler ise Stambulda [İstanbul] demektedirler bunun dışında da genel olarak bu kent

Osmanlı Kapısı diye anılmaktadır. Kurulduğu tarihten beri burası doğunun en ünlü ve en önemli kenti durumundadır ve Hristiyanların elinde olduğu sürece de imparatorluğun payitahtı olmuştur. Bu kent Avrupa'nın veya Trakya'nın ve Rumeli'nin en ucunda, çok güzel, verimli bir arazide, Avrupa'yı ve Asya'yı birbirinden ayıran iki denizin, yani Karadeniz'in ve Akdeniz'in birbirine kavuştuğu bir yerde bulunmaktadır.

KENT HEMEN HEMEN ÜÇGEN BİÇİMİNDEDİR

Deniz tarafında yüksek ve güçlü, kara tarafında ise üç sıra halinde inşa edilmiş olan surlarla, kulelerle çevrilidir. Arada hendekler de bulunmaktadır. Kentin çevresi on sekiz Yunan veya İtalyan mili, yani beş buçuk Alman mili kadardır. Dış bölgeleri oldukça yüksek tepelerden oluşmaktadır. Bunların dibinden Türklerin Bogatzi [Boğaziçi] adını verdikleri Boshorus geçmektedir. Rumlar buraya Fuxinus denizinden gelen dar sokak anlamında Coemos demektedirler. Bizimkilere göre, kıyısında bulunan bir kilise nedeniyle Aziz Georg'un Kolu diye adlandırılan bu su yolu, oldukça güçlü bir akıntıyla Propontis denizine [Marmara] kavuşur.

Bu köşeden [Sarayburnu], Beş Kule'nin bulunduğu köşeye [Ayvansaray] kadar surların uzunluğu beş İtalyan mili ya da çeyrek Alman mili kadardır. Kuzeyde ise karşı tarafta bulunan Galata ile kentin arasında Propontis denizinin bir kolu, karanın içerilerine doğru sokulur. Buna Sinum cornurum [Altın Boynuz /Haliç] adı verilmektedir, çünkü bir geyiğin boynuzu gibi girintileri çıkıntıları vardır. Çevresi ile birlikte 20 İtalyan mili, ya da beş Alman mili uzunluğundaki bu deniz uzantısı, tüm dünyada ün salmış olan güzel bir liman oluşturmaktadır. Bu liman, çeşitli ülkelerden gelen gemilerin, ne kadar büyük ve ağır olurlarsa olsunlar, her iki kıyıya da rahatça yanaşabilmesine ve her iki kentin surlarının birinden ötekine ulaşılabilmesine olanak tanıyan bir derinliğe sahiptir. Burada peramae [pereme] adı verilen (bu sözcük, "karşı tarafa geçmek" anlamına gelmektedir) binlerce küçük tekne bulunmaktadır. Çok gezip birçok yer gören kimselerin dediklerine göre, bunların sayısı Venedik'teki gondollardan da fazlamış. Böylece çok sayıda insan her an bu su yolundan hatta Boshorus'tan bile geçebilmekte ve deniz yoluyla birçok yere gidip gelebilmektedir.

KENTİN BİRİNCİ KÖŞESİ

Yukarda sözünü ettiğim kent surlarının dışındaki birinci köşede, sahilin yukarısında, tekerlekler üzerinde otuz kadar top görülmektedir. Kent surlarının dışında daha birçok yerleşim vardır.

KENTİN İKİNCİ KÖŞESİ

Beş kulenin bulunduğu köşeden itibaren “terra firma” denilen kara surları başlar ve bunlar Yedikule’nin bulunduğu köşeye kadar altı İtalyan mili veya bir buçuk Alman mili uzunluğundadır. Bu surlar kentin batısındadır ve Trakya’ya, Makedonya’ya, tüm Yunanistan’a gidecek olanlar buradan yola çıkarlar.

KENTİN ÜÇÜNCÜ KÖŞESİ

Surlar, Yedikule’nin bulunduğu yerde Propontis [Marmara] denizine doğru bir çıkıntı oluştururlar. Deniz, yedi İtalyan mili veya çeyrek Alman mili uzunluğunda olan ve güneye bakan bu surların dibine kadar sokulur ve surlar tekrar doğu köşesi ile birleşir. Türk hükümdarının üçüncü sarayı olan Yeni Saray, Osmanlı Kapısı denen hükümdar sarayı ve karargâhı burada, kentin denize bakan kenarındadır. İçinden çaprazlama olarak dümdüz, yaklaşık üç İtalyan mili ve dörtte üç Alman mili boyunda bir duvar geçmektedir. Bunun denize bakan tarafı güzel bahçelerle ve köşklerle çevrilmiştir.

Konstantinopolis kenti yedi tepe üzerine kurulmuştur ve her tepenin üzerinde padişahlardan biri tarafından inşa ettirilmiş olan bir cami bulunmaktadır. Caminin çevresinde okul, bakımevi ve din adamları için yapılmış hücreler bulunmaktadır. Camilerin en önemlisi hükümdar sarayının yakınında bulunan ve en mükemmel biçimde inşa edilmiş olan muazzam S. Sophia’dır. Rumlar buna “kutsal bilgelik” anlamına gelen Hagia Sophia, Türkler ise Ayasofya derler. Çok ünlü olan bu ibadet evi gerçekten de görülmeye değer bir binadır. İç kısmında seksen adet, çoğu iki kulaç eninde, mermer sütun bulunmaktadır. Binanın içi tamamen aynı cins mermerle kaplanmıştır. Duvarlarında altın varaklı, renkli, güzel mozaik tablolar vardır. Fakat Türkler bunların üstüne beyaz boya çekmişlerdir, çünkü camilerinde tabloların bulunmasını istemezler. Onların inançlarına göre, hiçbir şey göremeyen, işitemeyen, cansız resimlere değil, sadece yeri,

göğü yaratmış olan Tanrı'ya ibadet etmelidir. Binanın kapıları, saf Korint madeninden sanatkârane biçimde yapılmıştır. Bu bina Hıristiyanların elindeyken, yalnız doğuda değil, tüm dünyada en mükemmel yapı olarak ün salmıştır. Öğrendiğime göre, etrafındaki dini binalarla birlikte çevresi bir mil kadarmış ve üç yüz bin duka gelir getirmekteymiş.

ÜÇ GÜZEİ ŞAPEİ [TÜRBE]

Binanın dışında, batı tarafında, mermerden yapılma üç güzel şapel bulunmaktadır. Bunlarda Türklerin üç padişahı ve onların çocukları gömülüdür.

PADİŞAHIN HAYVAN BARINAĞI

Biraz daha ötede padişahın hayvan barınağı [Arslanhane] bulunmaktadır. Burada birçok tuhaf hayvanı görmek mümkündür.

BEŞ COLUMNÆ [ANITSAL SÜTUN]

Kentte bulunan beş anıtsal sütunun üçü, Türklerin Atmeydanı adını verdikleri, Rumların ise Hypodromo [Hipodrom] dedikleri ve çeşitli yarışların, gösterilerin yapıldığı alanda bulunmaktadır.

1. Birinci sütun bir piramittir, yani dört köşeli, dibinden tepesine doğru sivrilen bir sütundur [Dikilitaş]. Tabanı, yüzeylerine çepeçevre şekiller işlenmiş mermer bir kaide üstündeki pirinç madeninden yapılma dört köşeli ayaklara oturtulmuştur. Bu düzgün taş sütun 40 arşın boyundadır ve alt kısmı dört arşın kalınlığındadır.
2. İkinci sütun tunçtan yapılma ve birbirine sarılı olarak yükselen üç yilandan oluşmaktadır [Burmali Sütun]. Tepede yılanların boynu ve başı birbirinden ayrılarak üç yöne doğru uzanmaktadır. Bu yüksek sütun bir kulaç kalınlığındadır.
3. Üçüncü sütun [Örme Sütun] dört köşe olup, taşların aralarına harç konulmadan birbiri üzerine oturtulmasıyla yapılmıştır ve bu kadar uzun süre yerinde durabilmiş olması hayret uyandırmaktadır. Bu sütun piramitten daha yüksektir.
4. Dördüncü sütun bizim konutumuzun, yani Nemçe Hanı'nın tam karşısında, çok yüksek, yuvarlak ve kırmızı mermerden büyük

ustalıkla yapılmış olan çok güzel bir sütundur [Çemberlitaş]. Güçlü taş bir kaideye üst üste oturtulmuş sekiz tane taş o şekilde yerleştirilmiştir ki, her bölümün arasında sütunun çevresini aynı taştan işlenmiş defne dallarından bir çelenk sarmaktadır ve tüm sütun bir tek taştan yapılmış gibi görünmektedir. En tepede beyaz mermerden bir çıkıntının üzerine Yunan harfleriyle bir yazı işlenmiştir. Bunun üzerinde vaktiyle İmparator Constantinus'un heykeli bulunmaktaymış. Bu kentte yaşanan birçok deprem ve bu yüzden çıkan yangınlar sebebiyle sütun yer yer çatlayınca büyük demir çemberlerle sağlamlaştırılmış.

5. Beşinci sütun [Arkadios Sütunu] Avrat Pazarı denilen yerde bulunmaktadır. Bu da beyaz mermerden yapılmış, yuvarlak ve çok yüksek bir sütundur. Aşağı kısmından yukarıya doğru, onu buraya diktirmiş olan kral Arcadi'nin [Arkadios] gerçekleştirdiği bir sefer çok zarif bir biçimde taşlara işlenmiştir. Sütunun içinde helezon biçimindeki bir geçitten tepesine kadar çıkılabilmektedir.

ESKİ SARAY VE BURADA YAŞAYANLAR

Kentin hemen hemen ortasına denk gelen yerde, yüksek bir duvarla çevrili olan Eski Saray²¹ bulunmaktadır. Burada Türk hükümdarının kadınları yaşar. Beyaz veya kara tenli hadım ağaları bu kadınları gözetirler. (Hadımların cinsel organları bütünüyle kesilip alınmıştır ve idrarlarını yapacakları zaman küçük, gümüş bir boru kullanmak zorundadırlar.) Kadınlar çok ender de olsa arabaya binerek sarayın dışına çıktıklarında, bindikleri arabanın her tarafı örtülerle kapatılır ve hadım ağaları at üstünde onlara eşlik ederler.

Hadımların sayısı yüzü geçmektedir. Bunlar sarayda görevlendirilip birçok önemli mevkilere getirilirler. Nitekim biz Konstantinopolis'e gelmeden kısa bir süre önce, Mehmed²² adında bir hadımağası kaymakam olmuştu. Türklerin eşrafından birçok kişi, haremelerini koruma görevini bu hadımlara verirler.

21 Günümüzde İstanbul Üniversitesi'nin bulunduğu yerdeydi.

22 Hadım Mehmed Paşa.

EĞLENCELİ GÖSTERİLERİN SEYREDİLDİĞİ MEYDANLAR

Yakınlarda bulunan bir meydana, burada bulunan birçok küçük dükkândan ötürü Tahtakale²³ adı verilmiştir. Bu meydana, diğer birçok yerde de olduğu gibi, her gün güreş, atlama yarışları gibi eğlenceler düzenlenir. Bazen çeşitli hayvanlara öğretilmiş olan marifetler gösterilir. Türkler böyle gösterileri açık alanlarda düzenlerler ve birçok kişinin seyredebilmesini sağlarlar. Bu gösterilerde herkes para ödeyip ödememekte serbesttir.

ATIŞ KULÜBELERİ

Buralarda bulunan birçok kulübede ok ve yayla atış talimleri yapılır.

YEDİKULE KALESİ

Bu kale, yedi adet kuleden ibaret olduğu için, yetti gula” [Yedikule] adını almıştır. Eski Yunan dilini biraz bilen Rumlar buraya Hepta pyrgon derler. Basit halktan olan kimseler ise, yarı Yunanca, yarı Türkçe olan Hepta–Gulades adını kullanırlar. Burası, yedi kulesi olan yüksek bir surla çevrili korunaklı bir yerdir. Türk hükümdarının hazinesi burada muhafaza edilir. Zaman zaman da önemli tutsaklar buraya getirilirler ve yenileriden ibaret güçlü bir muhafız birliği tarafından gözetim altında tutulurlar.

WESENSTEIN [BEZİSTAN/BEDESTEN] DENİLEN ALIŞVERİŞ YERİ

Çok güzel inşa edilmiş olan bu büyük bina, değerli taşlar, inciler, altın gümüş, kadife, ipek ve bir yığın değerli eşya ile dolu inanılmaz zenginlikler barındıran bir hazinedir.

HİRİSTİYAN PAZARI

Bedestenin dışındaki yere Yasi-bazar [Esir pazarı] adı verilmektedir. Buraya her gün yüzlerce yaşlı, genç, kadın, erkek esir getirilip satışa sunulur. Alıcılar, sanki birer hayvan satın almış gibi, onları çırlıçılak soyup gözden geçirirler elleriyle yoklarlar ve beğenirlerse satın alırlar. Bundan sonra da artık kendi malları olarak onları istedikleri gibi kullanırlar.

Kentte bunun dışında da önemli meydanlar pazarlar ve sokaklar vardır ve buralarda genelde aynı cinsten olan mallar güzel bir düzen halinde sergilenir.

23 Tahtakale adı taht-el kala'nın (kale altı) bozulmuş halinden gelmektedir.

KONSTANTİNOPOLİS PATRİÇİNİN KONUTU

Konstantinopolis patriğinin konutu Beş Kule'nin yakınındadır ve hemen bitişiğinde bir kilise²⁴ bulunmaktadır. Her ikisi de amaca uygun, düzgün inşa edilmiş yapılardır.

TÜRK HALKININ EVLERİ

Paşaların ve eşrafın konakları, sarayları dışında, Türk halkının evleri genelde çok sadedir ve geleneksel biçimde birbirine bitişik olarak inşa edilmiştir.

AQUADUCT [SUKEMERİ] VE ÇEŞMELER

Daha önce de büyük harcamalarla sanatkârane bir biçimde inşa edilmiş olan sukemerlerinden söz etmiştim. Bu yolla getirilen su, kentin birçok yerinde taş duvarların önüne yerleştirilmiş olan çeşmelere iletilmektedir. Her isteyen bu çeşmelerin musluklarından ihtiyacı kadar su alabilir.

AYASOFYA YAKININDAKİ ÇEŞME

Özellikle Ayasofya yakınındaki çeşme çok ünlüdür, çünkü suyu çok taze ve serinleticidir. Sucular, deriden yapılmış torba biçimindeki tulumlara bu sudan doldurarak atların sırtına yüklerler ve kentin çeşitli semtlerine taşırlar. Ayrıca paşaların ve önemli kişilerin kalabalık semtlerde, çok kişinin geçtiği yolların kenarında yaptırdıkları, güzel birer şapel biçimindeki mezarlarının [türbe] dışında, üstü kubbeyle örtülü ve parmaklıklarla çevrili bir yapının içinde birer de çeşme bulunur. Buradaki bir görevli her gün halka toprak kaplar içinde taze su sunar [sebil]. Ayrıca bu sudan, ucunda musluk bulunan büyük tulumlara doldurulur ve sucular bunları omuzlarına yükleyerek kentin çeşitli semtlerine taşırlar, orada isteyenlere pirinç madeninden yapılmış, içi değerli taşlarla bezenmiş güzel kâselerle su ikram ederler. Bu ikram çok makbule geçer. Çeşmeler bazı kişiler tarafından, bir hayır işlemiş olmak ve anılmak için bir vakıf olarak yaptırılır.

KONSTANTİNOPOLİS KENTİ HAKKINDA SON SÖZ

Konstantinopolis'te bin kadar büyük ve küçük güzel cami ve türbe olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca yüzlerce hamam, kervansaray, imaret ve

24 Ayios Dimitrios Kilisesi.

fakirlerin, düşkünlerin, hastaların Tanrı rızası için bedava barındırıldıkları ve tedavi edildikleri timar-hanların [Bimarhane] bulunduğu söylenmektedir. Kentte atla işletilen değirmenler, aş evleri, içecek sunulan yerler ve daha birçok bina bulunmaktadır. Kısacası: Burası çok büyük ve dünyaca ünlü, kalabalık ve hem denizde hem karada geniş bir alana yayılmış olan önemli bir ticaret kentidir. Burada birçok ülkenin elçiliği bulunur. Çeşitli halklardan insanlar bu kentte ticaret ve zanaatla uğraşmaktadır. Konstantinopolis'te ve Türkiye'nin birçok kentinde 70.000 kadar Yahudi yaşamaktadır ve bunlar tüm doğunun en önemli ticaret ve para işlerini ellerinde tutmaktadırlar. Konstantinopolis kenti Osmanlı hanedanının dokuzuncu kuşağından olan Sultan II. Mehmed tarafından 1453 yılında büyük bir ordu ile 50 gün boyunca karadan ve denizden kuşatılarak ve topa tutularak fethedilmiştir. O sırada Konstantinopolis'te, adı Konstantin [XI. Konstantinos Paleologos] olan bir imparator hüküm sürmekteydi ve onun da annesinin adı kentin kurucusu olan kralın annesinin adı gibi Helena [Helene Dragas] idi. Bu kent 1117 yılından beri Hristiyanların elindeydi ve Doğu imparatorları tarafından yönetilmişti. O tarihten itibaren kente devamlı olarak yedi sefer düzenlenmiş ve sekizinci seferde kent yenik düşmüştür.

Buraya kadar başından beri Konstantinopolis'i ve en önemli semtlerini anlattığıma ve sırası geldikçe Pompei Sütunu'ndan da söz ettiğime göre, bundan sonra da Bosphorus'un Asya kıyısı boyunca yukarıya doğru, Pontus Euxinus'a kadar gidip sonra Avrupa yakasını izleyerek aşağı inecek ve Haliç'e gireceğim, bunun da sonuna kadar yola devam ederek etrafta gördüğüm önemli şeyleri gözler önüne sermeye çalışacağım. Umarım, bu konulara meraklı olan kişiler bunları zevkle okurlar ve anlattığım yerler hakkında verdiğim bilgilerden yararlanırlar.

KONSTANTİNOPOLİS'TEN COLUMNİA POMPEİ'YE KADAR BOSPHORUS BOYUNCA YAPILAN YOLCULUK

Konstantinopolis hakkında bilgi verirken, bizim ülkemizde "Aziz Georg'un Kolu" diye adlandırılan Bosphorus'un, kentin doğuya bakan birinci köşesi hizasında Propontis denizine kavuştuğunu anlatmıştım. İşte tam burada denizin içinde bulunan ve deniz suları tarafından kısmen

örtülen küçük bir kayanın üzerine inşa edilmiş olan bir kulenin yanından karşı kıyıya geçtim. Bu kuleye Rumlar ve İtalyanlar genelde Toere di Scutari [Üsküdar kulesi] derler, çünkü Üsküdar'a uzaklığı yüz adım kadar bile değildir. Türkler ise buraya Kis-gula [Kız Kulesi] adını vermişlerdir. Bu kule bir duvarla çevrilmiştir ve içinde çok derin, kayaların içine oyulmuş, tatlı suyu olan bir kuyu vardır. Kulenin üstünde ve duvarların iç kısmında yaklaşık 10 adet küçük top bulunur. Buradan Asya kıyısındaki Üsküdar köyüne ulaşılır. Daha önce burada Calcedon [Kalkedon/Kadıköy] kenti bulunurmuş. Bu sahildeki güzel evlerin, camilerin ve bahçelerin önünden geçerek bir saat boyunca ilerleyip, eski, harap bir kaleye vardım. Türkler bu kaleye Anadolis Chisar [Anadolu Hisarı] Rumlar ise Anadolis Castellion derler. Bu kaleyi ve karşı sahilde, Avrupa yakasında bulunan diğer kaleyi Sultan Süleyman inşa ettirmiştir²⁵ Amacı, Avrupa'ya ve Asya'ya her zaman serbestçe geçebilmek ve bizimkilerin yolunu kesebilmektir. Böylece Konstantinopolis'i ele geçirmek daha kolay olacaktı. Eski duvar kalıntılarının ve ibadet evlerinin önünden geçerek sonunda Pontus Euxinus adı verilen Karadeniz'in girişine ulaştık. Burada daha çok Avrupa yakasına yakın olan iki doğal kayalık bulunmaktadır. Bunlar, büyük olmamalarına karşın, etrafları suyla sarılı olduğundan ada sayılmakta ve gök mavisi anlamına gelen Cyaneas adıyla anılmaktadırlar. Çünkü uzaktan bakıldığında bu kayaların rengi mavi gibi görünmektedir. Söz konusu kayalara, Symplegades ve Planeas da denir.²⁶ Nitekim bu kayalara uzaktan bakanlar, bunların kâh birbirlerine yaklaşmış birleştiklerini, kâh birbirlerinden uzaklaştıklarını sanırlar. Ama aslında böyle bir şey olmaz, kayalar renklerinden ötürü uzaktan öyle görünmektedirler. Deniz dalgalarının akıntı nedeniyle çarpışması ve tekrar ayrılması yüzünden, kayalar birbirlerine yaklaşmış birleşiyormuş ve bir tek kaya haline geliyormuş, sonra birbirinden uzaklaşıyormuş, daha sonra da gene birbirine yaklaşmış izlenimini uyandırmaktadırlar. Aynı durumu biz de yaşadık. Ben birinci kayanın üzerine tırmanmaya cesaret edemedim, çünkü çok dikti ve deniz suları buraya şiddetle vuruyordu. Bu nedenle ikinci kayaya çıktım.

25 Rumeli Hisarı'nı Sultan II. Mehmed yaptırmıştır.

26 "Öreke Taşı" denilen bu kayalar, İstanbul Boğazı'nın Karadeniz'e kavuştuğu yerde, Avrupa yakası yakınında bulunuyorlardı.

Oradan birinci kayaya geçmek bana daha kolay gibi görünmüştü. Ama bunu başaramadım ve birinci kayaya çıkmaktan vazgeçmek zorunda kaldım. Bana söylediklerine göre, söz konusu kayalar bu yüzden gizemli bir şöhrete sahipmişler. Sayın Bussbeck'in,²⁷ hayal ürünü olduğunu veya belki de başka bir yere sürüklendikleri için burada bulamadığını ileri sürdüğü adacıklar işte bu kayalardır. Büyük kayanın üstünde çok tanrılı inanç zamanından kalma bir tapınak bulunmaktadır. Tapınağın taşlarına İmparator Augustus'un mühür olarak kullandığı özel işaretinin Roma harfleriyle kazınmış olduğu hâlâ seçilebilmektedir, ama zaman içinde okunaksız hale gelmiştir. Bu tapınakta, beyaz mermerden yapılma, oldukça yüksek, yuvarlak bir sütun bulunmaktadır ve gerek Rumlar gerekse İtalyanlar buna, onu buraya dikmiş olan kişinin adına atfen Pompei Sütunu adını vermişlerdir. Söz konusu kıyıda bulunan tepedeki köyün girişinde taştan yapılma köşeli bir kule bulunmaktadır. Burada yaşayanlar buna "ışık saçan" anlamına gelen Phanarion, yani "fener"²⁸ adını vermişlerdir. Çünkü kulenin en üst katında, duvarın çevresine yüksek ve geniş pencereler yapılmış ve içlerine büyük geniş camlar yerleştirilmiştir. Kulenin orta yerinde bulunan dört parmak derinliğinde ve iki kulaç genişliğindeki çok köşeli büyük yuvarlak madeni çanağın içine bir fitil yerleştirilir ve üstüne yağ doldurulur. Karanlık basınca bu fitil yakılır ve gemiler ta uzaklardan ateşin ışığını görerek çok tehlikeli olan Boğaziçi'nin dar girişinde karaya çarpmamak için tedbir alabilirler.

Size anlatmayı vaat ettiğim bu yere ulaşmak için 32 İtalyan mili, ya da 8 Alman mili uzunluğundaki deniz yolundan Avrupa kıtasına ait sahil boyunca ilerlerken birçok köyün önünden geçtik ve Yeni Hisar veya Rumeli Hisarı diye bilinen, Rumların ise Neo-castron dedikleri, Batılı Hristiyanların ve özellikle Almanların, Türklerin buraya yakıştırdıkları isime uyarak Kara Gula [Kara Kule, Rumeli Hisarı] ismini verdikleri yere vardık. Burası sahilden itibaren gerideki tepeye doğru yükselen iki sıra çok kalın surlarla çevrili bir alanın içinde bulunan, tepesi kurşunla örtülü üç

27 Oğuz Ghislain de Busbecq, Turkish Letters - Türk Mektupları, İngilizce'den çeviren: Derin Türkömer, Yay: Doğan Kitapçılık A.Ş. 2005; 1. Mektup, s. 40: "... Onlara 'Çarpışan kavarlar' da deniyor. Size samimiyetle itiraf etmeliyim. Kı, oralarda gecirdiğim birkaç saat içinde böyle bir adanın izine rastlamadım. Herhalde yüzerek başka bir yere gitmiş olmalı!"

28 Rumeli Feneri kastediliyor olmalı.

büyük, yuvarlak, sağlam kuleden oluşmaktadır. Kulelerin ikisi aşağıda, kıydadır. Gerektiğinde bu kulelerde bulunan toplarla Boğaziçi'nden geçmekte olan gemilere ateş açılabilmekte ve tüm bölgenin savunulması mümkün olmaktadır. Üçüncü kule yukarda, Karadeniz'e bakan köşede bulunmaktadır ve yarısı surların içinde yer almaktadır. Bu büyük kuleye yüksek mevkilerde bulunmuş olan tutsaklar hapsedilirler. Kule hakkında korkunç söylentiler dolaşır, çünkü buraya hapsedilenlerin bir daha kurtulmak umudu çok zayıftır. Bu kalenin Konstantinopolis'ten uzaklığı bir büyük Alman mili kadardır. Biz Konstantinopolis'e geldiğimizde bu kulede hapis yatan birçok tutsağın arasında Budoffscki ve Cureckscki adlarında iki Lehistanlı asilzade de bulunmaktaydı. Budoffscki adındaki tutsak, Sn. Gratiano sayesinde bağışlandı ve büyük bir fidye karşılığında serbest bırakıldı. Diğer tutsak ile Sn. Elçimiz ilgilendiyse de o günlerde ona yardım etmek için hiçbir olanak bulamadı. Ama söz konusu kişi, biz oradan ayrıldıktan sonra, Fransa Elçisi'nin çevirdiği bir takım dalavereler ve sağladığı yardımlar sayesinde kuleden kaçmayı ve oradan uzaklaşmayı başardı. Bu yüzden Fransa Elçisi, bir süre konutundan ayrılması yasaklanarak cezalandırılmış.

BEŞİKTAŞ

Yukarda anlattığım Rumeli Hisarı'nın aşağısında Beşiktaş adı verilen bir semt vardır. Bu adın verilmesinin sebebi, tutsakların ve beşik içindeki çocukların köle satıcılarına burada teslim edilmesiymiş.²⁹ Dünyaca ünlü deniz savaşçısı Hayreddin Paşa'nın mezarı da buradadır.

HAYRETTİN PAŞA

Bu isim "iyilik yapan" anlamına gelmektedir. Önceleri balıkçılık yapan bu adam, sonradan denize açılan gemileri soyan güçlü ve ünlü bir korsan olmuş ve Türk hükümdarı tarafından General Capitan del Mare konumuna getirilmiş. İtalyanların Barba-rossa diye adlandırdıkları bu ünlü

29 Buonde'mouiti haritasında Galata'nın dışında, kuzey doğru resmedilmiş iki sütun görülmektedir. Beşiktaş adının bu çifte taş anlamına gelir. Bizans dönemindeki Diplokonion adından geldiği ileri sürülmüştür. Ancak Semavi Evise, Diplokonion'un simdiki Beşiktaş'ta olduğunu savunmanın doğru olmayacağını, bu çifte sütunun Fındıklı'dan Ortaköy'e uzanan geniş bir alanda ver almasının muhtemel olduğunu söyler. Adır burada ileri sürüldüğü gibi besiktevken satılan kölelerden gelmesi bir sövlenceden öteye değer taşınmamaktadır.

denizci, kendisi için yaptırmış olduğu bir Mescitte [türbede] gömülüdür. Çevredeki güzel bahçelerin, evlerin ve ibadet yerlerinin önünden geçtikten sonra, yarım saat kadar mesafede kıyıya yakın bir meydana gelinir ki burada üç yüz elli kadar güzel top sergilenmiştir. Bunlardan bazıları çok büyüktür, ayrıca havan topları da vardır. Topların birçoğu Hristiyanların elinden alınmıştır. Bazıları kaideler üzerine yerleştirilmiştir, ama çoğu yere yatırılmıştır ve hepsi de üzerlerinde koruyucu bir çatı olmaksızın açıkta durmaktadırlar. Bu meydanın gerisindeki yüksekçe bir yerde top dökümhanesi anlamına gelen Topana [Tophane] bulunmaktadır. Bu büyük binanın yapı olarak bir özelliği yoktur.

Bundan sonra Galata'ya varılır ve kıyı boyunca ilerleyerek bu semtin Bosphorus'a bakan köşesinde kent surlarına varılır. Artık Bosphorus'tan ayrılma zamanı gelmiştir. Propontis denizinin karanın içlerine doğru uzanan kolu olan Haliç burada başlar ve Galata yakınlarına kadar sokulur. Padişahın gemilerini yaptırdığı ve onarttığı Tersane buradadır. Tersane, yaklaşık iki yüz adet yan yana dizili, üstü birer çatı ile örtülü binadan ibarettir. Kazandıkları önemli zaferlerden ve başarılarından ötürü değer verilen gemiler de, bir işe yaramadıkları halde burada korunmaktadırlar. Hemen yanında da adına Wannen³⁰ denen ve padişahın esirlerinin, kadırgalarda kürek çektirilen Hristiyan forsaların barındırıldığı zindan bulunur. Burası büyük bir kümese benzemektedir. Donanma seferden döndüğünde, forsalar kışı burada geçirirler. Sair zamanlarda diğer tutsaklar da buraya kapatılırlar. Bu zavallılar köpeklerden daha kötü koşullarda, sefalet içinde yaşarlar. Tutsaklar zaman zaman, bazı işlerde çalıştırılmak üzere ikişer ikişer kalın demir zincirlere bağlanmış olarak iş yerlerine götürülürler.

Burada daha önce de birçok kez sözünü ettiğim İranlı tutsaklar da gördüm. Bunlar da demir kelepçelerle bağlı olmakla beraber herhangi bir işte çalıştırılmazlar. Yaklaşık yedi yıldan beri Konstantinopolis'te bir çeşit nezaret altında tutulan İran Elçisi, kendisine ve yakınlarına her gün

30 Wannen (Aynı.) yıkanma teknesi, "Bagno" (İtalyanca): Tersanenin yanında bulunan ve tutsakların, kölelerin kapatıldığı zindan. Bkz. Bagnio del gran Turco, Friedrich Seidel, *Sultanın Zindanında*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2010.

Padişah tarafından bol miktarda gönderilen yiyeceklerin bir kısmını ve başka ihtiyaç malzemelerini bu tutsaklara yollamaktadır.

AV KORUSU

Sözünü ettiğim tersanenin ötesinde Padişahın av korusu bulunmaktadır. Sedir, servi gibi çeşitli, ağaçların yetiştirildiği bu korunun içine güzel köşkler inşa edilmiştir.

PROPONTİS UZANTISININ BİTİMİ

Söz konusu korunun ilerisinde Propontis denizi uzantısının bitimine varılır. Eskiden Cytarus ve Cambyses denilen, şimdi ise Machleva [Alibeyköy Deresi] ve Chartaricon [Kâğıthane Deresi] diye adlandırılan iki ünlü tatlı su deresi burada denize akar.

GALATA KENTİ

Yunanca “karşı yakadaki kent” anlamına gelen Pera adıyla da anılan Galata, Cenevizler tarafından kurulmuştur ve daha önce de belirttiğim gibi, Konstantinopolis’in önünden geçen Propontis’in kolunun karşı kıyısında bulunmaktadır. Galata, oldukça geniş bir alanı içine alan bir surla kuşatılmıştır. Kentte Fransisken ve Dominiken tarikatlarına ait iki manastır bulunmakta ve bunlarda İtalyan keşişler yaşamaktadır. Galata’nın hemen hemen tümünde ticaretle meşgul olan Rum ve İtalyan kökenli Hristiyanlar oturur. Kent, üzerine kurulduğu tepenin doruğundan ileriye de yayılarak genişlemektedir. Evlerin arasında güzel bahçeler vardır. Daha önce adlarını andığım acemioğlanların barındırıldığı saray [Galata Sarayı], Fransızların, İngilizlerin, Venediklilerin ve Hollandalıların Kapı’ya gönderdikleri elçilerin konutları da burada bulunmaktadır.

ELÇİLERİN GÖREVLERİ VE OTURDUKLARI KONUTLAR

Elçiler, efendileri olan kralların Türk hükümdarı ile yaptıkları anlaşma uyarınca burada bulunurlar. Başlıca amaçları, buradaki ve doğudaki ticaret ilişkilerini desteklemektir. Eğer milletlerine ait bir gemi, bir tüccar veya herhangi bir vatandaş zarara uğrar, kötü muamele görürse, bunu yetkili makama bildirmek ve hakkını savunmak da onların görevleri arasında yer almaktadır.

Bizim elçilik grubundakiler Galata'dan çok hoşlanmışlardı ve zaten daha önce de bu semtin methini duymuştuk. Nitekim Galata'da güzel mallar, özellikle de nefis şaraplar bulup satın alabileceğimizi de bizzat saptadık. Her şeyden evvel öbür tarafta çok az rastladığımız insanlara da burada rastlayabiliyorduk. Onlarla bir araya gelerek hoşça vakit geçiriyor, can sıkıntısını dağıtıyorduk. Böylece işsiz güçsüz olarak Konstantinopolis'te kaldığımız iki ay boyunca her gün, gemilerle yabancı ülkelerden gelen kişilerle tanışabilmek için bu semti ziyaret ettik.

KONSTANTİNOPOLİS'TEN PRAG'A KARAYOLUYLA DÖNÜŞÜMÜZ

KONSTANTİNOPOLİS'TEN AYRILIŞ

Sn. Elçi, daha önce de söz ettiğim Hasan Paşa tarafından görevlendirilen refakatçilerle birlikte, otuz sekiz fayton ve “Bulgar arabası,” 40 binek atı ve dört deveden oluşan bir alayla 20 Temmuz günü sabah saat 6’da yola çıktı. Bu sefer bayraklar sarılı durumda kaldı ama gene de Kaymakamdan büyük güçlüklerle izin alınmasıyla, davullar, borazanlar çalınarak kentin sokaklarından geçtik.

TÜRKLERİN ÜÇ KÖLEYİ GERİ ALMALARI

Edirne kapısına geldiğimizde birçok Rum ve Türk, kaçan kölelerini geri almak için bizim yolumuzu kestiler. Tanınmamak için kıyafet değiştirip üstü açık arabaların içinde saklanmış olan üç kaçak köleyi yakaladılar. (Kaçaklar, üstü açık arabaların, kapalıları kıyasla daha az kuşku uyandıracığını ve dolayısıyla güvencede olduklarını sanmışlardı). Hatta daha da sıkı bir arama yapmaya kalkışıldıysa da, buna izin verilmedi ve onlar da ister istemez bizi bırakıp uzaklaştılar.

KÜÇÜKÇEKMECE

Saat 12’ye doğru Küçükçekmece’ye vardık ve bir kervansarayda konakladık. Sn. Elçi, Bay Michel Startzer’i, tercümanını ve Bay Breuning’i bazı meseleleri halletmeleri için Konstantinopolis’te bıraktı. 21 Temmuz gününü de orada geçirdik

BÜYÜKÇEKMECE

22 Temmuz sabahı saat 4’te hareket ettik ve öğleden önce saat 5’te Büyükçekmece’ye vardık. Kilisenin çevresinde konakladık. Akşam saat 9’da oradan ayrıldık.

SİLİVRİ

23 Temmuz sabahı saat 4’de Silivri’ye vardık ve kentin önündeki pazar meydanı yakınında bulunan güzel geniş bir evde konakladık.

ÇORLU

Ayın 24'ü akşamı saat 8'de Silivri'den ayrıldık ve 25 Temmuz sabahı saat 5'te Çorlu'ya vardık. Orada bir kervansarayda konakladık. Sn. Elçi bir borazancısı ile birlikte Çorlu'da kaldı ve faytonunu da orada alıko-yarak Konstantinopolis'te bırakmış olduğumuz yukarda adı geçen kişileri bekledi.

SN. ELÇİNİN YENİDEN BİZE KATILMASI

26 Temmuz sabahı saat 2'de Sn. Elçi, söz konusu kişilerle birlikte yeniden bize katıldı, (aralarında Bay Startzer bulunmuyordu, çünkü o bir çeşit rehine durumundaydı ve deniz yoluyla tekrar Konstantinopolis'e dön-müştü.) Saat 3'te hep birlikte oradan hareket ettik.

I.ÜLEBURGAZ

Saat 12 dolaylarında I.üleburgaz'a vardık ve bir kervansarayda konakladık.

BABAFSKİ

Ayın 27'si akşamı saat 7'de oradan ayrıldık ve gece yarısı Babaeski'ye vardık. Orada daha önce de kaldığımız evde konakladık.

EDİRNE

28 Temmuz akşamı saat 7'de yeniden yola çıktık ve ayın 29'u sabahı saat 7'de Edirne kentine vardık, büyük bir kervansarayda konakladık.

BAY BREUNING'İN VİYANA'YA GÖNDERİLMESİ

Ayın 30'unda daha önce de adından söz ettiğim Bay Breuning, yanı-na kendisine eşlik edecek bir çavuş katılarak bizim önümüzden Viyana'ya gönderildi.

TÜRKLERİN KAÇAK KÖLELERİNİ ARAMALARI

31 Temmuz günü çok sayıda Türk ve Rum, Sn. Elçi'ye ve kadiya baş-vurarak kaçan kölelerini bulmak için ahırlarda, arabalarda ve başka yerlerde arama yapmak istediklerini bildirdiler. Kendilerine izin verildiyse de, hiçbir kaçak köle bulunamadı. Aynı gün daha başka olumsuz olaylar da yaşandı.

AĞUSTOS 1617

1 Ağustos sabahı saat 2'de Edirne'den hareket ettik. Çünkü oradaki Türkler bize karşı çok olumsuz bir davranış içindeydiler. Tekrar zorla daha sıkı bir arama yapmaya kalkışabileceklerinden endişelenerek, oradan ayrıl-mamızın daha iyi olacağına karar verildi.

MUSTAFA PAŞA KÖPRÜSÜ

Öğle vakti Mustafa Paşa köprüsüne vardık ve oradaki kervansarayda konakladık.

HARMANLI

Ayın 2'sinde sabaha karşı saat 3'te yola çıktık ve öğleden evvel saat 9'da Harmanlı'ya vardık. Orada bir kervansarayda konakladık.

ŞETMELE (SEMIHÇE)

Ayın 3'ünde sabah saat 2'de oradan ayrıldık ve öğleden evvel saat 10'da Şetmele'ye vardık, açık alanda konakladık.

PAPAZKÖY

Ayın 4'ünde sabaha karşı saat 2'de yola çıktık ve öğleden evvel saat 9'da Papazköy'e vardık. Açık alanda konakladık.

FİLİBE

Ayın 5'inde gece yarısından sonra saat 1'de yola çıktık ve öğleden evvel saat 7'de Filibe'ye vardık, kervansarayda konakladık.

TATARPAZARI

Ayın 6'sında akşam saat 5'te Filibe'den yola çıktık ve ayın 7'sinde gece yarısından sonra saat 1'de Tatarpazarı'ndaki kervansaraya ulaştık. Buraya bizden başka küçük, tek atlı bir arabayla bir Tatar da gelmişti ve yanında Belgrad'dan satın almış olduğu bir Rus oğlan ile 11 yaşlarında bir kız çocuğu vardı.

Öğleden önce bizim gruptakilerin birçoğu pazar yerine gezmeye gittiler. Orada Türkler her zaman yaptıkları gibi bizimkilere laf attılar. Bizimkiler de onlara karşılık verince, yüzlerce Türk bir araya gelerek

bizimkileri kervansaraya kadar kovaladılar. Bizim gruptan olan diğer kişiler arkadaşlarının yardımı koştular, kavga büyüdü ve taraflar karşılıklı birbirlerine taşlar fırlattılar, bizimkiler demir çubuklarla, kılıçlarla saldırganların üstüne yürüdüler. Sn. Elçi gürültüyü duyunca dışarı çıktı ve bizimkileri yatıştırdı, bizim refakatçilerimiz de saldırgan Türkleri oradan kovdular ve kalabalık dağılıncaya kadar kapıları kapattırdılar.

TATAR'IN YANINDAKİ OĞLAN ÇOCUĞUNU ALIP GÖTÜRMEMİZ

Ayın 8'inde sabah saat 2'de yola çıktık ve yukarda sözünü ettiğim Tatar'ın yanındaki oğlan çocuğunun ısrarlı yalvarmaları üzerine bir Hristiyan dindaşımız olarak onu da yanımıza aldık.

GELDERVEN

Öğleden önce saat 9'da, Hoemus (Balkan) dağlarının başladığı yerde bulunan Gelderven adındaki küçük bir Bulgar köyüne geldik ve burada konakladık. Köy sakinlerinin çoğu evlerinin dışında olduklarından, burada ekmek ve şarap bulamadık. Sn. Elçinin refakatçileri, evlerinde kalan köylülere ekmeğin ve şarabın karşılığı olan parayı ödeyeceğine dair söz vermelerine rağmen, ihtiyaçlarımızı gideremedik. Sonunda ortalıkta kimse görünmediğinden, herkes kendi başının çaresine baktı.

KADINLARIN YAYGARASI

Akşam geç vakit köyün kadınları geri döndüler. Evlerinde bıraktıkları yiyecek ve içeceği yerinde bulamayınca ve –iddialarına göre– birçok öteberilerinin de eksik olduğunu fark edince, hepsi bir araya toplanarak büyük bir yaygara kopardılar. Bir yandan âdetleri olduğu üzere saçlarını yoluyor, yüzlerini tırmalayıp kan içinde bırakıyor, bir yandan da “O le le le!” diye bağıryorlardı. (Bu yüzden bizimkiler bu köye “Lele köyü” adını taktılar.) Kaybolan öteberinin çok da büyük bir değer taşımamasına ve aslında mal sahiplerinin bizzat kabahatli olmalarına rağmen, Sn. Elçi, bir miktar para ödeyerek bu yaygaracı kadınları susturdu.

TATAR'IN KAYBOLAN OĞLANI ARAMASI

O sırada da oğlan çocuğunun kaybolduğunu fark eden Tatar, bize refakat etmekle görevli olan kişiden çocuğun kendisine teslim edilmesini

istedi. Çocuğu bizim aldığımızdan emin olduğunu söyledi. Görevli, Sn. Elçiye durumun ciddiyetini açıkladı. Sn. Elçi ise, bir şeyden haberi olmadığını ileri sürdü ve özür dileyerek arama yapılmasına izin veremeyeceğini belirtti. Bunun üzerine Tatar, eli boş olarak geri dönmek zorunda kaldı.

SALDIRIYA UĞRAMAKTAN KORKMAMIZ

O gece arabalarımızı iyice birbirine yaklaştırdık ve etrafta birçok ateş yakarak nöbetçiler diktik, çünkü gece karanlığında ansızın Bulgarların dağlardan inip üzerimize saldıracaklarından korkuyorduk. Bana anlatılanlara göre, daha önceleri bu köydeki Türkler birçok kez böyle saldırılara uğramışlar.

KADINLARIN DUALARI

Ayın 9'unda sabah saat 4'de yolumuza devam etmek üzere hareket ettik. Köyün bir gün önce yaygara koparan kadınları bu sefer hayır dualarıyla bizi yolcu ettiler.

İHTİMAN

Öğleüstü İhtiman'a vardık ve orada bir kervansarayda konakladık.

SOFYA

Ayın 10'unda gece yarısından sonra saat 4'te yola çıktık ve öğleüstü Sofya'ya vardık. Güzel geniş bir kervansarayda konakladık.

11 ve 12 Ağustos günlerinde orada kalıp biraz dinlendik.

DRAGOMAN

13 Ağustos günü sabaha karşı saat 2'de yeniden yola çıktık ve öğleden önce saat 10 dolaylarında Dragoman'a vardık. Köyün içinde ve çevresinde konakladık.

ŞEHİRKÖY

Ayın 14'ünde sabah saat 4'te hareket ettik. Öğleden sonra saat 3'te Şehirköy'e vardık ve orada konakladık.

KURUÇEŞME

Ayın 15'inde sabaha karşı saat 2'de yola çıktık ve öğleden önce saat 9'da Kuruçeşme'ye vardık köyün dışındaki alanda konakladık.

NİŞ

Ayın 16'sında sabah saat 2'de hareket ettik ve öğleye doğru Niş'e vardık. Burada çeşitli evlere yerleştik. Ayın 17'sinde gece saat 10'da yola çıktık.

RAŞNA

Ayın 18'inde sabah saat 7'de çok küçük bir palanka olan Raşna'ya vardık. Orada bulunan bir kervansarayda ve onun dışındaki açık alanda konakladık. Gece saat 11'de yola çıktık.

JAGODNA

Ayın 19'unda öğleden önce saat 8'de Jagodna'ya vardık ve kilisenin yakınında konakladık. Gece saat 10'da yola çıktık ve ayın 20'sinde öğle vakti Hasan Paşa Palanka'ya vardık.

HASAN PAŞA PALANKA

Burada kervansarayın dışında açık alanda konakladık.

BİR ÖLÜM OLAYI

Yolculuğumuz sırasında, saat 9 ile 10 arasında soylu bir aileden gelen ve Sn. Elçi'nin kız kardeşinin oğlu olan 20 yaşlarındaki çok değerli Sn. Herman Gotz von Wistriz, sıtma hastalığı nedeniyle yaşamını yitirdi.

PALANKA HOSTARİK

Ayın 21'inde akşam saat 7'de yola çıktık ve ayın 22'sinde sabah saat 4'de Palanka Hostarik'e vardık. Yerleşimin dışındaki kervansarayda konakladık.

BELGRAD'A VARİŞİMİZ VE KARŞILAMA TÖRENİ

Ayın 23'ü sabahı saat 3'te yola çıktık ve öğleden önce saat 8'de Belgrad'a vardık. Kente yarım mil mesafede 70 kadar silahlı Türk süvarisi bizi karşıladı. Bunların arasında Hasan Paşa'nın sekiz ve dokuz yaşlarındaki iki oğlu da bulunmaktaydı. Bizi konaklayacağımız yere kadar götürdüler.

ÖLÜNÜN TOPRAĞA VERİLMESİ

Ayın 24'ünde Sn. Elçi'nin yeğeninin naaşı bir arabaya yerleştirildi ve davullar, borazanlar çalınarak Ragusalıların, yani İtalyanların gömüldü-

ğü mezarlığa götürüldü. Ölenin dini sorulduğunda, “Roma-Katolik” dininden olduğu bildirildi ve bunun üzerine o mezhebin usullerine göre defin merasimi yapıldı.

EYLÜL 1617

HASAN PAŞA İLE GÖRÜŞME

4 Eylül günü Sn. Elçi, Hasan Paşa'nın makamına gidip kendisiyle görüştü ve aynı zamanda da onunla vedalaştı. Bu vesile ile Paşa, Sn. Elçi'ye ve maiyetindeki on kişiye birer kaftan armağan etti.

PAŞA'NIN VERDİĞİ ZİYAFET

Paşa aynı akşam Sn. Elçi'ye ve tüm maiyetindekilere konakladığınız yerin yakınında bulunan güzel bir bahçe içindeki yazlık köşkünde muhteşem bir ziyafet verdi. Ziyafete Başkâhya Habil Ffendi ve bunun dışında önemli konumlardaki iki Türk efendisi katıldı. Ziyafet sırasında Paşanın oraya getirttiği çalgıcılar davul, zurna ve kaval çaldılar. Ayrıca ziyafet sırasında 60 kadar yeniçeri, çok güzel uzun tüfeklerle bizim onurumuza üç kere atış yaptılar.

TATARIN PAŞAYA ŞİKÂYETTE BULUNMASI

Daha önce söz etmiş olduğum Tatar, bizim peşimizden gelerek, Paşaya yanındaki oğlan çocuğunu kaçırdığınıza dair şikâyetle bulundu. Fakat bizim kafiledekilerden kimse bunu doğrulamadığından ve adamın elinde de herhangi bir kanıt bulunmadığından, adam maksadına erişemedi.

YOLCULUĞUN DEVAMI İÇİN YENİ ARABALARIN SAÇLANMASI

Paşa, 9 ve 10 Eylül günlerinde bizim için yeni arabalar getirtti. Biz de eşyalarımızı bunlara yükledik.

BELGRAD'TAN AYRILIŞIMIZ

Ayın 11'inde öğleden evvel saat 9'da yeniden yola çıktık ve arka arkaya sıra halinde dizilerek Sava nehrinin üzerinden geçtik, akşama doğru Sehmon'a vardık, kalenin dibindeki köyde ve kervansarayda konakladık.

SN. FLÇİNİN KONUKLARI

Sn. Flçi, Belgrad kentinin defterdarını ve diğer önemli konumlarda-ki Türkleri, çok sayıda Ragusalıyı ve Başpapazı yemeğe davet etti. Konuklar gece yarısına kadar hoşça vakit geçirdiler. Daha sonra Ragusalılar Başpapaz ile birlikte nehri geçerek Belgrad'a döndüler.

BOCKOL

Ayın 12'si sabahı saat 4'de yola çıktık ve öğleye doğru küçük bir palanka olan Bockol'a vardık.

MEDROWITZ

Ayın 13'ü sabahı saat 3'te yola çıktık ve öğleden evvel saat 9'da büyük, açık bir yerleşim olan Medrowitz'e vardık. Orada bir evde konakladık.

DİNİMİZDEN DÖNMÜŞ BİR ALMAN

Biz oradayken daha önce de söz etmiş olduğum, dinimizden dönmüş bir Alman, Sn. Flçiye gelip, kendisinin, karısının ve çocuğunun, birer Hristiyan olarak yeniden ülkelerine dönmelerine yardım etmesini rica etti. Adamın içten gelen çok ısrarlı yalvarmaları üzerine, Sn. Elçi ricasını kabul etti ve bu kişilerin de kabilemize katılması için gereken önlemlerin alınmasını emretti.

DOBARNICK (TOVARNİK)

Ayın 14'ünde sabah saat 4'te yola çıkıp öğleden evvel saat 10'da küçük bir palanka olan Tavarnik'e vardık. Yerleşimin dışında bulunan bir kervansarayda ve açık alanda konakladık.

DİNLERİNDEN DÖNMÜŞ ALMANLAR YÜZÜNDEN ÇIKAN OLAY

Yarım saat sonra Medrowitz'ten bir sipahi geldi (sipahiler atlı savaşçılardır) ve yukarda adı geçen kişilerin sahibi kadın tarafından gönderildiğini söyledi. Sipahi, kabilemizde arama yapacağını Sn. Flçiye bildireceği sırada, su doldurmak üzere çeşmeye giden Almanı gördü ve yakaladı. Onu Sn. Elçinin karşısına çıkartarak, bu adamın karısının ve çocuğunun bir kadının köleleri olduklarını, o kadının iki atını ve bir arabasını da alıp götürdüklerini, (bu arabanın kendisinin ve yakınlarının geçimini sağlayabilmesi için ona

verilmiş olduğunu), bunların sahibine iade edilmesi gerektiğini bildirdi. Söz konusu adam buna karşılık, o kadının, kendisine ve karısına bir azat belgesi verdiğini, çocuğun, atların ve arabanın kendilerine bırakılmış olduğunu söyledi. Sipahinin buna yanıtı şöyleydi: Söz konusu kişiler Müslümanlığı kabul etmek koşuluyla âdet olduğu üzere azat edilmişler, ama Müslümanlıktan dönerlerse, gene köle olmak zorundaymışlar. Üstelik çocuk da azat belgesine dahil edilmemiş ve bu nedenle o kadına aitmiş, çünkü o, kadının azat belgesini vermesinden çok önce satın aldığı bir malmış.

Sn Elçi, bu insanlar azat belgesine sahip olduklarına göre, onların elçilik kafilesiyle birlikte yolculuk yapma isteklerini reddedemeyeceğini ileri sürdü. Küçük kız çocuğu ile ilgili bir bilgisi olmadığını ve atlarla arabanın çalınmış olduğu ispatlanırsa, hırsız bizzat cezalandıracağını söyledi. Bundan sonra da şövalyelerle birlikte ava gitmek üzere oradan uzaklaştı. Akşam vakti geri döndüğünde, söz konusu kadın bir arabayla konaklama yerimize gelmiş. kendisine ait olan kölelerin iade edilmesinde diretiyordu. Eğer Sn. Flçi hak ve hukuk kurallarına göre onun kendi malına sahip çıkmasına yardım etmeyecekse, hiç değilse aralarında İskender Paşa'nın da bulunduğu yüksek konumlardaki dostlarının bu kölelerden faydalanmasını sağlamasını önerdi. Sn. Elçi, bu konuda bir bilgisi olmadığını söyleyerek kadından tekrar özür diledi ve ayrıca köleleri olduğunu ileri sürdüğü kişilerin elinde bir azat belgesinin bulunduğunu da hatırlattı. Ama eğer durum böyle değilse bunun da kanıtlanması gerektiğini ve duruma göre İskender Paşa'ya azatlık bedelini ödemeye hazır olduğunu bildirdi. Kadın, girişimlerinin bir sonuca varmayacağını anlayınca, başını gökyüzüne doğru kaldırıp Macarca (demek bu dili de biliyordu) şöyle seslendi: "Ey Tanrım, sen adaletli bir yargıç olarak bu işte suçu olanların cezasını ver!" Sonra da geldiği yere geri döndü.

VUKOVAR

Ayın 15'i sabahı saat 6'da oradan ayrıldık ve öğleye doğru Vukovar'a vardık. Tuna kıyısındaki açık alanda konakladık. Ayın 16'sı sabahı saat 4'te oradan hareket ettik. Çok korunaklı büyük bir palanka olan Ossek'te veba salgını olduğunu öğrendiğimizden, oraya uğramadan yola devam ettik. Biraz ötede bulunan ve yan yana dizili gemilerden oluşan bir köprüden geç-

tik. Burada Tra akarsuyu Tuna'ya kavuşmaktadır. Daha sonra yeniden bir tahta köprüden geçtik ve öğleüstü nehir kenarında bulunan Tatar Palanka adındaki küçük bir palankaya vardık. Yerleşimin dışında açık alanda konakladık.

L ZUNKÖPRÜ

Aslında bu köprü hakkında yazılacak çok şey yok, sadece rahat rahat bir Alman mili uzunluğunda ve yan yana iki arabanın sığabileceği genişlikte olduğunu ve yarım saatin üçte birinde aşılabildiğini bildirebilirim. O yöre nin bataklık olması nedeniyle, Türk savaşçıların ve toplarının gerektiğinde bataklığı kolayca aşabilmesi için bu köprünü yapılmasına lüzum görülmüş.

MOGATSCH (MOHAÇ)

Ayın 17'si sabahı saat 5'te hareket edip öğleden sonra saat 1'de oldukça büyük bir palanka olan Mohaç'a vardık. Koriyucu palankanın dışına yayılmış olan bu yerleşimde bulunan bir Türk evinde konakladık. Ayın 18'inde şiddetli yağmur yüzünden orada kaldık. Bu yerleşim yeri ve Mohaç palankası, tahrip edilmiş olmasına ve etrafta gördüğümüz harabelere karşın, bir kısmı hâlâ kalmış olan kiliselerden anlaşıldığı kadarıyla, eskiden büyük bir kentmiş. Güzel ve verimli düzlük bir alanda kurulmuş olan bu kentin tarihte önemli bir yeri vardır, çünkü yakınında bulunan geniş bir ovada Sultan Süleyman ile Macaristan kralı Ludwig arasında geçen kanlı Mohaç savaşında 20.000 Macar'ın kılıçtan geçirildiği söylenmektedir. Macar ordusundan sağ kalan küçük bir birlik kaçmaktayken, onlarla birlikte canını kurtarmak isteyen Macar kralı da, Mohaç yakınlarındaki bataklığın biraz ilerisindeki tepeye ulaşmaya çalıştığında, atı ansızın şaha kalkmış ve arka bacakları üzerine dikilip sırtüstü yere devrilmiş. Demir zırhları ile atın sırtına binmiş olan kral da atın altında kalmış ve bir buçuk karıştan fazla derinliği olmayan çamurlu suda atının altında ezilerek boğulmuş. Yakınları onu ancak üç gün sonra orada bulabilmişler.

TOLNA

Ayın 19'unda sabah saat 4'te oradan ayrıldık ve öğleüstü Tolna'ya vardık. Yerleşimin yakınlarındaki bir kervansarayda konakladık.

FEDWAR

Ayın 20'sinde sabah saat 4'te yola çıktık ve öğleden sonra saat 2'de, Tuna kıyısında oldukça büyük bir palanka olan Fedwar'a vardık ve bir kervansarayda konakladık.

SCHANGATERON (CANKURTARAN)

Ayın 21'inde sabah saat 4'te yola çıktık ve öğleden önce saat 10'da küçük bir palanka olan Cankurtaran'a vardık. Yerleşimin dışında bulunan evlerin çevresinde, açık alanda konakladık.

HARASAMBEG (HAMZABEY)

Ayın 22'sinde sabah saat 5'te hareket ettik ve öğleden önce Tuna kıyısında bulunan Hamzabey adındaki palankaya vardık. Geniş bir düzlükteki açık alanda konakladık.

Ayın 23'ünde sabah saat 8'de oradan hareket ettik ve Budin kentinin yakınlarına vardık. Oraya çeyrek mil kala, "Plockhaus" denen savunma tesisinin bulunduğu tepeyi geçer geçmez dört atlıdan ibaret bir Türk birliği bizi karşıladı. Hepsinin mızraklarına birliklerini temsil eden renkte bayraklar takılıydı. Budin'e kadar bize eşlik eden atlılarla birlikte Belgrad kapısının önünden geçtik, kıyı kentini çeviren surların dışında ilerledik. Bu surların iç tarafındaki kale ile sözünü ettiğim kıyı kentinin surlarının bittiği yer arasında, yeni inşa edilmiş olan yuvarlak kulenin dolaylarında birçok çadır kurulmuştu. Burada konakladık. On iki yeniçeri ve başlarındaki çorbacı bizim hizmetimize verilmişti.

TEHİİKEİİ BİR AYAKLANMA SIRASINDA YAŞADIĞIMIZ OLAYLAR

Biz daha yerimize yeni varmıştık ki, şaykalarda hizmet eden gemiciler, maaşlarının ödenmesi geciktiği için isyan çıkardılar. Bunlara bize başvuran Tatar ve Medrowitzli kadın da katıldı. Her ikisi de kaçan kölelerinin bizim kafilemizde saklanıp saklanmadığının saptanması için arama yapılmasını istediler. Ayrıca da ganimet peşinde olan bir sürü serseriden ibaret 300 kişilik bir çapulcu alayı aniden arabalarımıza saldırdılar. Arabalarda azat belgelerini alıp bize katılmış olan birkaç Alman ve Macar kadını bulunmaktaydı ve henüz üzerlerinde Türk kıyafetleri vardı. Bunlardan 4 kadını ve bir

çocuğu bağıra çağıra zorla alıp götürdüler. Gasp edilenler arasında Tatara ait olan oğlan ve Medrowitzli kadının üzerinde hak iddia ettiği ana, baba ve kızları da vardı. Bu şiddetli saldırının nedeni de özellikle bu kişilerdi. Ayrıca Sn. Elçimizin, İmparatoriçemiz için satın almış olduğu iki Afrikalı ve bir Rus kızı da saldırı nedenlerindendi. Bunların hepsini alıp kaleye götürdüler. İsyancılar arabalara saldırıp sandıkları kutuları torba ve çuvaları parçaladılar. Sonunda Sn. Elçinin çadırını da söktüler ve yerle bir ettiler. Elçimizin bizzat satın almış olduğunu ileri sürdüğü küçük bir zenci çocuğunu ve kafiilede bulunduğunu iddia ettikleri kulakları küpeli bir kız çocuğunu (ki aslında böyle bir kız dünyaya gelmemiştir bile) teslim etmemizi istediler. O sırada bizim konakladığımız yerin yakınlarında, kıyı kentinde kalmakta olan ve Budin Paşasını bekleyen Kanijeli Ahmed Paşa bulunduğumuz yere geldi. Sn. Elçi ona, “İmparator hazretlerinin elçisine böyle mi davranılır? “ diyerek teessüflerini bildirdi. Paşa, olanlardan dolayı Sn. Elçiden özür diledi ve kendisinin de bizim yanımıza gelirken büyük tehlikeler atlattığını anlattı. Bu günlerde ayak takımı güruhun baş kaldırdığını ve yönetimin onlara boyun eğdirecek güce sahip olmadığını anlattı. Sonra Paşa ve Flçi birlikte gürültü çıkaranların karşısına çıktılar, onlara nasihat ettiler ve bu yaptıklarından dolayı ilerde başlarına büyük işlerin açılacağını söylediler. Sn. Elçi, aralarından bir heyet seçerlerse, bütün arabaları, sandıkları ve kutuları açıp içeri gözden geçirmelerine izin vermeye hazır olduğunu bildirdi. Bunun üzerine aralarından bazıları bir heyetin seçilmesine ve her şeyin incelenmesine razı oldular (nitekim Sn. Elçimizin eşyalarını taşıyan arabalardan birinde bu arama işlemine başlanmış ve gümüş eşyanın yerleştirildiği sandıklar içi aranmak üzere arabadan indirilmişti.) Bazıları bu teklifi kabul etmediler. Sonunda kafiilemizden alıp götürdükleri kişilerin sorgulanmasına ve onların verdikleri ifadeye göre davranılmasına karar verildi.

Bu kargaşa yaklaşık üç saat sürdü ve bu zaman zarfında her an yağmalanma ve bunun ötesinde başka tehlikelerle de karşılaşma endişesini yaşadık. Bizi korumakla görevli olanlar da sadece kargaşa çıkaranları yatıştırmak ve usullere uygun biçimde araştırma yapmalarını iyilikle önermekten başka bir işe yaramadılar.

TÜRKİERİN 4 MACAR HAYDUDUN PEŞİNE DÜŞMESİ

Aynı gün Türklerden bir grup, bir koyun sürüsünü otladıkları yerden alıp götüren 4 Macar haydudun peşine düştü. Hırsızlar bir ormana gelince koyunlardan birini kesip kızartmaya koyulmuşlar. Türkler bunun farkına varmışlar. Aına Macarların üçü yerlerinin keşfedildiğini vakitlice anlamışlar ve kaçmaya başlamışlar. Dördüncü Macar arkadaşlarının sözlerine inanmamış ve istifini bozmamış ama sonradan kızarmış koyunu omzuna yükleyerek onların arkasından gitmiş. Türkler bu adama yetişmişler onu tepeleyip kafasını kesmişler ve bir direğin tepesine geçirip Viyana kapısının önüne dikmişler.

WAITZEN KENTİNDEKİ KUMANDAN ADINA SN. ELÇİNİN ZİYARET EDİLMESİ

Ayın 24'ü sabahı Waitzen kenti kumandanı, bir gün önce Türklerin bize yaptıkları "dostça" karşılama merasiminin haberini almış olduğundan, emrindeki subaylardan birini göndererek durumumuzu sordurmak istedi, ama buradaki Türkler onun Sn. Elçi ile yalnız olarak uzun uzadıya konuşmasına izin vermediler ve kısa zamanda onu uzaklaştırdılar. Zaten öğleden sonra da devam eden kargaşa arasında onun bize gelmesi hiç de iyi olmayacaktı, nitekim o sırada çadırlarımızın etrafında dolanıp gürültü çıkaran serseri takımından olanlar ona çok kötü baktılar ve tehditkâr sözler, küfürler savurdular.

KANIJE PAŞASINI ZİYARET SIRASINDAKİ OLAYLAR

O gün öğleden önce Sn. Elçi, Kanije'deki Ahmed Paşayı ziyaret etti. O sırada Hasan Paşa'nın Kaymakamı da Kadı ve diğer iki yüksek konumdaki Türk ile birlikte oraya geldi. Elçimiz bir gün önceki şiddet olaylarından ötürü şikâyetlerini bildirdi ve aynı zamanda da bizim kafilemize katılmış olan kişilerin ve özellikle de iki Afrikalı ve bir Rus kızın bize iade edilmesini istedi. O kız çocuklarını İmparatoriçe hazretlerine armağan etmek niyetiyle satın aldığını, şimdiye kadar da kimsenin buna karşı çıkmadığını bildirdi. Bunun üzerine Türk yöneticiler, isyancılara söz geçiremediklerini, bizzat kendilerinin de can kaygısı içinde olduklarını açıkladılar. Şimdilerde bu güruha söz geçirebilecek ne bir paşa ne de görevli bir kaymakam veya bey bulunabilirmiş. En doğrusu, bizim kaçak köleleri başımızdan savmamamız, gerçekten azat belgesi almış olanlar nasıl olsa serbest bırakılırlarmış.

Kız çocuklarına gelince, biz onları kendi dinimize döndürür ve gâvur yaparmışız, bu yüzden ve ellerinde bir azat belgesi de olmadığından onları serbest bırakmazlarmış. Çünkü onlar, bizde uygulandığı gibi, herkesin istediği yere gitmesine ve canı isterse bir dinden öbürüne geçmesine izin veremezlermiş, bunda ısrar edenler canlarından bile olabilirlermiş. Bu karşılıklı konuşmalar giderek bir tartışmaya dönüştü ve Sn. Elçi sonunda oradan gergin bir ruh hali içinde ayrıldı.

Bir süre sonra ellerinde azat belgesi bulunan iki Alman kadın ve bunlardan birine ait olan çocuk serbest bırakıldı.

YENİDEN ÇIKAN KARGAŞADA GELİŞEN OLAYLAR

Öğle vakti, Sn. Flçi henüz sofrada otururken, kaleden aşağı yüzlerce kişinin bağıra çağıra çadırlarımıza doğru koşarak geldiklerini gördük. Ahmed Paşa ve öğleden evvelki ziyaret sırasında orada bulunan kişiler de bir talih eseri olarak hâlâ Sn. Elçinin yanında olduklarından, bunun gördükleri ve o güruh daha yarı yoldayken ve bizim konakladığımız yerin yakınında bulunan bir kilisenin hizasına gelmişken, onların karşısına çıktılar ve onları yatıştırmaya çalıştılar, Sn. Elçinin bir gün önce yapmış olduğu teklifi tekrarladılar. Fakat bu girişimler hiçbir işe yaramadı, kargaşa ve bağırış çağırış devam etti, hatta adı geçen kişilerin üzerine taşlar atıldı, hücumu uğrayanlar da, daha büyük olaylara neden olmamak için kiliseye sığındılar. Oradan isyancılara ricalarda, yatıştırıcı öğütlerde bulunmaya devam ettiler. Sonunda Sn. Elçiye ait eşyaları taşıyan arabaları muayene etmek üzere bir temsilci grubunun seçilmesini sağladılar. Ama temsilci grubu arabalarda bir şey bulamayınca da, isyancılar oradan uzaklaşmaya razı olmadılar ve bağırıp çağırmaya devam ettiler, bir gün önce sözünü ettikleri ve aslında var olmayan küpeli kadının ölü veya diri olarak ellerine teslim edilmesinde direttiler, aksi halde bize başka zorluklar çıkaracaklarını söyleyerek bizi tehdit ettiler. Bize hizmet etmekle görevlendirilen Bulgar arabacıları bir araya toplayıp onlara eziyet ettiler, dayak attılar ve onları yanımızda kaçak tutsakların bulunduğunu itiraf etmeye zorladılar.

Bu arada Sn. Elçi tercümanını ve birkaç hizmetkârını da yanına alarak binanın girişinde oturmakta olanların yanına gitti, onların arasında

yere oturdu ve gerek onlara gerekse gürültü çıkaran isyancılara korkusuzca, İmparator hazretlerinin kendisini hangi sebeplerden dolayı Osmanlı Kapısı'na gönderdiğini, şimdiye dek Padişah, Müftü, Vezirler ve Paşalar tarafından kendisine büyük bir itibar gösterildiğini, gerek onların gerekse Budin'e görevli olarak gönderilen ve halen Belgrad'ta bulunan Hasan Paşa'nın, elçilik heyetinin serbestçe yolculuk yapmasına izin verdiklerini anlattı. Bu nedenle de, çıkarılan bu olayların yersiz ve haksız olduğunu açıkladı ve yaptıklarından ötürü başlarının derde girebileceğinin bilincinde olmaları için onları uyardı. Kendisine ait olmayan ve azat belgesi almamış olan hiç kimseyi yanına almadığını ve küpeli bir genç kızın hiçbir zaman mevcut olmadığını belirtti. İmparatoriçe'ye armağan etmek için satın almış olduğu ve isyancılar tarafından gasp edilen kız çocuklarının da kendisine geri verilmesini rica etti. O böyle konuşurken isyancıların birkaçı, arabacıları zorla konuşturarak onların verdikleri bilgilere göre ahırları ve etrafı aradılar, sonunda yaklaşık on kişiyi çekip aldılar. Bunların arasında bir Hırvat da vardı ki, gidiş ve dönüş yolculuğumuz sırasında mutfakta hizmet etmekteydi. Adam orta yaşlı ve özgür bir kişiydi, birkaç gün önce sadece bir hevesten ötürü saçlarını Türkler gibi kestirmişti, Türklerin dilini de öğrenmişti. Bu adamı alıp götürdüler ve adam orada kaldı. Afrikalı kızları ve Rus kızını geri vermeyi de reddettiler. Hatta üstelik küçük Afrikalı oğlanı da onlara vermemizi istediler. Uzun süren tartışmalardan sonra, bir gün evvelki gibi, bu kişileri denetimden geçirteceklerini bildirdiler.

SN. ELÇİ'NİN AFRIKALI ÇOCUK KONUSUNDAKİ KARARLILIĞI

Sn. Elçi, o akşam yemek sırasında, vardığı bir kararı bize açıkladı: Eğer parasıyla satın almış olduğu Afrikalı çocuğu, söyledikleri gibi, zorla elinden almaya kalkarlarsa, onların gözü önünde, çocuğun hiç kimsenin işine yaramaması için, onu öldürüp iki-üç parçaya bölecekti. Sn. Elçi, bu amacını yerine getirebilmesi için hançerini hazırlamalarını emretti.

Yemekten sonra dışarıdaki kargaşa biraz yatışınca, aramızdan beş kişi birlik olup konakladığımız yerin yakınında bulunan sıcak su banyosuna gittik ve hava oldukça serin olduğundan o geceyi yanımıza aldığımız birkaç şişe şarabı içerek geçirdik.

Ayın 25'inde Sn. Elçi yanına maiyetindekilerden birkaç kişiyi alarak yolculuğumuzun devamı ve tutsak alınan kişiler hakkında konuşmak üzere, daha önce de sözünü ettiğim Kaniye Paşasına gitti. Kaymakam, Kadı ve diğer iki Türk de oradaydılar. İsyancılardan da birkaç kişi ve bizim konakladığımız yerde arama yapanların bazıları da oraya gelmişti. Bunlar bir süre önce Müslüman olan bir Almanı ve karısını da beraberlerinde getirmişlerdi ve bunlar beş kişiyi daha ele verdiler. Bunun üzerine isyancılar gene büyük bir gürültü çıkardılar ve Paşanın bizi kabul ettiği odaya da dışarıdan taşlar atıldı. Uzun tartışmalardan ve karşılıklı sert konuşmalardan sonra Sn. Elçiye, maiyetiyle birlikte kaleye yerleşmesi önerildi. Galeyana gelmiş olan isyancıları yatıştırmak mümkün olmadığından, onların hışmından korunabilmesi için böyle bir önlemin zorunlu olduğu açıklandı. Fakat Sn. Elçi bu teklifi kabul etmek istemedi. Çünkü o, en büyük iki imparatorluk arasındaki sınır meselelerini müzakere etmekle görevlendirilmişti ve barış anlaşmasında henüz tam olarak karara varılmamış olan yerler ve maddeler hakkındaki görüşmeler ve elde etmek istediği tavizler engellenmekteydi. Bu yüzden de barış uğruna ve ülkeler arası hak ve hukuk adına Padişahın, Müftünün ve Vezirlerin, kendisine verdikleri ülkeden ayrılma iznine karşı yapılan bu girişimleri resmen protesto ettiğini bildirdi. Ayrıca da İmparatorunu küçük düşüren bu engellemeyi kabul etmektense, başını feda etmeyi yeğleyeceğini açıkladı. Fakat bu sözleri de bir işe yaramadı. Kendisine, kimsenin küçük düşürülmediğini, aksine yapılan önerinin bizim menfaatimiz gereği olduğu söylendi. Sonuç olarak, yolculuğumuzun sona ermek üzere olduğu bir evrede, Hristiyan ülkelerine yaklaşmışken ve hemen hemen hedefimize ulaşmak üzereyken, zorunlu olarak kaleye taşındık. Her yanımız yeniçerilerle kuşatıldı ve biz konuşmalarımızda bile çok dikkatli olmak zorunda kaldık. Çünkü yeniçeriler Türkçe dışında Almanca ve Macarca da anlıyorlardı. Böylece öğleüstü bizi kale içine aldılar ve orada bulunan Macar evlerine yerleştirdiler. Kısa süre sonra Sn. Elçi de Paşanın ve yukarda sözünü ettiğim kişilerin arasında atına binmiş olarak kendisine tahsis edilen basit bir Macar evine geldi ve kapının önünde bu duruma karşı protestolarını yineledikten sonra refakatçilerinden ayrıldı.

TÜRKLERİN KAFA TUTMA GÖSTERİLERİ

İsyancılar üç gün boyunca bize karşı ellerinden gelen her türlü aşağılayıcı ve alaycı gösteriyi yapmaya devam ettiler. Aralarında en ileri giden isyancılar ve özellikle gençler, bu gösterilerle, yüksek konumlardaki kişilerden daha büyük bir güce sahip olduklarını kanıtladılar. Her fırsatta, karşılaştıkları hemen hemen her kişiden, özellikle de ağızlarının çevresi tüysüz olanlardan, sünnetli olup olmadığını göstermesini istiyorlardı ve buna itiraz edenleri bir Türkün kölesi olması için alıp götürüyorlardı. Kısacası akıllarına ne gelirse yapıyorlar ve buna kimse karşı çıkamıyordu. En basit bir sebep yaratıldığında, ya da birisi onlara itiraz ettiğinde, kuşkusuz her şeyi alt üst edeceklerdi ve sayılarının çokluğu nedeniyle de ellerinden hiç birimizin sağ kurtulamayacağı kesindi. Üstelik de onlar hatırı sayılır bir ganimet elde edeceklerdi. Ama Tanrıya şükür bu umutlarını gerçekleştiremediler.

PAŞANIN MEKTUBU

Ayn 26'sında Kaymakam, Sn. Elçiye şu haberi verdi: Budin'e gelmek üzere Belgrad'tan yola çıkmış olan Paşadan bir mektup almış. Paşa bu mektupta kendisine, Sn. Elçi'yi ve maiyetindeki 20-25 kişiyi, kendisi oraya varıncaya, ya da ikinci bir haber iletinceye kadar orada alıkoymasını, diğerlerini ise eşyalar ve arabalarla hududa kadar korumalar eşliğinde yollamasını buyurmaktaymış. Ama bu buyruk hemen yerine getirilemedi, çünkü Paşa'nın her an oraya varması beklenmekteydi. İlerde anlatacağım gibi, bu buyruk daha sonra yerine getirildi.

KALEDE BAŞKALDIRI

Ayn 28'i gecesi kalede maaşları üçüncü kez ertelenenler gürültü çıkardılar. O sıralarda dolaylardaki bölgelere akınlar yapan sipahiler, sığır sürülerini çalan çetelere rastlamışlar ve bunları yakalamak üzere peşlerine düşmüşler.

TÜRKLER YARDIM İSTİYOR

Ayn 29'unda sürü hırsızlarının peşine düşenler bir haberci yollayarak yardım istediler.

Ekim 1617

TÜRKLERİN BAYRAMI

1 Ekim günü Türklerin bayramı başladı ve bu sebeple kaleden toplar atıldı.

ÇETENİN PEŞİNİ DÜŞEN TÜRKLERİN DÖNÜŞÜ

Ayın 2'si sabahı haydut çetesinin peşine düşen Türkler geri döndüler. Verdikleri habere göre, hırsızlar sürüyü aralarında üçe bölmüşler, ikisini ele geçirmek mümkün olmuş ve haydutların dördü öldürülüp ikisi diri olarak yakalanmış. Kendi saflarında da kayıplar olmuş.

DİNDEN DÖNEN ALMANIN CEZALANDIRILMASI

Ayın 3'ünde yukarda sözünü ettiğim dininden dönen Medrowitzli Alman Müslüman, bana anlatıldığına göre, birkaç kez din değiştirdiği için ceza olarak kaledeki toplardan birinin içine yerleştirildi ve top ateşlenerek adam Tuna nehrine fırlatıldı.

BİR ÖLÜM OLAYI

Ayın 6'sı gecesi, hepimiz tarafından canlılığı ve hareketliliği yüzünden "Kaptan" diye çağrılan, Bernhard N. adında, Chios [Sakız] adasında doğmuş olan Yunanlı çocuk, sıtmadan öldü. Çocuğun babası tüccardı ve deniz yoluyla Venedik'e, oradan da karadan Prag'a giderek, oğlu ile orada buluşacaktı. Amacı, oğlunun yabancı dil öğrenmesini sağlamaktı. Ölen çocuk henüz 12 yaşındaydı.

Ayın 7'sinde çocuğun cenazesini kaldırıp Macarların mezarlığında toprağa verdik.

BİR KURYENİN GELMESİ

Aynı gün Komorn yöneticisinin gönderdiği bir kurye geldi ve ayın 10'unda İmparator hazretlerine, Kardinal Clesel'e ve diğer bazı kişilerle hitaben yazılan mektupları alıp yola çıktı.

ŞAYKACILARIN İSYANI

Ayın 12'sinde kalede yeniden isyan çıktı. Şaykalarda hizmet edenler, Kaymakam'dan ve Defterdar'dan uzun süreden beri ödenmeyen maaşla-

rını istediler, aksi halde onları parçalamakla tehdit ettiler. Kendilerine bu konuyla Paşa'nın ilgilendiği söylenince, şaykacılar bir araya toplanıp ayın 14'ünde 10 şayka ile Belgrad'taki Paşa ile görüşmek üzere yola çıktılar.

BİR KURYENİN GELMESİ

Ayın 22'sinde Viyana'dan bir kurye geldi ve elçilikte görevli imparatorluk sekreterini de yanına alıp götürüleceğini bildirdi. Kurye, ayın 23'ünde onunla, İmparator hazretlerine, Kardinal Clesel'e ve diğer bazı kişilere hitaben yazılmış olan mektuplarla birlikte yeniden yola çıktı.

4 TUTSAĞIN KENDİLERİNİ KURTARMALARI

Ayın 24'ü gecesi henüz ele verilmemiş olan dört tutsak, günün birinde yakalanacakları ve alıp götürülecekleri korkusuyla Dotes'e kaçmaya karar verdiler ve bunu da başardılar. Sn. Elçi onların yanına yollarına devam etmelerine yardım edilmesi için o kentin yöneticisine mektuplar vermişti.

YANIMIZDA KALAN ÜÇ TUTSAK

Hâlâ yanımızda üç tutsak daha bulunmaktaydı. Bunlardan biri Almanca bilen, Johann Malitzcki adında bir Polonyalı asilzadeydi. Bu adam bir peremede her gün kürek çekerek efendisi için para kazanmaya zorlanmıştı. Hatta ben de birkaç kez onun peremesine binmişim.

BENİM YARDIMIMLA BİR TUTSAĞIN ÖZGÜRLÜĞÜNE KAVUŞMASI

O vesileyle adam, bir Hristiyan olarak kendisine yardım etmem ve azat edilmesini sağlamam için bana yalvarmıştı. Ben de onun bu arzusunu yerine getirdim. Anlaşmamıza göre, o bizim konutumuza geldi ve benim yanıma sığındı. Ben 6 ay boyunca onun geçimini sağladığım gibi oradan ayrılırken de bizimle birlikte gelmesi ve Hristiyanların dünyasına kavuşması için yardım ettim.

TUTSAKLARI AZAT ETTİRMENİN TEHLİKELERİ

Fakat bu gibi girişimler nadiren başarılı oluyor ve genelde zor durumda olanların yalvarmaları üzerine Hristiyan inancının esasları olan sevgi ve acıma duygusuna yenik düşerek yardım elini uzatıp birilerini kurtaranlar, hem kendilerini hem de mensup oldukları topluluğu güç durum-

lara ve hayati tehlikelere sokuyorlar. Nitekim Türkiye’de ticaret, elçilik veya başka nedenlerle bulunanlar, birilerine esaretten kurtulmaları için yardım ettiklerinde, bu kişilerin hiç de vefakâr davranmadıklarını görmüşlerdir.

KASIM 1617

HASAN PAŞA’NIN BUDİN’E GELMESİ

1 Kasım günü Hasan Paşa, Habil Efendi ile birlikte Belgrad’tan Budin’e geldi ve burada büyük gösterilerle, top atışlarıyla karşılandı.

BAY BUONHUOMO’NUN VİYANA’DAN GELMESİ

Bay Peter Buonhuomo 2 Kasım’da Viyana’dan ayrılıp bulunduğumuz yere geldi ve Kardinal Clesel tarafından bizim serbest bırakılmamız için Hasan Paşa’ya yazılmış olan mektupları getirdi. 3 Kasım’da Bay Buonhuomo Hasan Paşa’nın huzuruna kabul edildi ve bizi burada uzun süre alıkoymaması için onunla görüştü. Aldığı cevapta, yukarda sözü edilen meselelerin halledileceğine dair pek umut verilmedi. Çünkü Türkler bazı tavizlerin verilmesinden kısa süre sonra, Padişahları öldüğünde, bu kararlarından ötürü pişmanlık duymuşlar.

BAY BUONHUOMO’NUN VİYANA’YA DÖNÜŞÜ

4 Kasım’da Bay Buonhuomo Viyana’ya dönmek üzere yola çıktı.

SN. ELÇİ’NİN VİDA ZİYARFTLERİ

5 Kasım’da öğleden sonra Sn. Elçi, Hasan Paşa’nın huzuruna çıkıp kendisiyle vedalaştı ve aynı zamanda da elçilik heyetine karşı düzenlenen şiddet gösterilerini ve saldırıları kınadı, ellerinden alınan esirlerin, özellikle de Afrikalı kızların geri verilmesini istedi. Fakat sadece ellerinde geçerli sayılabilecek azat belgeleri bulunan iki Macar kadınının ve bir Polonyalı asilzadenin serbest bırakılmasını sağlayabildi.

Sn. Elçi, 6 Kasım’da Habil Efendi’nin ve Kaniye Paşasının da ziyaretlerine gidip kendileriyle vedalaştı.

KANIYE PAŞASININ İŞGÜZARLIĞI VE ÖLÜMÜ

Kaniye Paşası çok zeki ve işgüzar bir adamdı, özellikle de sınır meselelerinde çok deneyimliydi. Bu nedenle de sık sık sınır meselelerini hallet-

mek için İmparator hazretleriyle görüşmeler yapacak olan heyette görev alırdı. Öğrendiğime göre, bizim ayrılışımızdan bir ay sonra, aralık ayında kendi vilayeti olan Kaniye'ye dönmüştü. Oraya yakın bir yerde geceleyin yangın çıktığını duyunca, yardım etmek amacıyla adamlarını yanına alıp yangın yerine yetişmek üzere yola çıkmış. Ama yolda giderken, atı ile birlikte, Macarların tarlada meyvelerini doldurmak için açtıkları derin bir çukura yuvarlanmış. Gerçi bu kazada herhangi bir zarar görmemiş, ama adamları Türklerin ve Macarların kullandıkları uzun kuşakları birbirine bağlayıp onu çukurdan çıkarmak istediklerinde, tam kurtulmak üzereyken halat elinden kaçmış ve yeniden arka üstü çukura düşünce, boynu kırılarak can vermiş.

TÜRKLERİN KADERCİLİĞİ

Türkler bu olay hakkında şöyle dediler: “Demek her şeye kadir olan ulu Tanrı, Paşanın burada ölmesini uygun görmüş.”

YOLCULUK İÇİN ARABALARIN HAZIRLANMASI

7 Kasım günü yolculuğumuz için arabalar temin edildi ve eşyalar yüklendi.

BUDİN'DE YAŞADIKLARIMIZ

Olduğumuz yerden kımıldayamadığımız yedi hafta boyunca, Türkler barınmamız ve yiyecek bulmamızla çok az ilgilendiler. Bundan önceki koşullara kıyasladığımızda bu bizde çok kötü bir etki bıraktı. Üstelik de, biz buraya gelmeden önce barındığımız evlerin dolaylarında veba salgınının yaygın olduğunu ve ayrıldıktan sonra da devam ettiğini öğrendik.

BUDİN'DEN AYRILIŞIMIZ

8 Kasım'da öğleden evvel saat 8'de Budin'den yola çıktık. Sn. Elçi, yeterli sayıda araba bulunamamasına rağmen, yolculuğu ertelemek istemedi, çünkü bundan dolayı bizi burada daha uzun süre alıkoymalarından korkuyordu. Bu yüzden yirmi kişiyi eşyalarıyla birlikte geride bırakmak zorunda kaldık.

FSTFRGON'A VARİŞİMİZ

Bize refakat eden Türk süvarilerinin koruması altında gece saat 10'da Estergon'a vardık. Burada Sırpların yaşadığı bir mahallede geniş

bir alanda konakladık. Ayın 9'u sabahı Sn. Elçi Estergon Beyi tarafından kaleye yemeğe davet edildi. Bizim orada bir süre alıkonmamıza neden olan bu davet bizde kuşku uyandırdıysa da, sonradan bunun yersiz olduğunu anladık. Çünkü Sn. Elçinin durumumuzu anlatması üzerine Estergon Beyi, yolumuza daha rahat devam edebilmemiz için arabaları ve atları Tuna'nın karşı yakasına geçirtti. Sn. Elçiye verilen şölen çok neşeli geçti. Flçimiz borazancılarını ve davulcularını da getirterek şölen sırasında güzel bir dinleti sundu. Sonra dostluk içinde vedalaştık ve öğle saatlerinde Tuna'nın karşı yakasına geçtik.

KOLTZ

Gece vakti Padişahın egemenliği altına girmiş olan Koltz adında bir köye vardık. Köyün evlerinde geceledik.

KOMORN'A VARİŞ

Ayın 10'unda sabah saat 5'te Komorn'a doğru yola çıktık. Kente varmamıza bir saat kala oradan gelen süvariler bizi karşıladılar ve kaleden de toplar atıldı. Bunun üzerine bize eşlik eden Türkler bizimle vedalaşıp geldikleri yere döndüler. Öğleye doğru Wag nehrinin üzerinden geçerek Komorn'a vardık ve orada çarşı meydanında ve çeşitli evlerde konakladık.

GERİDE BIRAKTIĞIMIZ YOLCULARIN BİZE KATILMASI

Ayın 11'inde öğleden sonra saat 1'de geride bırakmış olduğumuz yol arkadaşlarımız da arkamızdan yetişip bize katıldılar. Sn. Elçi ve şövalyeleri öğle yemeğini kalenin kumandanı ile birlikte yediler.

KALE KUMANDANININ VERDİĞİ ZİYAFET

Ayın 12'sinde Kale Kumandanı, Sn. Elçi'ye, üst düzey görevlilere ve şövalyelere bir ziyafet verdi ve birlikte güzel vakit geçirdiler.

KOMORN'DAN AYRILIŞ

Ayın 13'ünde öğleden evvel saat 10'da yeniden yola çıktık ve Segerin'de Tuna'yı geçtik. Gece saat 10'da karşı yakaya vardık ve saat 11'de Waswasnash adındaki köye vardık. Orada çeşitli evlerde konakladık.

SN. ELÇİNİN VİYANA'YA GELECEĞİMİZİ BİLDİRMESİ

Sn. Elçi buradan borazancılarından birini Viyana valisine göndere-
rek yakında oraya varacağımızı bildirdi.

UNGARISCH ALTENBURG'A VARİŞİMİZ

Ayın 14'ünde sabah saat 4'de yola çıktık ve öğleden sonra saat 3' te
Ungarisch Altenburg kentine vardık.

BRUCK AN DER LEYDEN

Ayın 15'inde gece yarısı yeniden yola çıktık ve öğleden evvel saat
10'da Bruck an der Leyden kentine vardık.

SCHWECHET

Ayın 16'sında sabah saat 5'te yola çıktık ve öğleden önce saat 9'da
Schwechet'e vardık. Orada Sn. Elçi'ye gönderilen bir haberci, kendisine
ertesi günü doğrudan doğruya Viyana'ya gelmesini bildirdi.

VİYANA

Ayın 17'sinde öğleden evvel saat 9'da yola çıktık ve öğleüstü –Tanrıya
şükür– Viyana'ya vardık. Orada gene Roter Krebs'te konakladık.

KARDİNAL CLESEL İLE HABERLEŞME

Sn. Elçi aynı akşam, o günlerde Newstadt'ta bulunan kardinal
Clesel'e bir haberci göndererek Viyana'ya varmış olduğunu ve bundan sonra
ne yapması gerektiğine dair haber beklediğini bildirdi. Ayın 18'inde aldığı
yanıtta, İmparator Hazretlerinin şu sıralarda Viyana'ya gelmek üzere yola
çıkmağa olduğundan, Majesteleri oraya varıncaya veya başka bir karar alı-
nıncaya kadar beklemesi önerildi.

ŞUBAT 1618

10 Şubat 1618 tarihinde, İmparator Hazretleri Ebersdorff'a vardı.
Yol yorgunluğundan ileri gelen rahatsızlığını atlattıktan ve bazı acil görü-
şmeleri yaptıktan sonra, Sn. Elçi de İmparatorun karşısına çıkmak üzere altı
arayayla birlikte yola çıktı, Majestelerinin huzuruna kabul edildi ve kendisi-
ne verilen görevin yerine getirilişi hakkında bilgi verdi. Ziyaretinin sonunda

İmparatoriçeye getirmiş olduğu armağanı sundu: Bu, Konstantinopolis'te Rumlardan almış olduğu bir Meryem resmiydi. Öğrendiğime göre, küçük bir altın levha üzerine yerleştirilmiş olan bu resim sanki canlıymış izlenimini vermekteymiş ve İmparatoriçe tarafından öyle beğenilmiş ki, hemen ellerini uzatıp resmi bizzat teslim almış. Sn. Elçi daha o akşam Viyana'ya döndü ve hizmetindeki birçok kişiyi görevlerinden azat etti.

Sn. Elçi bir süre daha Viyana'da kaldı. Kendisine verilmiş olan görevleri yerine getirdiğine dair İmparator Hazretlerinin vereceği resmi belgeyi ve henüz eline geçmemiş olan ödenekleri bekledi.

21 Nisan günü Sn. Elçi Viyana'da yeniden İmparator Hazretlerinin huzuruna kabul edildi ve bu sefer de saray hizmetinden ayrılmak için Majestelerinden izin istedi. Sonra veda edip Prag'a doğru yola çıktı.

11 Mayıs'ta, saygıdeğer Beyefendi Prag kentine yaklaşmaktayken, eski kentin belediye meclisi üyeleri, başkanları ilan ettikleri eski elçimizi karşılamak üzere aralarından seçtikleri birkaç temsilciyi iki kupa arabasıyla, onun geleceğini tahmin ettikleri yola gönderdiler. Yol kenarında bulunan bir binada zengin bir kahvaltı ziyafeti hazırlanmıştı. Yolculuğumuz sırasında rastladığımız ve bizimle birlikte gelen birçok kişi de bu şölene katıldı. Böylece Tanrıya şükür, iki yıl ve üç ay önce bu yolculuğa çıkmak üzere ayrıldığımız ülkemize sağ salim kavuşmuş olduk.

Ayın 13'ünde yukarda sözünü ettiğim eski kentin belediye meclisi üyeleri Sn. Beyefendiye görkemli bir şölen düzenlediler. Bütün belediye meclisi üyeleri ve çevredeki malikâne sahipleri bu şölene katıldılar.

Bu şöleniden sonra ben de görevimden ayrılmak için saygıdeğer Beyefendi'den izin istedim ve bu isteğim kabul edildi.

TÜRKLERİN, YA DA KENDİ ADLANDIRMALARINA GÖRE MÜSLÜMANLARIN KURDUĞU EN BÜYÜK DEVLETİN GÜÇ ALDIĞI KAYNAKLAR

Bu bölümde Türklerin, ya da kendi adlandırmalarına göre Müslümanların kurdukları en büyük devletin hangi kaynaklardan güç aldığı kısaca belirtilecektir.

Ayrıca bu bölümde üç liste bulunmaktadır: Birincisinde Sn. Elçi ile birlikte bu yolculuğa katılan asilzadeler ve elçilik heyetindeki diğer kişiler hakkında bilgi verilecektir. İkincisinde bu elçilik heyetine Türkler tarafından tahsis edilen günlük yiyecekler ve ihtiyaç maddelerinin dökümü yapılacaktır. Üçüncü liste İmparator tarafından Osmanlı Kapısı'na gönderilen armağanları içermektedir.

- I. Türkler, devletin başına geçecek kişinin seçilmesinde çıkabilecek anlaşmazlıkları önlemek için her zaman geçerli olan bir kurala uyarlar: Padişahın sadece en büyük oğlu tahta geçme hakkına sahiptir, diğerleri idam edilir.
- II. Müslümanlar bir tek dini inançla birbirlerine bağlanmışlardır. Bu nedenle aralarında inanç farklılıkları yüzünden bir ayrılık yoktur.
- III. Bu konuda dikkati çeken bir husus şudur: Türkler dinlerini yaymaya çok meraklı olmakla beraber, kendi inançlarından olmayan kişilere karışmazlar, onları dinlerini değiştirmeye zorlamazlar ve bizim Hristiyan devletlerinde olduğu gibi, onları farklı inançlarından ötürü cezalandırmaya, hatta idam ettirmeye kalkışmazlar. Türklerin bu tutumları insanların onlara yakınlık duymalarına neden olmaktadır ve bu yüzden de onların yönetimi altına girmeye karşı direnç göstermemektedirler, başka dev-

- letlerin yönetimi altında başlarına geleceklerin bildiklerinden, Türklerin egemenliğini yeğlemektedirler.
- IV. Türkler, hükümdarlarına aklın almayacağı ölçüde bağlıdır ve ona her koşulda itaat ederler. Hiçbir halk onlarla bu bakımdan boy ölçüşemez.
- V. Bir konuda bilgi ve deneyim sahibi olan kişiler, eğer azimli ve dürüst davranırlarsa, ister köle olsunlar, ister en alt katmandan olan bir aileden gelsinler, hak ettikleri itibarı görürler ve ödüllendirilirler, en yüksek siyasi veya askeri konumlara getirilirler, krallar, dükler gibi zengin olabilirler, hatta evlilik yoluyla padişahın aile çevresine girebilirler.
- VI. Buna karşılık –hangi toplum kesiminden olurlarsa olsunlar– suç işleyenlere ve kamuya zarar verecek davranışlarda bulunanlara uygulanan cezalar çok ağırdır ve idama kadar yolu vardır.
- VII. Türkler itibarlarına çok düşkündürler ve hükmetmek isterler. Sadece kendi uyruklarından olanlar tarafından değil, yabancılar tarafından da üstünlüklerinin kabul edilmesine önem verirler ve bunu yönetimlerinde gösterdikleri ciddiyetle ve gerekirse zor kullanarak sağlarlar.
- VIII. Türkler öğrenmeye meraklıdır, ama bildiklerine karşı çıkanların uzun boylu kanıtlar ileri sürmelerine izin vermezler.
- IX. Türkler henüz matbaayı kullanmamakla beraber, yazılı kitaptan yana eksikleri yoktur. Bunlardan sadece iltimaslı kişiler değil, tüm halk yararlanabilir. Bu kitaplarda Sultanların yanlış davranışları da örtbas edilmemektedir.
- X. Çok katı hukuk kuralları uygulatırlar.
- XI. Yeme içme bakımından çok ölçülü davranırlar. Hemen hemen herkes, özellikle de resmi görevleri temsil edenler şaraptan uzak durur.
- XII. Türklerin korunaklı kentleri ve kaleleri her türlü gerekli malzemeyle donatılmıştır ve ayrıca yürekli ve kahraman gaziler tarafından savunulurlar. Savaşçılar, savunmaları gereken yeri teslim etmektense canlarını vermeye hazırdırlar. Çünkü (bizzat ifade

ettiklerine göre) her şeyden evvel Müslümanlığı savunduklarına inanmaktadırlar ve dinleri uğruna canlarını feda ettiklerinde, şehitler topluluğuna kabul edilmeyi umarlar. “Mushaf” veya “Kuran” adını verdikleri kutsal kitaplarında, mecazi bir anlatımla belirtildiğine göre, “dinleri uğruna savaşırken burunlarına toprak dolanlar, cehennemin dumanlarını ve kötü kokularını duyacaklarından korkmamalıdır.” Buna karşılık savunmaları gereken yeri düşmana teslim edenler, yakınları tarafından kınanacaklar ve bir savaşçıya lâyük olan itibarı görmeyip kadın yerine konacaklardır, hatta belki de bu yüzden canlarına kıyılacaktır. İşte bu nedenlerden ötürü Türkler çok sert savaşır.

- XIII. Türkler, kendi savaş düzenlerine her şeyden çok güvenirlir. Savaşta başarıyı sağlayan en önemli unsurlar para, erzak ve çeşitli savaş malzemesidir. Bu devlet ayrıca aşırı ölçüde cesur savaşçılara da sahiptir. Savaşçılar, karada, yaya ve at üstünde veya denizde savaşarak geçimlerini sağlarlar, zanaatla veya tarımla uğraşmazlar. Bu gibi işleri, kendi yönetimleri altındaki Hristiyanlara yüklerler. Çok küçük yaştan itibaren birer savaşçı olarak yetiştirilirler ve kendilerine asker maaşı bağlanır. Sürekli savaş talimi göyerek ve yetileri denetlenerek savaş becerileri geliştirilir. Sıcağa, soğuğa, açlığa, susuzluğa dayanıklıdır ve en azla yetinmeye alıştırlar. Başkalarının desteğine veya yabancı askerlerin yardımına ihtiyaçları yoktur, çünkü kendi kendilerine yeterler, olsa olsa Osmanlı hanedanının egemenliği altında olan Tatarlardan faydalanırlar.
- XIV Savaşta çok önemli bir yeri olan haberleşme ve bilgi edinme konusunda da hiçbir ihmalin ve eksiğin olmaması için, yalnız ülkenin sınırlarında değil her yerde çok iyi bir düzen kurmuşlardır. Bu nedenle dünyanın neresinde olursa olsun, Türklerin çıkarı ile ilgili her konudan haberdardır. Elbette ki bu işler için kullandıkları ve “Caravuli” (karakol) adını verdikleri kişiler için hiçbir masraftan kaçınmazlar.
- XV. Son olarak da şunu ekleyebilirim: Bu sivri zekâlı ve içinden pazarlıklı barbarların kafası, diğer barbarlarda görüldüğü gibi

ağır aksak çalışan bir yapıda değildir. Tam tersine, bu insanlar son derece atak ve hareketlidirler, kurnazlıklarına ve insanları kandırma yeteneklerine çok güvenirler, bu bakımdan da diğer barbarlardan çok üstündürler. Çıkarları ve ülkelerinin genişlemesi söz konusu olduğunda yalancılık ve hilebazlıkta Machiavello [Machiavelli] ile boy ölçüşebilirler. Geçmişte ve günümüzde yaşananlar, Türklerin tüm bu özelliklerini göz önüne sermekte ve kanıtlamaktadır.

A - SAYIN ELÇİ İLE YOLCULUĞA ÇIKAN KİŞİLERİN, ASILZADELERİN, ŞÖVAİYFLERİN, HİZMETKARLARIN VE ARABACILARIN ADLARI

Birinci Grup: Sayın Elçinin masasında oturma hakkına sahip olanlar
Macar asıllı “çıplak ayaklı” bir Fransisken keşişi
Jaroslaw Wolff von Sternberg (Bohemyalı beyler sınıfından) ve
onun hizmetine verilmiş soylu aileden gelme bir genç
Ferdinand Rudolff Lechantzcki (Bohemyalı beyler sınıfından) ve
hizmetine verilmiş soylu aileden bir genç
Wentzeslaus Bauowantzcki (Bohemyalı beyler sınıfından) ve
emrine verilmiş soylu aileden gelme bir genç
Adolphus von Buchheim (Avusturya Barosu)
Lorentz von Hofkirchen (Avusturya Barosu)
Christianus Schenk (Silezya Barosu)
Hermann Gotz (Bohemyalı beyler sınıfından)
Johann Tschernin (Bohemyalı beyler sınıfından)
Hans Werner Hundbiss von Waltramb (İsviçreli soylu), kâhya
Burian Sechercka (Bohemyalı soylu) at ahırları baş sorumlusu
Hubertus Retschin (Bohemyalı soylu)
Ladislaus Lucaffscki (Bohemyalı soylu)
Wenzeslaus Herastius (Bohemyalı soylu)
Marquartus Pfioffscki (Bohemyalı soylu)
Abraham von Buschweyh (Silezyalı soylu –Bay Leschantsky’nin
kâhyası).
Matthaeus Marcus Ungar (heyete atanmış sekreter)

Julius Caesar Durian (İtalyan) –Sn. Elçi'nin danışmanı
Johan Pertold Preuning (Augsburglu asilzade)
Johan Paul Daumio (Hırvat tercüman)
Christoph Jacob von Jackissaw (Eger'den)
Georg Soldin (Neckar ırmağı kıyısındaki Heilbronn kentinden)
Andreas Guntzel (Silezya)

İkinci Grup: Subay namzetleri ve soylu gençler:
Abraham von Haubitz (Soylu, Lausat. –subay namzedi)
Johann Geresslaw Griessbeck (Bohemya)
Johann Wostorwitz
Johann Carl Sauomantzcki
Johann Christoph Malewitz
Jophann Georg Scharpff
Sebastian Egen von Wien (Avusturyalı)

Üçüncü Grup: Sn. Elçi'nin resmî yardımcıları ve hizmetkârları
M. Martin Horcki, Schlackenwald
Adam Besserer, Gmünd, Avusturya –oda hizmetkârı
Adam Wenner, Crailssheim, Frankonya –sekreter ve bu kitabın
yazarı
Adam Steffan Zscheidna, Prag
Hanss Albrecht Stiperecki, Prag
Hanss Jacob Göbel, Speyer
Christianus N., Frankfurt/Main
Valentin Helbich, Hall, Saksonya –eczacı
Paul von Krausenthal, Joachimsthal –Altın ve gümüş ustası,
oda hizmetkârı
Johann Thoniss, Hamburg, Seestaetten –berber
Abraham Knoeff, Antwerppen, Hollanda –portre ressamı
Andreas Pillonck, Prusyalı –çalgıcı
Zebedeus d. Galazi, İtalyan –ilahici
Jacomio Borozi d' Milan, İtalyan –lavyacı

Joseph Steckleder, Viyana, Avusturya –ilahici
Abraham Evert, Strassburg –saatçi
Johann Stenderle, Schwigaw, Bohemya –sofra görevlisi
Georg Preuss, Newenmarck, Silezya
Johann Rüdinger, Leipzig, Meissen –şarap sorumlusu
Kilian Florisch, Maintz, Ren bölgesi –ressam
Martin Lampert, Altenburg, Meissen –inci işleyicisi
Lorentz Lang, Schessburg, Erdel (Transilvanya) –terzi
Michael Rausch, Cronstatt, Erdel(Transilvanya) –diğer terzi,
Erdel’de ayrıldı.
Lorentz Rüdiger, Furt, Marck –mutfak sorumlusu
Georg Angermann, Graitz, Steiermarck –özel aşçı
Johann Putzcki, Geraw, Silezya, –aşçı
Caspar Tausend, Heyerwerth, Silezya –aşçı yardımcısı
Jacob N., Böheim –levazımcı
Dionysius Bosoja, Losatzki, Böheim –levazımcı
Paul Gütel, Viyana, Avusturya - (Zusetzer) –levazımcı
Thomas Opfermann, Nesselbach, Avusturya –(mutfak yardımcısı)
Michael Mayer, Braun, Silezya –borazancı
Martin Jaconitsch, Carlstatt, Hırvatistan –borazancı
Georg Weiss, Glabanfür, Kernten –borazancı
Ulrich Zepffler, Oetingen, Bavyera –borazancı
Jacob Starz, Pressburg, aşağı Macaristan –ordu davulcusu
Johann Zeller, Wiesenbrunn, Bavyera –flütçü
Johann Diepelt, Michelfeld, yukarı Palatina –nalbant
Nicolaus Podeck, Prag –araba ustası
Nicolaus Gesolt, Luditz, Bohemya
Heinrich Ludwig von N., Prusya
Samuel Hermolaus, Klein-Clogaw, Silezya –keskin nişancı, koruma
görevlisi ve uşak
Elias Schort, Viyana, Avusturya
Georg Privolowitz, Petrin, Hırvatistan
Johann Eberwein, İtlingen, Suebya –sağlık görevlisi, berber

Lucas N., Yukarı Macaristan –kordon ve ilmik yapımcısı
Martin Keil, Bartfeld, Aşağı Macaristan –Macar giysisi terzisi
Matthias Mescheckski, Tschernembel, Hırvatistan –Macar giysisi terzisi

Dördüncü grup: Arabacılar ve vasıfsız işçiler: 30 kişi.
Toplam: Yaklaşık 150 kişi.

**B - YUKARDA BİLDİRİLEN KİŞİLERİN GÜNLÜK GEÇİMİ İÇİN TÜRK DEVLETİ
TARAFINDAN TAHSİS EDİLEN YİYECEKLERİN VE DİĞER İHTİYAÇ
MADDELERİNİN DÖKÜMÜ**

280 Litre şarap (“Ofner Pindt” veya “Mass” ölçüsüyle)
400 ekmek (tanesi 1 kreutzer)
1 Öküz (etinden 80 okka elçiliğe ait olmak üzere).
10 canlı koyun
100 tavuk
10 ördek
20 güvercin
5 kilo pirinç
10 okka tereyağı
5 okka bal
120 okka iyi cins un
12 okka süt
5 okka tuz
150 yumurta
10 adet balmumundan yapılma büyük mum ve
100 adet don yağından yapılma mum (tanesi 1 Kreutzer değerinde)
Bunun dışında yeterli miktarda çeşitli baharat, balık, sirke ve bahçe ürünü

Bu malzemenin bize tahsisi 10 Haziran’dan başlayarak 1616 yılının 29 Ağustos gününe kadar sürdü. Fakat Türkler malzemeyi göndermekte bazen yavaş davrandıklarından sık sık gecikmeler oluyordu. Bu nedenle

sadece mutfak için odun ve hayvanlar için yem temin edildi ve erzak için de günde 150 gulden ödendi. Sn. Elçinin görevlendirdiği kişiler bu parayla çarşıdan ihtiyaçlarımızı satın aldılar. Konstantinopolis'te kaldığımız sürece bu yöntem uygulandı.

C - İMPARATORLUK ADINA BELLİ KİŞİLERE SUNMAK ÜZERE BERABERİMİZDE
GETİRDİĞİMİZ ARMAĞANLARIN DÖKÜMÜ

I. Türk Hükümdarına gönderilen armağanlar:

100 adet, içine elmas yerleştirilmiş altın düğme, yaklaşık 4000 fl.

1 gümüş süslemeli bir yazı masası, değeri yaklaşık 740 fl.

1 büyük gümüş kazan, 1200 fl.

8 adet gümüş, içi altın kaplamalı sürahi, 850 fl.

1 büyük ayna 900 fl.

2 altın kaplama çalgılı saat, 1850 fl.

1 som gümüşten yapılma büyük ecza dolabı 10000 fl.

2 billur şamdan 400 fl.

1 altın kaplama saat 470 fl.

1 akik taşından yapılma mahfaza 600 fl.

2 altın kaplamalı büyük gümüş kupa 711 fl.

2 altın kaplamalı gümüş şamdan 900 fl.

3 altın kaplanmamış şamdan 1200 fl.

2 büyük gümüş, kapaklı kupa 600 fl.

1 tümüyle billurdan yapılma sürahi 800 fl.

4 billur bardak 850 fl.

1 som gümüşten, içi altın kaplama sandık, yaklaşık 2318 fl.

Toplam 28 396 fl.

II: Valide Sultan'a getirilen armağanlar

1 Dikiş kutusu, değeri yaklaşık 700 fl.

2 altın kaplama saat 360 fl.

70 adet içine değerli taşlar yerleştirilmiş altın düğme 1000 fl.

Toplam 2060 fl.

III: Müftüye getirilen armağanlar

1 gümüş süslemeli yazı masası, değeri yaklaşık 740 fl.

1 ecza kutusu 300 fl.

3 altın kaplama gümüş şamdan ve dört sürahi (?) 500 fl.

2 saat 450 fl.

Toplam 1990 fl.

IV: Veziriâzama veya Vezir Paşaya getirilen armağanlar

1 gümüş sandıkçık, değeri yaklaşık 1800 fl.

1 gümüş ecza kutusu 500 fl.

saatler 990 fl.

1 kalem ve tarak mahfazası 300 fl.

1 yeşim taşından yapılmış mahfaza 300 fl.

2 gümüş leğen - ibrik takımı,

2 altın kaplamalı sürahi ve 4 kupa 840 fl.

Toplam 4730 fl.

V: Kaymakam'a getirilen armağanlar

1 gümüş sandıkçık, tahmin edilen değeri yaklaşık 1350 fl.

1 büyük ayna 600 fl.

1 saat ve bir ecza kutusu 1000 fl.

1 yeşim taşından yapılma mahfaza 300 fl.

2 küçük billur saat 280 fl.

2 gümüş kupa ve 3 içi altın kaplama sürahi 455 fl.

Toplam 3985 fl.

VI: Babıâli vezirlerine getirilen armağanlar

Çeşitli gümüş eşya ve başka armağanlar: Değeri yaklaşık 3500 fl.

VII: Budin'deki Ali Paşa'ya verilen armağanlar

1 ayna ve bir ecza kutusu: Değeri yaklaşık 700 fl.

2 saat: 940 fl.

4 içi altın kaplamalı gümüş sürahi 560 fl.

12 murassa kupa: 250 fl.
1 Dikiş kutusu 300 fl.
6 at ve bir kadife döşemeli araba 1400 fl.
Toplam 4150 fl.

VIII. Belgrad'daki Habil Efendi'ye verilen armağanlar
1 gümüş süslemeli yazı masası: değeri yaklaşık 300 fl.
2 adet saat 600 fl.
2 adet gümüş sürahi ve 2 adet çiçek vazosu 280 fl.
1 Dikiş kutusu 250 fl.
Toplam 1430 fl.

IX. Kızlarağasına verilen armağanlar
1 büyük boy altın kaplama saat, değeri yaklaşık 400 fl.
1 yeşim taşından yapılma mahfaza 200 fl.
1 saat 180 fl.
1 billur bardak takımı 186 fl.
1 yeşim taşından kâse 235 fl.
4 içi altın kaplama sürahi 400 fl.
Toplam 1601 fl.

X. İskender Paşa'ya verilen armağanlar
1 içi altın kaplama gümüş kupa, değeri yaklaşık 160 fl.
1 tarak mahfazası 140 fl.
2 büyük ve 2 küçük saat 750 fl.
Toplam 1050 fl.

XI. Kapıcılarağasına verilen armağanlar
1 saat, değeri yaklaşık 210 fl.
1 tarak mahfazası 140 fl.
Toplam 350 fl.

XII. Yeniçeri Ağasına verilen armağan
1 altın kaplama saat, değeri yaklaşık 230 fl.

XIII. Çavuşbaşına verilen armağan
1 altın kaplama saat, değeri yaklaşık 230 fl.

XIV. Türk devletinin eski elçisi Ahmed Kâhya'ya verilen armağan
1 gümüş sandık, değeri yaklaşık 2268 fl.

İmparatorluk tarafından gönderilen armağanların toplam değeri:
Yaklaşık olarak 55070 fl.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜMÜN SONU

Bu kitabın çeşitli bölümlerinde geçen önemli kişi ve yer adlarının alfabetik olarak sıralanması ve bulundukları sayfa numarası.

DİZİN

Ac

acemioğlan(lar) 60, 80-81, 102
 Ahmed I. (Sultan) 9, 13
 Ahmed Kâhya (eski elçi) bkz. Ahmed Paşa (Kanişeli)
 Ahmed Paşa (Ekmekçiöğlü, Vezir) 59
 Ahmed Paşa (Kanişeli) 13, 70-71, 115-117, 138
 Akdeniz 72, 90-91
 Alcairo bkz. Kahire
 Alexina (palanka) 39
 Ali Ağa (Budinli Ali Paşa'nın temsilcisi) 18, 73
 Ali Paşa (Budinli, Vezir) 18, 23-27, 36, 136
 Ali Paşa (Güzelve, Veziriazam, Kaptanpaşa) 75
 Alibeyköv Deresi 102
 Alil Paşa bkz. Ali Paşa (Güzelve, Veziriazam, Kaptanpaşa)
 Alman Evi bkz. Elçi Hanı
 Alman(lar) 27, 60, 76, 82-84, 99, 111, 114, 119;
 askerler 17-18; kadınlar 117
 Alqueno 85
 alt Ofen (Eski Buda) 22
 Altenburg 126
 Altheim (Kont) 24
 Anadolu Hisarı 98
 Anadolis Castellion bkz. Anadolu Hisarı
 Anadolis Chisar bkz. Anadolu Hisarı
 Angermann, Georg (aşçı) 133
 Aqua ductum/Aqueduct (sukemerleri) 54, 96
 Arcadi [Arkadios] 94
 Arkadios Sütunu 94
 Arslanhane 93
 Aspra Thalassa bkz. Akdeniz
 Atmeydanı 88, 93 ayrıca bkz. Hipodrom
 atscham-oglan bkz. acemioğlan
 Augustus (İmparator) 99
 Avrat Pazarı 94
 Avusturya 16, 54
 Ayasofya 92, 96
 Ayios Dimitris Kilisesi 96
 Ayvansaray 91-92, 96
 Aziz Georg'un Kolu bkz. Boğaziçi

Ba

Babaeski 51, 105
 Babiâli 41, 89, 136
 Baja (köy) 31
 Balkan Dağları 43, 107
 Barba-rossa bkz. Havreddin Paşa (Barbaros)
 Bauowantzcki, Wentzeslaus (Bohemyalı) 131

Bayezid II. (1481-1512) 52
 bedesten 38, 43, 45, 50, 83
 Belgrad 31, 34, 36-37, 41, 56, 86, 106, 109-111,
 118, 120, 122-123; alınması 26; Kalesi 27-28;
 kapısı 114
 Berberistan 10, 67, 72
 Besserer, Adam (oda hizmetkârı) 86, 132
 Beş Kule bkz. Ayvansaray
 Beşiktaş 85, 100 ayrıca bkz. Diplokonion
 Bimarhane 97
 Bither, Paulus (İngiltere elçisi) 71
 Bochschat (köy) 31
 Bockol (palanka) 111
 Bodetschin [Batocina] 39
 Boğaziçi 68-69, 77, 84, 89, 91, 97-101
 Bohemya 9
 Bosna 31
 Bosnja, Dionysius (levazımcı) 133
 Bostancıbaşı 65
 Böttings, Niclaus (Pragli) 75
 Breuning (Bay) 58, 104-105
 Bruck an der Leyden 126
 Buchheim, Adolphus von 131
 Buda 29
 Budak (Macar köyü) 17
 Budin 18, 27, 29-30, 35, 42, 76-78, 89, 114 115 118,
 120, 123-124; kalesi 22, 38
 Budoffski (Leh asilzadesi) 100
 Bulgar(lar) 40, 43, 45, 108; arabacılar 56, 117
 Bulgaristan 39, 43, 56, 80
 Buondelmonti haritası 100
 Buonhuomo, Peter 123
 Burgaus [Lüleburgaz] 52
 Burmalı Sütun 93
 Buschweyh, Abraham von (Silezyalı soylu) 131
 Bussbeck, Ogier Ghislain de 99
 Büvükçekmece 104; köprüsü 53-54
 Byzantium 97

Ca

Calcedon [Kalkedon] bkz. Kadıköy
 Cambyses bkz. Kâğıthane Deresi
 camiler 50-51, 67, 96
 Cankurtaran 114
 Carabulick (Karabulut, Sultan Selim'in atı) 52
 Caravuli (karakol) 130
 Carlewitz [Karlofça] 32
 Cenevizler 102
 Chios [Sakız] adası 121
 Christianus, N. 132

Chudenitz, Herman Tschernin von (elçi) 13 14
Cizvit rahipler 59
Clepsydris (su saati) 48
Clesel (Melchior Klesl, Kardinal) 15, 24, 121-123, 126
Coemos bkz. Boğaziçi
Cogantzcki, Stephan 74
Columna Pompeji bkz. Pompei Sütunu
Constantinus (İmparator) bkz. Konstantinos XI. Paleologos
Constantinus Dragases bkz. Konstantinos XI. Paleologos
Cubien [Kuvın] 30
Cureckscki (Lehistanlı asilzade) 100
Cvaneas bkz. Öreke Taşı
Cyrtus bkz. Alibeyköy Deresi

Ça

Çarpışan Kayalar 99
cavuşbaşı 55, 58, 61-62, 138
cavuşlar 24, 57, 61, 84-85, 87, 90
Çemberlitaş 57, 94
çeşmeler 50, 54
Çingenerler 25, 38
çorbacılar 24, 64, 114
Çurlu 105

Da

Daumio, Johan Paul (Hırvat tercüman) 132
Defterdar 121
değirmenler 97
Den Haag [Lahey] 72
Derbent (Demirkapı) 44
Dewen Şatosu 16
Diepelt, Johann (nalbant) 133
Dikilitaş 93
Dinckelspül 40
Diplokonion 100
Divanvolu 57
Dobarnick (Tovarnik) 111
Dominiken manastırı 102
Dragoman (köy) 40, 108
Durian, Julius Caesar (danışman) 132

Eb

Ebersdorff 126
Eberwein, Johann (sağlık görevlisi, berber) 133
Edirne 46, 50, 52, 105-106
Edirne Kapısı 55, 104
Eflak 74
Elçi Hanı 55, 57-58, 76, 93
Erdel (Transilvanya) 33 36, 74, 133; seferi 88

Ermeniler 50
Ernst, Joachim (Prens, Nürnberg Kontu) 10
Eschibaba bkz. Babaeski
Eski Saray 94
Estergon 19-22, 124 125; Beyi 20-22; kalesi 38; Sancakbeyi 20
Eudrene (Edrene) bkz. Edirne
Euxinus denizi bkz. Karadeniz
Evert, Abraham (saatçi) 133
Eysen, Johann Baptista (danışman) 10

Fas elçisi 10, 72
Fedwar (palanka) 114
Ferdinand (Arşidük) 14
Filibe 106
Fischegrad [Visegrad] 22
Florisch, Kilian (ressam) 133
Foelix Marta (köy) 31
Fransa elçisi 55, 59, 100
Fransızlar 65, 102
Fransiskan kilisesi ve manastırı (Galata) 59, 73, 78, 85, 102
Fransiskan(ler) 59, 78, 85, 131

Galata 59, 71-73, 77-78, 84, 91, 100-103
Galata Sarayı 80 102
Galata'nın ötesindeki mezarlık 58, 66, 69-70, 75
Galazi, Zebedeus d. (ilahici) 132
Gallo, Caesare (Komorn Valisi'nin yaveri) 16, 19 24, 26, 36, 55, 58, 61, 70-71
Gelderven (Bulgar köyü) 107
Geldiderbent (köy) 44
Gelibolu 85
Geomali [Cemali] derviş 64
Gesolt, Nicolaus (Bohemvali) 133
Gockern Palankası 21
Gotz, Hermann (Bohemyalı bevler sınıfından) 131
Göbel, Hanss Jacob (Speyerli) 132
Gradischad, Caspar Gratiano de (Ahmed Kähya'nın yaveri, sonra Osmanlı elçisi) 13, 18, 24, 26, 61, 65, 69-71, 100
Graecia [Rumeli] 64
Gran akarsuyu 21
Griessbeck, Johann Geresslaw (Bohemvali) 132
Gtitel, Paul (levazımcı) 133
Guntzel, Andreas (Silezyalı) 132

Habil Efendi (Başkähya) 34, 37, 110, 123, 137
Habsala bkz. Havsa

Fa

Ga

Ha

Hadrianopolis bkz. Edirne
 Hadrianus (İmparator) 50
 Haemus dağları bkz. Balkan Dağları
 Hagi, Cornelius (Hollandalı) 71
 Halbmayer, Simon (yavıncı) 9
 Haliç 69, 97, 101
 Halil Paşa (veziriazam) 5
 hamamlar 37-38, 47, 43, 50, 96
 Hamzabey (palanka) 44, 114
 Harasambeg bkz. Hamzabey
 Hardi, Archilles d' (Fransa elçisi) 11
 Harmanlı 45, 106
 Hasan Paşa (Nakkaş, Budin beylerbeyi) 84, 104
 109-110, 116, 118, 124; Palankası 38, 109
 Hastarick [Hisarlık] 38
 Hatzikaraman [Hacıkaraman] 43
 Haubitz, Abraham von (subay namzedi) 132
 Havsa 51, 52
 Hayreddin Paşa (Barbaros) 100; türbesi 101
 Heberstein, Adam (Baron) 69
 Hebrus bkz. Meriç
 Heiduklar 35
 Helbich, Valentin (eczacı) 132
 Helena [Helene Dragas] 97
 Hepta pvrkon bkz. Yedikule
 Hepta-Gulades bkz. Yedikule
 Herastius, Wenzeslaus (Bohemyalı soylu) 131
 Hermolaus, Samuel (koruma görevlisi ve uşak) 133
 Hirvat(lar) 13, 18
 Hipodrom 93
 Hofkirchen, Lorentz von (Avusturya Barosu) 131
 Hollandalılar 55, 72, 74, 76, 102
 Horcki, M. Martin (Schlackenwaldlı) 132
 Huebner, Bartel (Erfurtlu) 31
 Humonaj (Macar beyi) 36
 Hüseyin Paşa (Nakkaş) 89-90
 Hypodromo bkz. Hipodrom

Is

Isabella (Macaristan kraliçesi) 30
 Isolan, Joan Marco d' (kumandan) 26

İb

İbrahim Paşa (Veziriazam, 1523-1536) 87
 İhtiman 43, 108
 İlock [İlok] 32
 İmaret(ler) 40, 43, 45-46, 50, 52, 96
 İmrahor 23, 64
 İmrahorbaşı 24, 26-27
 İngiltere elçisi 35

İran 73; Elcisi 101; hududu 73; seferi 72, 75, 83, 88, 90; tutsakları 61, 101
 İskender Paşa 74, 112, 137
 İspanya 14, 72
 İtalyan(lar) 18, 71, 98-100; keşişler 102

Jackissaw, Christoph Jacob von (Egerli) 132
 Jaconitsch, Martin (borazancı) 133
 Jagodna (Jagodina) 39, 109
 Joseph Steckleder (ilahici) 133
 Justla [Tuzla] 90

Kadıköy 98
 Kadi-Oscker [kazasker, kadı asker] 64
 Kâğıthane Deresi 102
 Kahire 64
 Kaniye 116, 119, 123-124
 kapıağası 61, 62, 90, 137
 Kaptanpaşa 72, 83-85
 Kara Gula [Kara Kule] bkz. Rumeli Hisarı 99
 Karadeniz 67-68, 72, 77, 83, 91, 97-98, 100
 Karfreitag yortusu [büyük matem günü] 78
 Katzensteiner, Georg (ulak) 58
 Kazaklar 66-68, 71
 Keil, Martin (terzi) 134
 kervansaray 38-40, 43, 45-46, 48-50, 52, 54, 96, 104-111, 113

Kıbrıs 85
 Kız Kulesi 98
 Kızılbaş 89
 kızlarağası 13
 kiliseler 33, 43, 45, 56, 104, 113
 Kis-gula bkz. Kız Kulesi
 Kisul-Bascha bkz. Kızılbaş
 Knoeff, Abraham (portre ressamı) 132
 Koltz 125
 Komorn 12, 17, 19, 125; Kalesi 18; Valisi 19-20, 121
 Konstantino Magno [Büyük Constantinus] 90
 Konstantinopolis 9, 12-13, 18, 25, 36-37, 41, 43-44, 52-55, 57, 59, 68-69, 71, 73-74, 76-77, 84-85, 88-90, 92, 94, 96-98, 100-103, 127, 133; sokakları 67, 82; limanı 57, 67, 69; patrik konutu 96
 Konstantinos XI. Paleologos (Bizans imparatoru, 1399-1453) 55, 94, 97
 Korfu adası 85
 Korint 93
 Krausenthal, Paul von (oda hizmetkârı) 132
 Kudüs 14, 67

Ja

Ka

Kuruçeşme 40,108
Küçük Alman Hanı 58
Küçükçekmece 104; köprüsü 53-54

- a** Lampert, Martin (inci işleyicisi) 133
Lang, Lorentz (terzi) 133
Lazarus Despot (Sırbistan prensi) 63
Lechantzcki, Ferdinand Rudolff 26, 31 54, 58,
78, 131
Lehistan 16, 68; kralı 74
Leida (akarsu) 16
Lippa [Temeşvar] 36
Lucaffski, Ladislaus (Bohemvalı soylu) 131
Ludwig (Macaristan kralı) 113
Ludwig, Heinrich (koruma görevlisi) 35-36
Lüleburgaz 105

- a** Macar(lar) 19, 21-22, 27, 30, 35, 38, 74, 113, 116, 124;
askerler 17; eşraf 16; haydutlar 116; kadınları
114, 123; kaleleri 18; köylüleri 27; kralı 29;
mezarlığı 121; ordusu 113; süvarileri 19
Macaristan 9, 16, 26, 34 35, 37 83, 86; krallığı 37
Machiavello [Machiaavelli] 131
Machleva bkz. Alibeyköy Deresi
Makedonya 44, 92
Malewitz, Johann Christoph 132
Malitzcki, Johann (Polonyalı asilzade) 122
Malta şövalyeleri 72
Març [Morova] 16
Mare Mediterraneum bkz. Akdeniz
Maritza bkz. Meriç
Mark Brandenburg eyaleti (Prusya) 10
Marmara Denizi 57 89, 91-92, 97, 101-102
Maslah/maslak 81
Matthias II (Roma [Germen] İmparatoru,
Macaristan ve Bohemya Kralı) 9, 13
Maura Thalassia bkz. Karadeniz
Maximilian (Arşidük) 14
Mayer, Michael (borazancı) 133
Medine 67
Medinetülnebi 67
Medrowitz [Šremska Mitrovica] 37, 111, 114-115, 121
Mehmed II (Sultan) 97-98
Mehmed Paşa (Hadım) 94
Mehmed Paşa (Mazul, Öküz) 73 89
Mehmed Paşa (Sûfi, Vezir, Budin beylerbeyi)
75-76, 84
Mehmed Paşa (Sokollu) 51
Mekke 63, 67

Meriç 44-46
Meschecksclai, Matthias (terzi) 134
mescitler 21, 40, 43, 46, 50, 52
Milan, Jacomo Borzoi d' (lavitacı) 132
Mogatsch bkz. Mohaç
Mohaç 113
Mohlard, Johann von (başkan) 15
Moldavva 68
Morava akarsuvu 19
Moritz (Kont) 72
Murat I. (Sultan) 40, 43, 45, 50, 63
Mustafa Paşa Köprüsü 46, 106
müftü 64, 64, 82, 88, 90, 118-119, 136
Mysia 44

N., Heinrich Ludwig von (Prusya) 133
N., Jacob (levazımcı) 133
N., Lucas (kordon ve ilmik yapımcısı) 134
Naksos adası 70
Nani, Almoró (Venedikli) 71
Nasuh Paşa 46
Neckar ırmağı 69
Nemçe Hanı bkz. Elçi Hanı
Neo-castron bkz. Rumeli Hisarı
Nester [Dinyester] ırmağı 68
Neussmühl (köv) 20
Newstadt 126
Nissa bkz. Niş 39
Niş 39-40, 109
Nördlingen 45
Nürnberg 38
Nygrapont 85

Ofen bkz. Budin
Olympos dağı [Uludağ] 57
Opfermann, Thomas (mutfak yardımcısı) 133
Ortaköy 100
Osman (Sultan) 53
Osmanlı Kapısı [Babıâli] 9-10, 19 53, 70-71, 73,
91-92, 118; gönderilen armağanlar 128
Ossek 112
Ostorgon bkz. Estergon

Öreke Taşı 68, 98; ayrıca bkz. Çarpışan Kayalar
Örme Sütun 93

palanka 30-31, 35, 38
Palanka Hostarik 104
Palvi, Istvan (Pressburg valisi) 16-17

N.

Of

Ör

Pa

Papascki bkz. Papazköy
 Papazköv 45, 106
 Paros adası 70
 Paskalya 67, 78
 Pera 102
 peremeciler 69
 Pest bkz. Peşte
 Peşte 20, 29-30; kalesi 24
 Peter Waradin [Petrovaradin] 32
 peykler 64
 Pfingstfest bayramı 116
 Pfiöffski, Marquarrus (Bohemyalı soylu) 131
 Phanarion (fener, Rumeli Feneri) 99
 Philippo [Philippos II] 44-45
 Philippopoli [Plovdiv, Filibe önceleri Philippis] 44-45
 Pillionck, Andreas (çalgıcı) 132
 Planeas bkz. Öreke Taşı
 Plockhaus (kale) 21, 23, 29, 114
 Podeck, Nicolaus (araba ustası) 133
 Pompei Sütunu 68-69, 80, 97, 99
 Ponte Grande bkz. Büyükçekmece Köprüsü
 Ponte Piccolo bkz. Küçükçekmece Köprüsü
 Pontos-megas bkz. Büyükçekmece Köprüsü
 Pontos-micros bkz. Küçükçekmece Köprüsü
 Pontus Euxinus bkz. Karadeniz
 Prag 10, 12, 14, 36, 50, 70, 121, 127
 Pressburg 16-17
 Preuning, Johan Pertold (Augsburglu asilzade) 36, 132
 Preuss, Georg (sofra hizmetkârı) 80, 133
 Privolowitz, Georg (Petrin, Hırvatistan) 133
 Propontis bkz. Marmara Denizi 89
 Psioffsski, Marquart (Bohemyalı soylu) 18
 Putzcki, Johann (aşçı) 133

Ra

Raab [Yanık] kalesi 17
 Ragusalı(lar) 36, 38, 43, 45, 109, 111
 Raşna 109
 Rausch, Michael (elçinin özel terzisi) 80, 133
 Reiffenberg, Hanns Diederich von (Komorn valisi, Şövalye) 17
 Retschin, Hubertus (Bohemyalı soylu) 78, 131
 Rodop dağları 44
 Rodos 85
 Roter Krebs (konuk evi) 14, 126
 Roter Turm (Schlachtbrücken) 15
 Rudinger, Johann (şarap sorumlusu) 133
 Rulla bkz. Meriç

Rum(lar) 50, 53-54, 59, 90-93, 95, 98-99, 102, 104-105, 127; kadınlar 78
 Rumeli 67, 91
 Rumeli Hisarı 69, 98-100
 Rus(lar) 70, 106, 115-118
 Rüdiger, Lorentz (mutfak sorumlusu) 133

S. Sophia, Hagia Sophia bkz. Ayasofya
 Saran Bey (köy) 44
 Sarayburnu 91
 Sauomantzcki, Johann Carl 132
 Sava nehri 34, 36, 38
 Scharckol [Sarköy] 40
 Scharpff, Jophann Georg 132
 Schenk, Christianus (Silezvalı) 131
 Schort, Elias 133
 Schwechet 126
 Schweigger, Salomon 57
 Sechercka, Burian (ahırlar baş sorumlusu) 131
 Segerin 25
 Sehmon [Zemun] 34, 110
 Selibre bkz. Silivri
 Selim I. 52
 Selim II. 46
 Selimiye Camii 46
 Seltzemann, Anthoni (Augsburglu) 26
 Sırbistan 34, 39, 56
 Sırp(lar) 21, 32-36, 48, 124
 Silezya 10
 Silivri 52, 104
 Sinan Paşa (Sadrazam) 19, 45; ölümü 58
 Sinum Cornurum [Altın Boynuz /Haliç] 91
 sipahiler 73, 111, 120
 Sofya 41, 108
 solaklar 65
 Soldin, Hanns Georg (Heilbronnlu) 36, 69, 132
 St. Nikolaus köyü 30
 Staaden (General) 72
 Stambul [İstanbul] 90
 Starck, Lorentz (Stübitzli) 26
 Startzer, Michael 53, 62, 104-105
 Starz, Jacob (ordu davulcusu) 133
 Stenderle, Johann (sofra görevlisi) 73
 Sternberg, Jarosslaw Wolff von (Bohemyalı) 131
 Stettin 10
 Stiperecki, Hanns Albrecht (Praglı) 132
 Stym-polis [İstin Poli] (İstanbul) 90
 subaşı 81-82
 Sufiler 89

S.

Sultan Ahmed Camii 87-88
Sultan Mehmed Camii [Fatih Camii] 78
surlar 91-92, 101
Süleyman (Sultan) 64, 98, 113
Süleyman II (Sultan) 30, 32, 38, 54
Symplegades bkz. Öreke Taşı
Szapolya, Johann 30

Şe Şehirköy 108
Şetmele (Semihçe) 106

Ta Tahtakale, taht-el kala 95
Talnabi 67
Tatar Palanka 113
Tatar(lar) 18, 66, 68, 106-108, 110, 114-115
Tataristan 68
Tatarpazarı 106
Tausend, Caspar (aşçı yardımcısı) 133
Tebriş 73
Tersane 101
Theya [Tisza] akarsuyu 34
Thomasberg (tepe) 21
Thoniss, Johann (berber) 132
Titel 33
Toere di Scutari bkz. Kız Kulesi
Tolna (köy) 31, 113
Topana [Tophane] 101
Topkapı Sarayı 58, 61
Tra [Drava] akarsuyu 31, 113
Trautsahm (Kont, Viyana valisi) 15
Tschernin, Johann (Bohemyalı) 131
Tuna 15-18, 20-23, 26-27, 29-35, 38, 112-114, 121, 125
Türk(ler) 16, 18, 46, 73, 75, 79, 84, 86, 110, 116,
119-120, 131, 134; askerleri 19, 23, 109, 113-
114, 124; eşrafı 23, 61, 64, 94; evleri 96;
güreşçileri 25; hükümdarı 13, 21, 25, 27, 58,
60, 62, 71, 94-95, 100, 135; inançları 74;
kadınlar 87
Türkiye 11, 14, 18, 20-30, 35-38, 40-51, 53, 55-62,
65-66, 68, 72, 76-91, 93, 95, 97-99, 104-108,
111, 116, 118, 121, 123-125, 129-130, 134
Tzorli [Çorlu] 52

Ul Ulahlar 50
Ungar, Matthaeus Marcus (sekreter) 131
Uzunköprü 32, 113

Üs Üsküdar 86, 89, 98

Vac 27
Varşova 74
Venedik 55, 91, 121; elçisi 79
Venedikliler 85, 102
veziriazam 72-73, 75-76, 78, 82-83, 88-90, 136
vezirler 47, 61-64, 70, 87, 90, 118-119
Viyana 9, 13-14, 16, 29, 53-54, 58, 70, 77, 85, 105,
123, 126-127; barış anlaşması 13; kapısı 25,
116; valisi 126
Vukovar 112

Va

Wag nehri 18, 125
Wagner, Johann (Braunschweigli) 36
Waitzen 22, 116
Waltramb, Hans Werner Hundbiss von (káhya) 131
Wannen 101
Waswasnash (köy) 125
Weiss, Georg (borazancı) 133
Weissenburg bkz. Belgrad
Wenner, Adam (Crailsheimli) 9, 11, 132
Wenstein [Bezistan/Bedesten] 95
Wien, Sebastian Egen von (Avusturyalı) 132
Wistritz, Herman Gotz von (Elçinin yeğeni) 109
Wolff, Jaroslav (Sternbergli) 70
Worms 43
Wostorwitz, Johann 132
Wulcka [Vuka] akarsuyu 32
Wulckavar [Vukovar] 32

Wa

Yahudi(ler) 21, 30, 38, 42-43, 45, 50-51, 75, 79,
81-82, 84, 88, 97
Yasi-bazar [Esir pazarı] 95
Yedikule 85, 92, 95; zindanları 59
Yeni Hisar bkz. Rumeli Hisarı
Yeni Saray 92
Yeniçeri(ler) 19, 23-24, 34, 57, 61-62, 64, 78-79,
82-83, 114, 119; ağaları 64, 138
Yunanistan 92
Yunanlılar 43, 45, 68, 72, 79

Ya

Zeller, Johann (flütçü) 133
Zepfler, Ulrich (borazancı) 133
Zichifutlacapi [Çıfıt Kapısı] 88
Zigetvar seferi (1566) 32
Zlabe 14
Zlonckomen [Slankamen] 34
Zorbaschi [çorbacı] 23
Zscheidna, Adam Steffan (Praglı) 132

Ze